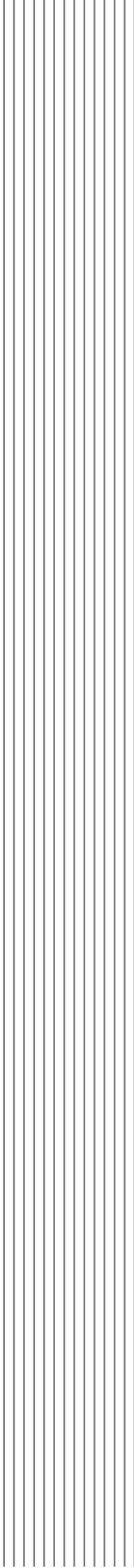
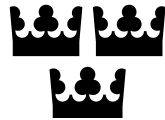

Bilaga 1

Svensk ekonomi

Bilaga 1

Svensk ekonomi

Innehållsförteckning

	Förord.....	7
1	Inledning	7
	1.1 Sammanfattning.....	7
	1.2 Utvecklingen inom olika områden	10
2	Internationell utveckling.....	19
	2.1 Utvecklingen i Europa	19
	2.2 Förenta staterna.....	21
	2.3 Utvecklingen i Asien och Latinamerika	22
	2.4 Utvecklingen i Ryssland och i övriga Östersjöområdet	23
	2.5 Den svenska världsmarknadstillväxten	23
3	Kapitalmarknaderna.....	25
	3.1 Utvecklingen i omvärlden	25
	3.2 Utvecklingen i Sverige	27
	3.3 Ränte- och valutaantaganden.....	28
4	Utrikeshandeln	31
	4.1 Varuexporten	31
	4.2 Varuimporten	33
	4.3 Tjänstehandeln	33
	4.4 Bytesbalansen	34
5	Näringslivets produktion.....	37
	5.1 Industrin	37
	5.2 Byggnadsverksamhet.....	39
6	Arbetsmarknad	41
7	Löner	46
8	Inflation.....	48
9	Hushållens ekonomi och konsumtionsutgifter.....	51
	9.1 Hushållens inkomster	51
	9.2 Hushållens konsumtionsutgifter.....	52

10	Bruttoinvesteringar	56
10.1	Näringslivets investeringar.....	56
10.2	Bostäder.....	58
10.3	Lager	59
11	Den offentliga sektorn.....	61
11.1	Den konsoliderade offentliga sektorn.....	61
11.2	Den statliga sektorn.....	66
11.3	Ålderspensionssystemet	67
11.4	Kommunsektorn.....	68
12	Alternativa scenarier	71
12.1	Baskalkyl.....	71
12.2	Överhettningsscenario	72
12.3	Högtillväxtscenario.....	72
Fördjupningsrutor		
	Överföringen av Svenska kyrkan från kommunsektorn till hushållssektorn.....	18
	Är Förenta staterna en ”ny ekonomi”?	24
	Börsrisker.....	30
	Bruttonationalinkomsten	36

Tabellförteckning

1.1 Finanspolitikens inriktning	9
1.2 Prognosförutsättningar	11
1.3 Nyckeltal	12
1.4 Försörjningsbalans	13
1.5 Bidrag till BNP-tillväxt, exklusive överföringen av Svenska kyrkan från staten..	15
1.6 Sparandets sammansättning	15
1.7 De offentliga finanserna	16
2.1 BNP-tillväxt, KPI och arbetslöshet	20
3.1 Betalningsbalansens finansiella poster	28
3.2 Ränte- och valutakursantaganden	29
4.1 Export och import av varor och tjänster	32
4.2 Bytesbalansen	34
4.3 Bruttonationalinkomsten	35
5.1 Näringslivets produktion	37
5.2 Nyckeltal för industrin	37
5.3 Byggnadsverksamhet	39
6.1 Nyckeltal inom arbetsmarknadsområdet	41
6.2 Antal sysselsatta i åldern 16–64 år, fördelat på branscher	43
6.3 Sysselsättningsgrad och öppen arbetslöshet i olika regioner	45
7.1 Timlöner	46
8.1 Konsumentprisutveckling	48
9.1 Hushållens disponibla inkomster och konsumtionsutgifter	51
9.2 Bidrag till disponibelinkomstutvecklingen	52
9.3 Hushållens sparande	52
10.1 Bruttoinvesteringar efter näringsgren	56
10.2 Övriga näringslivets investeringar	58
11.1 Den offentliga sektorns finanser	61
11.2 Skatter och avgifter	63
11.3 Den offentliga sektorns utgifter	64
11.4 Beräkning av finanspolitikens inriktning	65
11.5 Statens finanser (exkl. statliga affärsverk och aktiebolag)	66
11.6 Ålderspensionssystemet	67
11.7 Kommunsektorns finanser	68
11.8 Konsumtionsutgifter i kommuner och landsting	69
11.9 Kommuners och landstings finanser	70
12.1 Nyckeltal, baskalkyl	71
12.2 Nyckeltal, överhettningsscenario	72
12.3 Nyckeltal, högtillväxtscenario	73

Diagramförteckning

1.1 BNP-utveckling	7
2.1 BNP-tillväxt i EU, Förenta staterna och Japan	19
2.2 Företagens och hushållens förtroende i euroområdet	20
3.1 10-åriga räntor i Förenta staterna och Tyskland.....	25
3.2 Dollarn mot euron.....	26
3.3 Börsutvecklingen i Förenta staterna och Sverige	27
3.4 Ränteutvecklingen i Sverige.....	27
3.5 Räntedifferensen mot Tyskland.....	27
3.6 Kronans utveckling mot TCW och euron	28
4.1 Bidrag till varuexporttillväxten.....	32
4.2 Export av bearbetade varor	33
4.3 Svensk nettoskuld till utlandet	35
5.1 Industrins arbetskostnad per producerad enhet i Sverige relativt 14 OECD-länder.....	38
5.2 Industrins bruttoöverskottsandel.....	39
6.1 Nyanmälda lediga platser och antal sysselsatta	42
6.2 Sysselsättning och arbetskraftsutbud.....	44
6.3 Öppet arbetslösa och personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program.....	44
7.1 Timlöneutveckling i ekonomin som helhet	46
8.1 Konsumentprisutveckling.....	50
9.1 Hushållens disponibla inkomst och konsumtionsutgifter	53
9.2 Hushållens förmögenhetskvot	53
9.3 Hushållens sparande och skuldsättning.....	54
10.1 Investeringar som andel av BNP	56
10.2 Kapitalkvoten i industrin	57
10.3 Fastighetsprisstatistik.....	57
10.4 Antal outhyrda respektive påbörjade lägenheter.....	59
11.1 Kommunsektorns konsumtionsutgifter	69

Svensk ekonomi

Förord

I denna bilaga till 2000 års ekonomiska vårproposition görs en bedömning av den internationella och den svenska ekonomins utveckling t.o.m. år 2003.

Bedömningen baseras på underlag från Statistiska centralbyrån (SCB), OECD och Konjunkturinstitutet (KI). Ansvar för bedömningarna åvilar dock helt Finansdepartementet.

Beräkningarna har gjorts med stöd av Konjunkturinstitutets modell KOSMOS och är betingad av att ett antal förutsättningar är uppfyllda.

För beräkningarna av volymutvecklingen har år 1998 använts som fast basår i prognosen fram t.o.m. 2003.

Ansvarig för bilagan är departementsrådet Mats Dillén. Beräkningarna baseras på information t.o.m. 6 april 2000.

1 Inledning

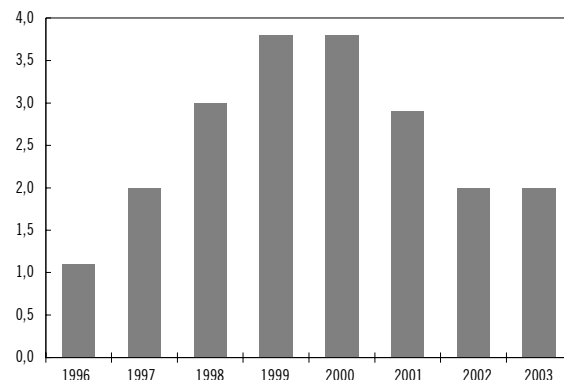
1.1 Sammanfattning

Den svenska ekonomin fortsätter att uppvisa en mycket gynnsam utveckling med hög tillväxt och måttliga prisökningar. Tillväxten i bruttonationalprodukten (BNP) väntas uppgå till knappt 4 % i år och till ca 3 % år 2001. Exportutsikterna är särskilt fördelaktiga i år eftersom såväl Förenta staterna som ekonomierna i EU-området är inne i starka konjunkturfaser. Hushållens konsumtionsutgifter fortsätter att stiga i snabb takt, bland annat till följd av hushållens starka förmögenhetsställning. Den öppna arbetslösheten beräknas understiga 4 % nästa år och sysselsättningen fortsätter att öka i god takt under 2000 och 2001. Till följd av den gynnsamma utvecklingen i ekonomin förbättras de offentliga finanserna och de beräknade överskotten överstiger kraftigt de målsatta nivåerna.

Enligt de preliminära nationalräkenskaperna ökade BNP förra året med 3,8 %, vilket låg i linje med bedömningen i budgetpropositionen. En stark sysselsättningsutveckling, en kraftig förmögenhetstillväxt i hushållssektorn och betydande exportframgångar inom teleproduktområdet är de enskilt viktigaste förklaringarna till den goda tillväxten. Hushållens konsumtionsutgifter steg med drygt 4 %, där en mycket kraftig ökning av hushållens inköp av varaktiga konsumtionsvaror bidrog till uppgången. Exporten steg med ca 5 % varav största delen förklaras av att exporten av teleprodukter ökade med 30 %. Konjunkturläget inom andra exportnäringsvaror var dock generellt sett svagt.

Diagram 1.1 BNP-utveckling

Procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Åren 1998 och 1999 var återhämtningen på arbetsmarknaden den viktigaste drivkraften bakom tillväxten. Det fortsatta konjunkturförloppet ändrar nu gradvis karaktär mot en mer exportledd uppgång. Produktivitetstillväxten väntas därför stiga. Under inledningen av detta år har KI:s industribarometer och SCB:s statistik över ordergången indikerat en fortsatt förstärkning och breddning av industrikonjunkturen. Den positiva konsumtionsutvecklingen i hushållssektorn väntas fortgå. Hushållens tillförsikt inför framtiden ligger på historiskt höga nivåer och den fördelaktiga inkomst- och förmögenhetsut-

vecklingen stimulerar konsumtionen. Hushållens disponibla inkomster steg mellan 1998 och 1999 med drygt 3 % i reala termer och den finansiella nettoförmögenheten ökade till följd av börsuppgången med, uppskattningsvis, åtminstone 400 miljarder kronor. Investeringsstillväxten är fortsatt stark. I de delar av näringslivet där investeringsvolymerna redan nu är höga väntas dock en viss avmattning. Företagen inom industri och varuhandel är generellt sett nöjda med sin lagersituation. Sammantaget bedöms tillväxten under år 2000 och 2001 vara välbalanserad genom att såväl exporten som den inhemska efterfrågan ger betydande bidrag till tillväxten, vilket minskar riskerna för överhettning.

De senaste årens tillväxt har kunnat ske utan att några generella tecken på bristsituationer på arbetsmarknaden har gjort sig gällande. Trots att sysselsättningen 1999 ökade med drygt 2 % begränsades löneökningstakten, enligt preliminära siffror, till ca 3,5 %. Under föregående och innevarande år har inflationen ökat. Detta förklaras i huvudsak av att oljepriset har stigit från ca 10 dollar per fat i början av föregående år till drygt 25 dollar per fat i början av innevarande år. Renat för oljeprisets inverkan på prisutvecklingen är inflationstrycket fortfarande lågt. Den kraftiga produktionsuppgången i år och nästa år medför emellertid att resursutnyttjandet i den svenska ekonomin ökar i hög takt. Situationen på arbetsmarknaden kan därmed förändras snabbt. Det är idag mycket svårt att förutse om och när det riskerar att uppkomma generella bristsituationer på arbetsmarknaden och flaskhalsar i produktionen, som hotar en stabil prisutveckling. Ett särskilt osäkerhetsmoment i bedömningen är 2001 års avtalsrörelse som kommer att genomföras i en ekonomisk situation med lägre arbetslöshet och högre sysselsättningsgrad än förhållandena vid 1995 års och 1998 års avtalsrörelser. De goda reallöneökningarna de senaste åren och det starka förtroendet för en inflationsutveckling i linje med inflationsmålet är emellertid faktorer som bör verka dämpande på lönekraven. För att undvika att den samlade ekonomiska politiken läggs om i en åtstramande riktning är det centralt att de avtalsmässiga löneökningarna begränsas och att löneglidningen hålls tillbaka. En viktig förutsättning för prognosen är att de totala lönerna ökar med 3,5 % per år.

De internationella konjunkturutsikterna har förstärkts under de senaste månaderna. I Förenta staterna har en uppgång i produktivitetstillväxten

ytterligare förlängt den nio år långa perioden av hög tillväxt, och någon omedelbar avmattning är inte i sikte. EU-området är inne i en till synes stabil återhämtningsfas med stigande exporttillväxt, expansiva monetära förhållanden och historiskt sett hög optimism inför framtiden bland hushåll och företag. I Japan är utsikterna fortsatt osäkra och ännu syns inga tecken på en varaktig återhämtning.

De gradvis förbättrade tillväxtutsikterna och den därmed sammanhörande risken för stigande inflation har inneburit att det allmänna ränteläget i EU-området och i Förenta staterna har justerats uppåt i förhållande till de bottenivåer som rådde under våren och sommaren 1999. I Sverige och i euroområdet lades penningpolitiken i november om i en mindre expansiv riktning. I takt med att det relativa konjunkturläget i euroområdet förbättras antas euron stärkas mot dollarn. Den svenska kronan väntas på sikt stärkas till 118, i termer av det handelsvägda TCW-indexet.

Under 1999 drabbades Sveriges traditionella exportsektorer relativt hårt av den internationella konjunkturförsvagning som följde i Asienkrisens spår. Därutöver dämpades industriproduktionen av att industriinvesteringarna stagnerade samt en lageranpassning. De höga förväntade tillväxttalen i år i Förenta staterna och i EU-området stärker världsmarknadstillväxten för svenska exportvaror. Konjunkturomslaget är redan tydligt i den cykliska basindustrin och orderingången för teleprodukter ligger på en mycket hög nivå. Exporten förutses därför växa på bred front i år och nästa år. Inom teleproduktindustrin antas en exporttillväxt i år och nästa år på i storleksordningen 20 % per år. Den goda industrikonjunkturen kommer att medföra ökade investeringsvolymerna i industrin. Kapitalbildningen i övrigt näringsliv har varit mycket omfattande under 1998 och 1999 och den utvecklingen väntas fortsätta.

Även de inhemska delarna av ekonomin fortsätter att utvecklas väl i år och nästa år. Den stigande sysselsättningen är genom sina effekter på inkomsterna en viktig förklaring till konsumtionsuppgången i såväl kommun- som hushållssektorn. Därtill inverkar hushållens kraftigt förbättrade förmögenhetställning positivt på konsumtionsbenägenheten. En faktor som möjligen kan verka dämpande på konsumtionstillväxten framöver är att hushållen sannolikt börjar närma sig mättnadsnivåer för vissa varaktiga konsumtionsvaror.

Efter att ha vuxit mycket starkt under första halvåret 1999 mattades sysselsättningen något

under det andra halvåret. Under de senaste månaderna har emellertid antalet nyanmälda lediga platser ökat kraftigt, vilket tillsammans med det gynnsamma efterfrågeläget indikerar att sysselsättningen även under loppet av detta år kommer att öka i god takt. Trots den stigande sysselsättningen under 1999 och under inledningen av 2000 låg den öppna arbetslösheten i februari endast något lägre än ett år tidigare. Detta beror i huvudsak på en betydande nedgång i antalet personer i arbetsmarknadspolitiska program och en därmed sammanhörande ökning av arbetsutbudet. Under loppet av innevarande år bedöms såväl sysselsättningen som utvecklingen av antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program bidra till att den öppna arbetslösheten minskar i relativt snabb takt. I slutet av året bedöms den öppna arbetslösheten ligga kring 4 %.

Det långsiktiga målet för de offentliga finanserna är ett överskott på 2 % i genomsnitt över en konjunkturcykel. Ett uppfyllande av målet bidrar till att frigöra ett finansiellt utrymme när den demografiska utvecklingen under kommande decennier leder till ökade resurskrav. Den goda ekonomiska utvecklingen har medfört att överskottet i de offentliga finanserna i år väntas uppgå till 2,8 % som andel av BNP, vilket överträffar bedömningen i budgetpropositionen med 0,7 procentenheter. Vid hittills beslutade och föreslagna regler väntas de offentliga finanserna år 2001 visa ett överskott på 3,2 %. Det finansiella sparandet skulle därmed ligga 27 miljarder kronor över målet. På kort sikt måste finanspolitiken anpassas till stabiliseringspolitiska ställningstaganden. Med hänsyn tagen till att osäkerheten är stor beträffande den långsiktigt hållbara produktionsförmågan i svensk ekonomi, återkommer regeringen i höstens budgetproposition med preciseringar av hur överskottet skall disponeras. I beräkningarna av den offentliga sektorns ränteutgifter och av statsskulden har emellertid utrymmet beräkningstekniskt överförts till hushållen. Överföringens beräkningstekniska karaktär skall dock understrykas. Några ställningstaganden finns inte till om det överskjutande överskottet skall användas till reformer, eller om det skall användas till amorteringar av statsskulden. I kapitel 12 illustreras en alternativ utveckling där överskottsmalet måste höjas, vilket starkt begränsar reformutrymmet.

Även år 2002 och 2003 överstiger det offentliga sparandet målet om överskott motsvarande 2 % av BNP. Dessa överskjutande medel har beräkningstekniskt tillförts hushållen.

Tabell 1.1 Finanspolitikens inriktning

*Förändring av justerat primärt sparande
Procent av BNP*

	1999	2000	2001	2002	2003
Före beräkningsteknisk överföring	0,1	-1,3	0,3	0,3	0,5
Efter beräkningsteknisk överföring	0,1	-1,3	-1,0	0,0	-0,4

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Finanspolitikens inriktning uppskattas med förändringen i den offentliga sektorns primära sparande, där sparandet har justerats för bland annat konjunktorens inverkan på de offentliga finanserna. Som framgår av tabell 1.1 bedöms finanspolitiken före beräkningstekniska överföringar vara restriktiv samtliga år under perioden 2001–2003. Efter beräkningstekniska överföringar till hushållen bedöms emellertid finanspolitiken nästa år bli starkt expansiv, neutral år 2002 och expansiv år 2003. För detaljer avseende beräkningen av finanspolitikens inriktning hänvisas till kapitel 11.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld (Maastrichtskulden) fortsätter att minska och förväntas i år understiga 60 % av BNP. Årets minskning beror dels på det positiva finansiella sparandet, dels på förväntade försäljningar av statens aktieinnehav. Den gynnsamma utvecklingen av de offentliga finanserna medför att den offentliga sektorns nettoskuld är uttraderad år 2002.

En central fråga är vilken tillväxt och sysselsättningsutveckling den svenska ekonomin tål utan att inflationen utvecklas på ett sätt som är oförenligt med Riksbankens inflationsmål. Risken för överhettning bedöms inte vara överhängande för tillfället. Inflationen är fortfarande låg och inflationsförväntningarna för de närmaste åren ligger i linje med inflationsmålet. Det finns heller inga tecken på att löneökningarna accelererar. Kapacitetsutnyttjandet förefaller vara lågt.

Även om det i dagsläget inte finns någon omedelbar risk för en generell överhettning finns det ändå vissa begynnande bristsituationer: inflationsförväntningarna har stigit, bristen på arbetskraft har ökat något i vissa sektorer och en relativt stor andel av företagen uppger, enligt enkätsvar till AMS och SAF, att rekryteringsproblem har försvårat en expansion.

I förhållande till den prognos som gjordes i budgetpropositionen har nivån på bruttonationalprodukten 2001 reviderats upp med sammantaget 1,7 % för åren 1999–2001. Denna upp-

revidering beror i huvudsak på att produktiviteten nu bedöms utvecklas betydligt bättre och att medelarbetstiden 2001 i föreliggande prognos är något högre än vad som antogs i budgetpropositionen. Sysselsättningsgraden år 2001 ligger däremot på samma nivå som tidigare. Förklaringen till den förväntade produktivitetsökningen ligger bland annat i ett relativt kraftigt omslag i industrikonjunkturen där den svenska exportindustrin gynnas av såväl det starka internationella konjunkturläget som de goda marknadsutsikterna inom teleproduktområdet. Att tillväxten nu förväntas bli högre än tidigare antagits innebär därför inte nödvändigtvis att överhettningens riskerna har tilltagit. Den sammantagna bedömningen är dock att resursläget år 2001 är ansträngt och att den svenska ekonomin då är i ett milt överhettningsslag.

För att belysa osäkerheten i denna bedömning redovisas tre olika tänkbara utvecklingsbanor för den svenska ekonomin från år 2001 och framåt. I basscenariot, som är det mest genomarbetade och som ligger till grund för resterande kapitel och för budgetberäkningarna, är utgångspunkten att ekonomin befinner sig i ett milt överhettningsslag 2001 och att anpassning sedan sker så att ekonomin är i balans år 2003. Mellan 2001 och 2003 minskar antalet platser i kunskapslyftet i betydande omfattning. Därmed frigörs arbetskraft och sysselsättningen kan öka utan att det uppstår överhettningstendenser. På kort sikt stiger den öppna arbetslösheten något eftersom hela minskningen i kunskapslyftet inte fullt ut motsvaras av en högre sysselsättning. Med hänsyn tagen till såväl läget år 2001 som minskningen av kunskapslyftet uppgår BNP-tillväxten i baskalkylen till 2,0 % år 2002 och till 2,0 % år 2003.

I kapitel 12 diskuteras också ytterligare två scenarier. Den grundläggande skillnaden mellan de tre alternativen är i vilken mån det finns lediga resurser i ekonomin som kan tas i anspråk utan att det uppstår inflationsdrivande flaskhalsar.

I ett "högtillväxtscenario" antas arbetsmarknaden fungera bättre än i basscenariot genom att personer som är utanför arbetskraften, t.ex. i kunskapslyftet eller i arbetsmarknadspolitiska program, i högre utsträckning söker sig ut på arbetsmarknaden och blir sysselsatta. Ett sätt att uppnå detta kan vara att i hög grad anpassa olika utbildningsinsatser till arbetskraftsefterfrågan. Sysselsättningsgraden kan i detta scenario fortsätta att öka fram till 2003 och tillväxten kan överstiga den trendmässiga tillväxttakten utan att

det uppstår några tendenser till överhettning. I högtillväxtscenariot följer den ekonomiska utvecklingen en bana som gör det möjligt att samtidigt ha en öppen arbetslöshet som år 2004 ligger under 4 % och en sysselsättningsgrad för reguljärt sysselsatta mellan 20 och 64 år som ligger på 80 %.

I ett "överhettningsscenario" antas arbetsmarknaden och lönebildningen fungera sämre än i baskalkylen. Lönerna ökar år 2001 med 5 % i istället för baskalkylens 3,5 %. Hushållens konsumtion ökar initialt snabbare än i baskalkylen genom högre löner och inkomster medan exportföretagens konkurrenskraft urholkas. Höga löneökningar och något högre konsumtionstillväxt i jämförelse med baskalkylen leder till att inflationen stiger. Penningpolitiken läggs om i restriktiv riktning och saldomålet för de offentliga finanserna skärps. Därmed dämpas den samlade efterfrågan. Resultatet blir att den svenska ekonomin växer långsammare än i basscenariot 2002 och 2003. Den öppna arbetslösheten ligger kring 5 % år 2003 och sysselsättningsmålet år 2004 är knappast möjligt att uppnå.

1.2 Utvecklingen inom olika områden

Den internationella utvecklingen

År 2000 förutspås bli ett mycket bra år för världsekonomin. Den globala tillväxten väntas stiga från 3,2 % år 1999 till 3,9 % i år och till 3,8 % nästa år samtidigt som inflationstrycket bedöms vara relativt måttligt. För ett stort antal länder är konjunkturutsikterna gynnsamma. Detta gäller för EU-området, Förenta staterna, de tidigare krisdrabbade länderna i Sydostasien och Latinamerika. Ett undantag från denna positiva utveckling i världsekonomin är Japan där tillväxtutsikterna fortfarande är dystra.

I euroområdet är återhämtningen efter konjunkturavmattningen i slutet av 1998 nu tydlig i tillväxtsiffrorna för det andra halvåret 1999. Indikatorer över hushållens och företagens förtroende visar att framtidsoptimismen är stark. En viktig förklaring till att hushållens tillförsikt inför framtiden ligger på historiska toppnivåer är att arbetslösheten kontinuerligt har minskat sedan 1997 och väntas fortsätta att minska under prognosperioden. De monetära förhållandena måste betecknas som expansiva även om en icke obetydlig uppgång i de långa räntorna har ägt rum sedan i somras. Tillväxten bedöms uppgå till

ca 3 % både i år och nästa år. Under 1999 var tillväxtskillnaderna mellan olika euroländer förhållandevis stora. I och med att konjunkturförstärkningen förväntas bli relativt kraftig i Italien och Tyskland bedöms dessa skillnader minska något.

Tillväxten i Förenta staterna har under den senaste fyraårsperioden i genomsnitt legat över 4 % och ännu syns inga tydliga tecken på avmattning. Inflationen har varit relativt låg och den prisuppgång som har noterats beror i stor utsträckning på stigande oljepriser. Produktivitetstillväxten har stigit, vilket innebär att ekonomin kan absorbera högre löneökningar utan att inflationen stiger. Tillväxten beräknas i år uppgå till 3,8 %. Den s.k. mjuklandning som i ett antal år legat i prognoserna utan att sedan förverkligas förskjuts återigen ett år in i framtiden. I prognosen antas därför att tillväxttakten faller tillbaka något 2001 till 2,7 % och att en sådan anpassning kan ske utan kraftiga räntehöjningar av den amerikanska centralbanken.

En viktig drivkraft bakom de höga tillväxttalen i Förenta staterna har varit en snabbt stigande sysselsättning. Därmed har arbetslösheten minskat från ca 7,5 % i början av 1990-talet till ca 4 % i dagsläget. Utvecklingen riskerar att föra in den amerikanska ekonomin i ett överhettningsslag. Under de senaste åren har emellertid tillväxten i allt högre grad drivits av en snabb ökning av produktiviteten. Debatten om "den nya ekonomin" handlar bland annat om huruvida produktivitetstillväxten varaktigt har ökat till följd av den snabba utvecklingen inom IT-branschen. Att förväntningarna avseende framtida produktion och vinster är högt ställda markerar inte minst av den snabba börsuppgången. Den avgörande osäkerheten är om den amerikanska ekonomin klarar av att uppfylla de högt ställda förväntningarna. Riskerna hänger därför ihop; en sämre produktivitetstillväxt än förväntat kan leda till kapitalutflöde, dollarförsvagning, börskorrektion och investeringsavmattning. En positiv utveckling innebär att den amerikanska ekonomin i stället kan mjuklanda utan att tillväxten sjunker nämnvärt genom att den långsiktiga tillväxttakten har ökat. I en negativ utveckling ligger en återgång till en svagare produktivitetstillväxt, fallande börskurser och tilltagande överhettningstendenser på arbetsmarknaden. De ekonomiska konsekvenserna av en positiv eller negativ utveckling är inte begränsade till Förenta staterna utan påverkar hela världsekonomin.

Japan har problem med fallande priser, negativ tillväxt, stigande arbetslöshet och svagt konsumentförtroende kombinerat med stora och växande underskott i de offentliga finanserna. Försöken att få till stånd en självbärande tillväxt med expansiv finans- och penningpolitik har hittills misslyckats. Vissa positiva tecken syns på ekonomins utbudssida där industriproduktionen har återhämtat sig, om än från mycket låga nivåer. Den japanska ekonomin gynnas av att den ekonomiska aktiviteten har stärkts i övriga Asien. I Japan bedöms tillväxten stanna vid måttliga 0,7 % i år och 1,2 % år 2001.

I Storbritannien, Norge och Danmark, som är viktiga svenska exportmarknader, förutses en återhämtning efter att tillväxten under förra året varit relativt låg. Storbritannien och Danmark har båda legat långt fram i konjunkturcykeln vilket har tvingat fram en stram ekonomisk politik. I Danmark förutses en återhämtning av den inhemska efterfrågan. I Storbritannien väntas en högre exporttillväxt i år och nästa år samtidigt som finanspolitiken läggs om i en något expansiv riktning. I Norge väntas tidigare begränsningar i oljeproduktionen upphöra. Detta förutses ge upphov till ett betydande bidrag från oljeexporten, vilket höjer tillväxten framöver.

Tabell 1.2 Prognosförutsättningar

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
BNP världen ¹	2,5	3,2	3,9	3,8	3,6	3,6
HIK EU ¹	1,3	1,2	1,8	1,9	1,8	1,8
Timlön i Sverige, kostnad ¹	3,8	3,4	3,5	3,5	3,5	3,5
Dollarkurs (SEK) ²	7,95	8,26	8,55	7,90	7,20	6,96
TCW-index ²	123,2	124,8	122,7	120,4	118,5	118,0
Tysk långränta ³	4,57	4,50	5,44	5,45	5,22	5,00
Svensk långränta ³	4,99	4,98	5,70	5,75	5,47	5,20
Svensk kortränta ⁴	4,23	3,25	4,43	4,68	4,60	4,60

¹ Årlig procentuell förändring

² Årsgenomsnitt

³ 10-års statsobligation, årsgenomsnitt

⁴ 6-månaders statsskuldsväxel, årsgenomsnitt

Källor: OECD, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Räntor, valutor och inflation

Efter långränteuppgången under det andra halvåret 1999 har 10-årsräntan i euroområdet, i Sverige och i Förenta staterna fallit något under årets inledande månader. Skillnaden mellan svenska och tyska tioårsräntor har gradvis minskat sedan hösten 1999. Det finns flera förhållanden som långsiktigt talar för låga svenska räntor: det allt-

mer grundmurade förtroendet för inflationsmålet, den låga inflationsbenägenhet som indikeras av den gynnsamma kombinationen av hög tillväxt och låg inflation och det låga förväntade lånebehovet som är en följd av stabila överskott i de offentliga finanserna och planerade utförsäljningar av statliga företag.

För att undvika en överhettningssituation har den amerikanska centralbanken sedan sommaren höjt styrräntan med 1,25 procentenheter till 6,0 %. I euroområdet är resursutnyttjandet, och därmed styrräntan, lägre. I takt med de gradvis förbättrade konjunkturutsikterna och de därmed sammanhörande inflationsriskerna har ECB sedan november lagt om penningpolitiken i en något mindre expansiv riktning.

Den svenska penningpolitiken vägleds av ett inflationsmål. Tack vare det relativt låga resursutnyttjandet i utgångsläget och förutsatt att löneökningarna begränsas till 3,5 % förväntas den höga tillväxten kunna kombineras med fortsatt måttliga prisökningar. Det mer än fördubblade världmarknadspriset på olja har dock inneburit att inflationstalen ökat. Det direkta bidraget till inflationen enligt KPI av oljeprisuppgången mellan februari 1999 och februari i år uppgår till ca 1 procentenhet. I prognosen antas att oljepriset gradvis sjunker i förhållande till nivåerna under årets inledande månader och ger ett negativt bidrag till inflationen både i år och nästa år. I slutet av innevarande år förutsätts oljepriset ligga på 22 dollar per fat och i slutet av 2001 på 20 dollar per fat. Osäkerheten avseende bedömningen av oljepriset är stor. Riskerna är inte endast kopplade till de direkta effekterna på inflationen utan även till indirekta effekter av stigande oljepriser på produktionskostnader och inflationsförväntningar.

Prisutvecklingen i år och nästa år hålls även tillbaka av att kronan antas förstärkas. Apprecieringen förväntas framför allt ske mot dollarn. Kronans kurs mot euron antas ligga kring 8,40 i slutet av detta år och runt 8,70 på sikt, vilken innebär en försvagning i förhållande till kursen i dagsläget. Prognosen förutsätter således en gradvis förstärkning av euron mot dollarn. En sådan utveckling ter sig naturlig dels i förhållande till den förutsedda konjunkturutvecklingen i För-enta staterna respektive euroområdet, dels med tanke på att den amerikanska ekonomin uppvisar stora underskott i bytesbalansen. Med fallande oljepriser, måttliga löneökningar och en apprecierande krona kommer inflationen att vara låg i år och nästa år. Inflationen enligt Riksbankens mått

UND1X – som exkluderar räntekostnader för egnahemsägare samt effekterna av förändringar i subventioner och skatter från KPI – väntas uppgå till 1,5 % i slutet av nästa år. Bortsett från oljeprisernas och valutakursens tillfälliga effekter på konsumentpriserna är inflationstrycket något högre. Förutsatt att reporäntan höjs till 4,50 % i slutet av 2000 och till 4,75 % i slutet av nästa år bedöms inflationen på sikt utvecklas i linje med Riksbankens inflationsmål.

Tabell 1.3 Nyckeltal

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
KPI, dec-dec	-0,6	1,2	1,4	2,3	2,0	2,0
UND1X, dec-dec	0,6	1,9	1,2	1,5	-	-
Disponibel inkomst ^{1,2}	1,2	3,3	5,1	4,5	2,5	3,3
Sparkvot (nivå) ²	3,1	2,1	2,5	4,0	4,4	5,4
Industriproduktion ¹	4,3	4,2	5,8	4,5	2,9	2,8
Relativ enhetsarbetskostnad i industrin ¹	0,0	-2,6	0,1	0,9	-	-
Antal sysselsatta ¹	1,5	2,2	1,7	0,9	0,4	0,4
Öppen arbetslöshet ⁴	6,5	5,6	4,6	3,9	3,9	4,0
Arbetsmarknads- politiska program ³	3,9	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1
Sysselsättningsgrad ⁴	74,6	75,9	76,7	77,3	77,3	77,3
Handelsbalans ⁵	135	130	147	174	184	192
Bytesbalans ⁶	2,9	2,5	2,6	3,6	3,8	3,8
Offentligt överskott före beräknings- teknisk överföring ⁶	1,9	1,9	2,8	3,2	3,6	4,5
Offentligt överskott efter beräknings- teknisk överföring ⁶	1,9	1,9	2,8	2,0	2,0	2,0

¹ Årlig procentuell förändring

² Utvecklingstalen för år 2000 påverkas av att Svenska kyrkan fr.o.m. i år ingår i hushållssektorn. För år 2001–2003 redovisas utvecklingen inklusive effekter av beräkningsteknisk överföring.

³ Andel av arbetskraften

⁴ Antalet sysselsatta i åldern 20–64 år, exklusive sysselsatta i arbetsmarknads-
politiska program, i procent av befolkningen i denna åldersgrupp.

⁵ Miljarder kronor

⁶ Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen, Sveriges riksbank
och Finansdepartementet

Inflationen mätt med KPI ökar kraftigt i januari 2001 på grund av att fastighetsskatten i prognosen antas höjas och taxeringsvärdena justeras i enlighet med nu gällande beslut. Detta höjer inflationen enligt KPI med 0,8 procentenheter och till viss del även UND1X. Regeringen avser att i budgetpropositionen för 2001 återkomma med förslag som begränsar ökningen av skatteuttaget.

Tabell 1.4 Försörjningsbalans

	Miljarder kronor 1999	1997	1998	1999	2000	Årlig procentuell volymförändring		
						2001	2002	2003
Hushållens konsumtionsutgifter	997	1,7	2,4	4,1	5,0 (4,0)	2,7	2,0	2,0
Offentliga konsumtionsutgifter	533	-1,0	2,2	1,8	-0,7 (1,2)	0,6	0,4	0,5
Statliga	154	-2,7	-7,4	1,1	1,0	0,5	0,5	0,5
Kommunala	378	-0,2	6,6	2,0	-1,3 (1,3)	0,7	0,4	0,6
Fasta bruttoinvesteringar	327	-2,2	9,4	8,1	5,0	5,4	3,6	3,0
Näringsliv exkl. bostäder	246	3,2	10,6	7,6	5,8 (5,4)	5,1	2,6	1,7
Bostäder	32	-22,3	3,6	18,8	10,5	11,1	12,0	12,0
Myndigheter	49	-12,1	7,0	4,7	-2,6 (-0,4)	3,0	2,6	2,7
Lagerinvesteringar ¹	6	0,5	0,3	-0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Export	863	13,0	7,3	5,2	7,6	6,9	5,5	5,3
Import	754	11,8	10,4	5,0	7,2	6,8	5,7	5,4
BNP	1972	2,0	3,0	3,8	3,8	2,9	2,0	2,0

Anm: Utvecklingstalen för år 2000 påverkas av att Svenska kyrkan fr.o.m. i år ingår i hushållssektorn. Inom parentes redovisas volymutvecklingen exklusive denna effekt. Se vidare fördjupningsrutan i kapitel 1.

¹ Förändring uttryckt i procent av BNP föregående år.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Försörjningsbalansen

Under 1999 ökade varuexporten med drygt 5 %. Huvuddelen av exportindustrin, däribland den cykliska basindustrin, utvecklades dock svagt. En mycket snabb tillväxt av exporten av teleprodukter bidrog med ca 4 procentenheter till varuexportens tillväxt. För stora delar av industrin var exportvolymerna oförändrade eller sjunkande.

Omslaget i den internationella konjunkturbilden innebär att exportutsikterna både i år och nästa år måste betecknas som gynnsamma. Teleproduktindustrin förväntas ge tillväxtbidrag under 2000 och 2001 som ligger i samma storleksordning som under 1999. Därtill torde återhämtningen av den europeiska industrikonjunkturen innebära en ökad efterfrågan på traditionella svenska exportvaror, bland annat investeringsvaror. Även om den förväntade kronförstärkningen i viss utsträckning urholkar konkurrensförmågan bedöms de svenska relativpriserna i utgångsläget vara tillräckligt gynnsamma för att svenska företag skall fortsätta att vinna marknadsandelar. Sammantaget innebär detta att den svenska varuexporten i år väntas öka med 8,2 % och med 7,1 % nästa år. Sverige beräknas därmed ta marknadsandelar.

En viktig förklaring till detta är de förväntade fortsatta exportframgångarna inom teleproduktområdet. Under de senaste 6 åren har exporten från denna sektor vuxit med i genomsnitt 35 % per år. Branschens andel av exporten har under motsvarande period ökat från drygt 5 % av varu-

exporten till drygt 15 %. Teleproduktindustrins växande betydelse för svensk export samt osäkerheten om utvecklingen inom detta område och branschens konkurrenskraft utgör en betydande risk i prognosen.

Efter att ha ökat med 10 % per år 1997 och 1998 sjönk varuimporttillväxten till drygt 4 % år 1999. Detta kan synas vara något förvånande med tanke på att BNP-tillväxten var avsevärt högre 1999 än under de föregående två åren. Förklaringen till detta är att efterfrågekomponenter med högt importinnehåll, exempelvis industrilager och maskininvesteringar, utvecklades svagt 1999. Därtill bidrog en kraftig minskning av importen av datorer.

I år tar importtillväxten fart i takt med att efterfrågans importinnehåll normaliseras i förhållande till 1999. Nästa år kan vissa bristsituationer inom industrin uppträda. Detta kan leda till att importen växer snabbare än eljest. Den totala varuimporten beräknas uppgå till 7,4 % år 2000 och till 6,7 % år 2001.

Tjänstenettet, dvs. skillnaden mellan tjänsteexport och tjänsteimport, gav 1999 ett negativt bidrag på 0,2 procentenheter till BNP-tillväxten. Ett negativt bidrag av samma storleksordning väntas även i år och nästa år. Det beror bl.a. på att nettot av den import och export som uppstår i samband med turism och affärsresande under ett antal år har uppvisat en tydligt negativ trend.

Bruttoinvesteringarna väntas fortsätta visa höga tillväxttal under de kommande åren. Till följd av att den internationella konjunkturav-

mattningen drabbade investeringstunga delar av den svenska industrin, var investeringarna oförändrade i denna sektor förra året. I år väntas industriproduktionen stiga med 6 %. Den befintliga kapitalstocken bedöms också vara relativt låg i förhållande till produktionen. Industriinvesteringarna bedöms därför öka med ca 5 % i år. Med sedvanlig eftersläpning i förhållande till en internationell konjunkturuppgång väntas tillväxten i industriinvesteringarna öka ytterligare nästa år.

Investeringarna i övrigt näringsliv har under ett antal år uppvisat mycket höga tillväxttal. Den expansiva tjänstesektorn och omställningsarbete inför millennieskiftet i bl.a. finanssektorn bidrog till de höga investeringsnivåerna i fjol. Det fortsatt goda konjunkturläget i tjänstesektorn och ledande indikatorer tyder på en betydande investeringstillväxt också i år och nästa år. Detta gäller i synnerhet inom fastighetsverksamhet i storstadsregionerna och inom varuhandel. Den av regeringen nyligen föreslagna satsningen på bredband stärker investeringstillväxten ytterligare. Investeringstillväxten i övrigt näringsliv väntas uppgå till 6,1 % i år och till 4,4 % år 2001. Nedgången i investeringstillväxten i övrigt näringsliv skall ses i ljuset av att investeringsvolymerna nu är så höga att även en oförändrad investeringsnivå innebär en avsevärd utbyggnad av kapaciteten.

Under föregående år steg bostadsbyggandet med 25 % jämfört med året innan. Trots att förutsättningarna för en fortsatt kraftig uppgång är goda, i form av t.ex. låga räntor och stark tillväxt i hushållens inkomster, finns det tecken på att återhämtningen går långsamt: antalet påbörjade lägenheter utvecklades svagt under slutet av förra året, orderingången till småhusfabrikanter stagnerade och utbudsrestriktioner i form av brist på planerad tomtmark gör sig gällande i de expansiva storstadsregionerna. Bostadsinvesteringarna förutses stiga med drygt 10 % både i år och nästa år. Investeringsvolymen i utgångsläget är dock så låg att tillväxttal i denna storleksordning innebär att bostadsbristen i expansiva områden består.

Hushållens konsumtionsutgifter steg 1999 med 4,1 %. De faktorer som underbyggde konsumtionsuppgången 1999 – sysselsättningsstillväxt, snabbt växande disponibelinkomster och en kraftig förmögenhetsuppbyggnad – bedöms utgöra viktiga drivkrafter bakom en fortsatt stark tillväxt av hushållens konsumtionsutgifter. Konsumtionen beräknas därför öka med ca 4 % i år (bortsett från effekten av Svenska kyrkans över-

föring till hushållssektorn, se fördjupningsrutan i detta kapitel) och med knappt 3 % nästa år.

Till följd av den goda utvecklingen på aktiemarknaderna i Sverige och i omvärlden samt stigande småhuspriser, ökade hushållens förmögenhet mycket kraftigt förra året. Den finansiella nettoförmögenheten bedöms ha ökat med drygt 30 %, eller med över 400 miljarder kronor under 1999. I prognosen antas att börsutvecklingen nu går in i en lugnare fas med måttligt stigande kurser. Därtill kommer svårigheten att korrekt bedöma den historiska förmögenhetstillväxtens effekter på den framtida konsumtionen. Från teoretiska utgångspunkter kan man hävda att konsumtionsutrymmet har ökat med ett belopp motsvarande den reala avkastning som en förmögenhetsökning i storleksordningen 400 miljarder kronor årligen genererar. Till viss del fångas denna ökade avkastning upp i disponibelinkomsterna. Samtidigt är det uppenbart att det finns andra förhållanden som också påverkar konsumtionen, exempelvis hushållens förväntningar om den fortsatta förmögenhetstillväxten, möjligheterna och incitamenten att likvidisera tillgångar, avvikelse i förhållande till hushållens önskade förmögenhetsnivå och det sätt på vilket förmögenhetsuppgången är fördelad mellan hushåll med olika konsumtionsbenägenhet. Eftersom de senaste årens förmögenhetsuppbyggnad är exceptionell i ett historiskt perspektiv är det svårt att på empirisk grund fastställa hur konsumtionen påverkas. I prognosen ligger en tydlig men relativt måttlig förmögenhetseffekt, som grundar sig på ett antagande om ett långsiktigt beteende hos hushållen.

Under åren 2001–2003 överstiger överskotten i de offentliga finanserna den målsatta nivån om 2 % av BNP. Överskotten torde öka hushållens tilltro till svensk ekonomi. Dessutom är det rimligt att anta att hushållen får ta del av detta överskjutande överskott och planerar sin konsumtion därefter (även om det är osäkert i vilken utsträckning och i vilken form överskotten kommer hushållen till godo). Beräkningstekniskt har överskott i de offentliga finanserna utöver 2 % av BNP för åren 2001–2003 överförts till hushållen. I tabell 1.3 redovisas således utvecklingen för sparkvot och disponibelinkomst inklusive denna överföring.

Sparkvoten bedöms i år vara lägre än vad som förefaller vara rimligt på medellång sikt. En viktig anledning till att hushållen varken 1999 eller i år tycks anpassa sitt konsumtionsbeteende så att sparkvoten stiger är den gynnsamma förmögen-

hetsutvecklingen som dels ökar konsumtionsutrymmet, dels bidrar till lägre disponibelinkomster genom att hushållens reavinstskatter ökar. Själva reavinsten påverkar per definition dock inte den disponibla inkomsten. En utgångspunkt för konsumtionsprognosen är att de realiserade beräkningstekniska överföringarna är så pass stora att sparkvoten år 2003 ligger högre än år 2000.

De statliga konsumtionsutgifterna, som svarar för en fjärdedel av statens utgifter, varierar tämligen kraftigt mellan åren bl.a. på grund av försvarsinköp. Dessutom är nationalräkenskapernas preliminära utfall mycket osäkra och genomgår ofta stora revideringar. Den statliga konsumtionen ökade 1999 med 1,1 %. I år beräknas en fortsatt ökning med 1 % och nästa år med 0,5 %.

De kommunala konsumtionsutgifterna steg i reala termer med 2,0 % mellan 1998 och 1999. Bedömningen av hur kommunsektorns konsumtionsutgifter utvecklas har gjorts utifrån det ekonomiska utrymme som är tillgängligt under förutsättningen att respektive delsektor skall klara balanskravet. Den kraftiga sysselsättningsuppgången i ekonomin leder till ökade skatteintäkter för kommunsektorn. En stark utveckling av skatteinkomster och statsbidrag medger en ökning av kommunsektorns konsumtionsutgifter med 1,3 % i år och med 0,7 % nästa år, samtidigt som kommunsektorn som helhet beräknas uppfylla kravet om ekonomisk balans. Om hänsyn tas till överföringen av kyrkan från kommunsektorn till hushållens ideella organisationer blir utvecklingstakten i år -1,3 %.

Konsumtionsutrymmet för kommunsektorn måste 2002 och 2003 anpassas till en svagare utveckling av skatteinkomsterna. Balanskravet bedöms medge en tillväxt av den kommunala konsumtionen på ca 0,5 % per år.

Tillväxtens och sparandets sammansättning

En stark inhemsk efterfrågan i form av snabbt växande konsumtionsutgifter i hushållssektorn och en god investeringstillväxt i övrigt näringsliv gav betydande bidrag till tillväxten 1999. Nettoexportens bidrag stärkte tillväxten med 0,4 procentenheter. I år övergår tillväxten till att bli mer exportdriven. Importen bedöms dock stärkas, bland annat till följd av att föregående års lageranpassning reducerade importen. Detta innebär att ökningen av bidraget från nettoexporten i förhållande till 1999 blir relativt blygsam. Nästa år förutses en viss avmattning av hushållens konsumtionsutgifter, vilken förklarar större delen av minskningen av BNP-tillväxten.

Tabell 1.5 Bidrag till BNP-tillväxt, exklusive överföringen av Svenska kyrkan från staten

Procentenheter

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Hushållens konsumtionsutgifter	1,2	2,1	2,0	1,4	1,0	1,0
Offentliga konsumtionsutgifter	0,6	0,5	0,3	0,2	0,1	0,1
Fasta bruttoinvesteringar	1,4	1,3	0,8	0,9	0,6	0,5
Lagerinvesteringar	0,3	-0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Export	3,1	2,3	3,4	3,2	2,6	2,6
Import	-3,7	-1,9	-2,7	-2,7	-2,3	-2,3
Netto utrikeshandel	-0,6	0,4	0,6	0,5	0,3	0,3
BNP	3,0	3,8	3,8	2,9	2,0	2,0

Anm: Bidragen för år 2000 redovisas exklusive effekten av att Svenska kyrkan fr.o.m. i år ingår i hushållssektorn. Se vidare fördjupningsrutan i kapitel 1.
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Det finansiella sparandet, vilket i stort överensstämmer med bytesbalansens saldo, väntas visa stora och växande överskott under de kommande åren. Till grund för denna utveckling ligger kraftiga överskott i handelsbalansen. I år väntas handelsbalansöverskottet uppgå till knappt 150 miljarder kronor, vilket motsvarar 7 % av BNP. Underskotten i tjänstebalansen och kapitalavkastningen reducerar dock bytesbalansöverskottet som beräknas uppgå till knappt 4 % av BNP under de kommande åren. Även det reala sparandet växer andelsmässigt i förhållande till BNP. Den goda utvecklingen av hushållens konsumtionsutgifter går därför hand i hand med en utveckling där Sveriges bruttosparande växer som andel av BNP. I tabell 1.6 har hela den beräkningstekniska överföringen lagts på hushållen och därmed stärkt hushållssparandet och i motsvarande grad försvagat sparandet i den offentliga sektorn.

Tabell 1.6 Sparandets sammansättning

Procent av BNP

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Bruttosparande	20,0	18,5	19,6	20,8	21,2	21,5
Realt sparande	16,7	16,9	17,0	17,3	17,5	17,7
Fasta investeringar	15,8	16,6	16,8	17,0	17,2	17,4
Lagerinvesteringar	0,9	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Finansiellt sparande	3,3	1,6	2,6	3,6	3,8	3,8
Offentlig sektor ¹	1,9	1,9	2,8	2,0	2,0	2,0
Hushåll ¹	2,0	1,3	1,8	2,6	2,9	3,5
Företag	-0,2	0,6	1,0	-0,6	-0,9	-1,5

¹ Efter beräkningsteknisk överföring

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Arbetsmarknaden

Sedan 1997 har sysselsättningen ökat i en mycket snabb takt och totalt sett har ca 150 000 arbetstillfällen tillkommit mellan 1997 och 1999. Arbetslösheten har fallit och sysselsättningen har stigit i de flesta län.

I den privata tjänstesektorn, som utgör ca 40 % av samtliga sysselsatta, steg sysselsättningen med hela 110 000 personer mellan 1997 och 1999. Uppgången i tjänstesektorn var också relativt kraftig i förhållande till ökningen i tjänsteproduktionen. En betydande del av den förväntade sysselsättningsökningen antas även i år och nästa år ske i tjänstesektorn. Åren 2000 och 2001 bedöms produktionen växa något långsammare än 1999, men produktiviteten beräknas utvecklas starkare. Sammantaget innebär detta att sysselsättningstillväxten i tjänstesektorn dämpas. Detta är en viktig förklaring till att även sysselsättningen i ekonomin som helhet ökar något långsammare i år trots att BNP-tillväxten bedöms bli i stort sett densamma. Den totala sysselsättningsuppgången mellan 1999 och 2001 uppskattas till 106 000 personer och sysselsättningsgraden för personer i reguljär sysselsättning mellan 20 och 64 år uppgår därmed till 77,3 % år 2001.

Produktivitetstillväxten i industrin, som uppgick till 3 % förra året, förutses stiga till 5 % i år samtidigt som tillväxttakten för industriproduktionen ökar från 4 % till 6 %. Den stigande produktivitetstillväxten är delvis av konjunkturell karaktär. Vid en konjunkturuppgång tas ledig kapacitet i anspråk varpå produktiviteten ökar. En betydande del av produktionsökningen väntas ske inom teleproduktsektorn där produktivitetstillväxten är mycket hög. Denna produktion ger ett betydande bidrag till produktivitetstillväxten inom industrin men skapar relativt få nya arbetstillfällen. I hela ekonomin väntas produktiviteten öka med 2,0 % i år och 1,8 % nästa år, vilket kan jämföras med förra årets produktivitetstillväxt på 0,9 %.

Den öppna arbetslösheten sjönk från 6,5 % år 1998 till 5,6 % år 1999. Arbetskraftsutbudet ökar vanligtvis vid en sysselsättningsuppgång. Tillkommande platser i högskolan i år och nästa år begränsar dock utbudsökningen. Den öppna arbetslösheten förväntas därmed fortsätta att falla i ganska snabb takt och beräknas uppgå till 3,9 % år 2001. I en nyligen publicerad proposition (1999/2000:98) föreslår regeringen införandet av ett nytt arbetsmarknadspolitiskt program, aktivitetsgarantin, som skall stärka långtidsarbets-

lösas möjligheter att komma tillbaka till den reguljära arbetsmarknaden. Denna åtgärd syftar, tillsammans med andra åtgärder föreslagna i denna proposition, till att effektivisera arbetsmarknaden och därigenom minska den öppna arbetslösheten.

Den offentliga sektorns finanser

Förra året uppgick den offentliga sektorns finansiella sparande till 37 miljarder kronor eller 1,9 % av BNP. I år förstärks sparandet till 2,8 % av BNP. Därvid sjunker både inkomster och utgifter som andel av BNP. I budgetpropositionen beräknades överskottet i det finansiella sparandet 2001 ligga marginellt över målet på 2 % av BNP. Genom att den ekonomiska tillväxten nu väntas bli starkare, och därigenom skatteinkomsterna högre, än vad som då beräknades har det finansiella sparandet reviderats upp till 3,2 % av BNP för 2001 (före beräkningsteknisk överföring).

Under åren 2002 och 2003 fortsätter de offentliga finanserna att förbättras. Detta beror på att utgifterna sjunker som andel av BNP. Överskotten i de offentliga finanserna fortsätter att stiga i förhållande till BNP och beräknas uppgå till 3,6 % år 2002 och till 4,5 % år 2003. Liksom för år 2001 överförs dock sparandet utöver målet på 2 % av BNP beräkningstekniskt till hushållen.

Tabell 1.7 De offentliga finanserna*Procent av BNP*

	1999	2000	2001	2002	2003
Inkomster	60,2	58,1	56,7	56,6	56,6
Utgifter	58,4	55,3	53,4	53,1	52,2
Finansiellt sparande före överföring	1,9	2,8	3,2	3,6	4,5
Beräkningsteknisk överföring	0,0	0,0	1,2	1,6	2,5
Finansiellt sparande efter överföring	1,9	2,8	2,0	2,0	2,0
Konsoliderad bruttoskuld efter överföring	65,5	57,6	52,5	49,5	47,4

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Fördelningen av sparandet mellan staten och ålderspensionssystemet påverkas under perioden 1999 till 2001 av den finansiella infasningen av det reformerade ålderspensionssystemet. När infasningen är över år 2002 beräknas sparandet i pensionssystemet, dvs. AP-fonden och premiepensionssystemet, uppgå till ca 2,5 % av BNP, medan statens finansiella sparande visar ett underskott på ca 0,5 % av BNP (efter beräkningsteknisk överföring). Det är en följd av att pen-

sionsreformen utgör en mycket stor omfördelning av sparandet från staten till ålderspensions-systemet. Det innebär att mer än hela det finansiella överskottsmalet för den samlade offentliga sektorn används för att bygga upp pensionsfonderna inför den belastning som väntar i framtiden.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, definierad enligt de s.k. Maastrichtkriterierna uppgick vid utgången av 1999 till 65,5 % av BNP. Som andel av BNP har den konsoliderade skulden sjunkit sedan 1995. I år minskar dessutom skulden även nominellt med drygt 90 miljarder kronor och väntas understiga 60 % av BNP, vilket är referensvärdet för den offentliga skuldsättningen enligt Maastrichtkriterierna. Den kraftiga minskningen beror till stor del på att förväntade försäljningar av statens aktieinnehav förutses användas till amortering av statsskulden.

Nettoskulden, som är nettot av den offentliga sektorns samtliga finansiella tillgångar och skulder, sjunker i takt med att den offentliga sektorn visar fortsatta finansiella överskott och till följd av de värdeförändringar som sker på tillgångar och skulder. År 2002 beräknas nettoskulden vändas till en positiv finansiell ställning. Det innebär att den offentliga sektorns finansiella tillgångar överstiger skulderna.

Överföringen av Svenska kyrkan från kommunsektorn till hushållssektorn

Den 1 januari i år skildes Svenska kyrkan från staten. I nationalräkenskapstermer innebär detta att kyrkan, som tidigare ingått i kommunsektorn, kommer att ingå i den sektor som benämns hushållens ideella organisationer från och med redovisningen för år 2000. (Nationalräkenskaper för första kvartalet 2000 publiceras i juni.) Hushållens ideella organisationer betraktas bl.a. i konsumtionshänseende som en del av hushållssektorn. Alla effekter av överföringen på nationalräkenskapernas redovisning är ännu inte helt klarlagda, men i denna prognos har förändringen beaktats så långt det varit möjligt med ledning av preliminära uppgifter. Överföringen påverkar inte BNP men har effekter på fördelningen mellan försörjningsbalansens poster. Dessutom påverkas förädlingsvärden och antal arbetade timmar i olika sektorer samt hushållens och den offentliga sektorns finanser. Nedan sammanfattas hur överföringen har behandlats i prognosen.

Från och med år 2000 ingår Svenska kyrkans konsumtionsutgifter i hushållens konsumtionsutgifter och inte i de kommunala konsumtionsutgifterna. Kyrkans konsumtionsutgifter uppgick 1999 till 9950 miljoner kronor, vilket motsvarade ungefär 2,5 % av kommunernas och 1 % av hushållens konsumtionsutgifter 1999. Överflyttningen ger en engångseffekt på tillväxttalen för dessa bägge poster i försörjningsbalansen för år 2000. Se tabell 1.4.

En del av kyrkans konsumtionsutgifter som avser vissa prästlöner har hittills hänförts till de statliga konsumtionsutgifterna. I nationalräkenskaperna kommer även denna post att överföras till hushållens konsumtionsutgifter från och med år 2000. Denna överföring har inte beaktats i konsumtionsprognoserna för stat och hushåll.

När det gäller redovisningen av antalet sysselsatta har inga överföringar från kommunsektorn eller staten till näringslivet gjorts i prognosen eftersom det ännu inte är klart hur överföringen kommer att hanteras i Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning.

Svenska kyrkans investeringar redovisas som offentliga myndigheters investeringar t.o.m. år 1999 men därefter som investeringar i övrigt näringsliv, närmare bestämt som investeringar i hushållstjänsteverksamhet. Förändringarna påverkar inte den totala investeringstillväxten för år 2000 men innebär att tillväxttalet i övrigt näringsliv höjs med 0,5 procentenheter samtidigt som det minskar med närmare 2 procentenheter i de offentliga myndigheterna.

Kyrkoskatten avskaffas. Medlemmar i Svenska kyrkan betalar i stället en medlemsavgift. De som inte är medlemmar betalar en obligatorisk begravningsavgift. Kyrkoskattens avskaffande gör att hushållens disponibla inkomst per definition höjs. Både medlemsavgiften i Svenska kyrkan och den obligatoriska begravningsavgiften väntas behandlas på samma sätt som medlemsavgifter i nationalräkenskaperna. Eftersom dessa medlemsavgifter utgör transaktioner inom en och samma sektor registreras de inte som vare sig inkomster eller utgifter för hushållen. Ett antal inkomst- och utgiftsposter för hushållssektorn påverkas (se avsnitt 9.1). Effekten på hushållssektorns finansiella sparande och nettosparande väntas inte vara av någon nämnvärd storlek.

För den offentliga sektorns finanser innebär omklassificeringen av kyrkan att den offentliga sektorns inkomster, skatter och utgifter reduceras med ca ½ procentenhet av BNP.

2 Internationell utveckling

Utsikterna för världsekonomin under de kommande två åren ter sig ljusa. Gynnsamma makroekonomiska förutsättningar i form av fortsatt låg inflation och låga räntor har förbättrat förutsättningarna för ökad tillväxt i stora delar av världen. Sammantaget bedöms den globala tillväxten under innevarande år uppgå till 3,9 % och till 3,8 % år 2001.

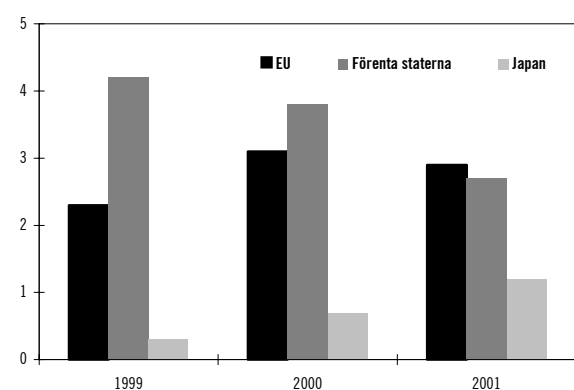
Tillväxten i EU förutses öka från drygt 2 % 1999 till ca 3 % både i år och nästa år. Detta är en följd av en starkare efterfrågan i både EU-området och i omvärlden. Utvecklingen understöds bl.a. av gynnsamma monetära förhållanden, en positiv arbetsmarknadsutveckling och stigande framtidsoptimism hos företag och hushåll.

Den amerikanska ekonomin har fortsatt att utvecklas starkt. En åtstramning av penningpolitiken förutses dock, att tillsammans med högre marknadsräntor och en mer dämpad aktieprisutveckling, bidra till en gradvis avmattning av konjunkturen. Sammantaget bedöms BNP-tillväxten avta från 4,2 % 1999 till 3,8 % i år och 2,7 % nästa år.

Ännu syns inga tydliga tecken på en varaktig återhämtning i den japanska ekonomin. Den ökade tillväxten under första halvåret 1999 kan till stor del tillskrivas tidigare finanspolitiska stimulanspaket. Den privata inhemska efterfrågan är dock fortsatt svag. Utsikterna är således fortsatt osäkra och BNP-tillväxten förutses uppgå till måttliga 0,7 % i år och till ca 1 % nästa år.

Diagram 2.1 BNP-tillväxt i EU, Förenta staterna och Japan

Procentuell förändring

Källor: Nationella källor och Finansdepartementet

Som en följd av en starkare efterfrågan i EU-området och en fortsatt stark utveckling i Förenta staterna förutses världsmarknadstillväxten

för svensk export sammantaget utvecklas gynnsamt under prognosperioden. Sammantaget väntas världsmarknadstillväxten för svensk export öka från drygt 5 % 1999 till 8 % i år, för att under nästa år uppgå till drygt 7 %.

Utvecklingen i Förenta staterna utgör den största enskilda riskfaktorn i prognosen. Den fortsatt höga tillväxten kan leda till en högre inflation och en kraftigare åtstramning av penningpolitiken än vad som nu antas. Den största osäkerheten utgörs av den ansträngda situationen på arbetsmarknaden. Samtidigt kan andra faktorer, till exempel en fortsatt stark produktivitet-utveckling, bidra till en högre icke inflationsdrivande tillväxt än väntat.

Till riskerna i den japanska ekonomin hör den snabbt växande statsskulden som kan komma att pressa upp långräntorna. Avgörande för återhämtningen i den japanska ekonomin är emellertid att förtroendet bland hushåll och företag återställs.

I EU kan en bättre utveckling än vad som nu förutses samtidigt inte uteslutas, t.ex. som en följd av en starkare utveckling av den inhemska efterfrågan.

2.1 Utvecklingen i Europa

Euroområdet

Efter konjunkturavmattningen i slutet av 1998 och i inledningen av förra året har en påtaglig förstärkning av konjunkturen skett under det andra halvåret i euroområdet.

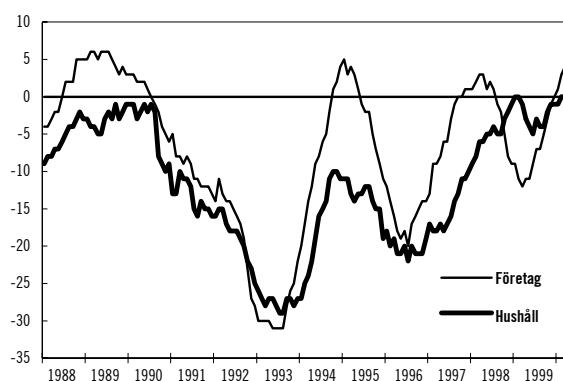
Återhämtningen har framförallt drivits av en stark export till omvärlden samtidigt som den inhemska efterfrågan fortsatt att utvecklas gynnsamt. Även i Tyskland och Italien, som konjunkturmässigt släpat efter, har tydliga tecken på en återhämtning kunnat skönjas.

Den ekonomiska aktiviteten har fortsatt att tillta i inledningen av detta år. Industriproduktion och ordergång samt förtroendebarmetrar har stärkts påtagligt. Förtroendet inom företagssektorn i euroområdet uppvisar nu liknande nivåer som under högkonjunkturåren 1994 och 1998.

Samtidigt ligger konsumentförtroendet på högre nivåer än under högkonjunkturen i slutet på 1980-talet respektive i samband med den tyska återföreningen i början av 1990-talet.

Diagram 2.2 Företagens och hushållens förtroende i euroområdet

Nettobalans

Källa: EU-kommissionen

Inflationen i euroområdet har ökat under de senaste månaderna, efter att under större delen av 1999 legat på ca 1 %. Inflationstakten uppgick i februari till 2 %. Framför allt två faktorer förklarar denna utveckling: de stigande oljepriserna samt eurons försvagning.

Långräntan i euroområdet som helhet steg kontinuerligt under 1999, men har under den senaste tiden fallit något till knappt 5,5 %. Efter räntesänkningen i april 1999 till 2,5 % har ECB i flera omgångar höjt styrräntan med sammanlagt 1 procentenhet till 3,5 %. Euron försvagades under hela 1999, en utveckling som fortsatt under inledningen av detta år. Försvagningen har inte bara skett mot den amerikanska dollarn, utan är också kraftig i effektiva termer.

Som en följd av den stigande inflationen och de stigande inflationsförväntningarna samt eurons utveckling har de reala monetära förhållandena sannolikt lättat något jämfört med inledningen av 1999. Detta bedöms, i kombination med en under prognosperioden neutral, eller möjligen något expansiv finanspolitik, verka stimulerande på den ekonomiska aktiviteten framför allt i år. Som en följd av gynnsammare konjunktutsikter och tilltagande inflation antas styrräntan i euroområdet uppgå till 4 % i slutet av detta år och till 4,25 % i slutet av år 2001. Detta får anses vara en relativt måttlig anpassning av penningpolitiken. Samtidigt torde det fortfarande finnas ledig kapacitet i euroområdet som helhet och inflationsförväntningarna är också fortfarande relativt låga.

BNP-tillväxten i euroområdet förutses uppgå till ca 3 % både i år och nästa år. Både den inhemska efterfrågan och nettoexporten, om än i avtagande grad, förutses bidra till BNP-tillväxten

under prognosperioden. Hushållens konsumtion bedöms utvecklas fortsatt starkt som en följd av bl.a. stigande realinkomster och en mer gynnsam arbetsmarknadsutveckling – arbetslösheten väntas minska med 1 procentenhet till i genomsnitt ca 9 % år 2001. Den positiva utvecklingen av nettoexporten kan bl.a. hänföras till effekterna av den svaga euron, men också till en allmänt stigande efterfrågan i omvärlden, en utveckling som förutses vara särskilt tydlig i år.

Tabell 2.1 BNP-tillväxt, KPI och arbetslöshet

Årlig procentuell förändring

	1999	2000	2001	2002	2003
Bruttonationalprodukt					
Världen	3,2	3,9	3,8	3,6	3,6
Förenta staterna	4,2	3,8	2,7	2,1	2,1
Japan	0,3	0,7	1,2	1,4	1,5
EU	2,3	3,1	2,9	2,6	2,5
Euroområdet	2,3	3,1	3,0	2,7	2,6
Tyskland	1,5	2,7	2,7	2,4	2,1
Frankrike	2,7	3,3	3,0	2,6	2,4
Italien	1,4	2,6	2,7	2,8	2,9
Storbritannien	2,0	3,0	2,5	2,0	2,0
Norden	2,6	3,3	2,9	2,5	2,6
Danmark	1,6	1,9	2,1	2,3	2,5
Finland	3,5	4,5	4,1	3,9	3,9
Norge	0,8	2,9	2,9	2,5	2,5
Konsumentpriser¹					
EU	1,2	1,8	1,9	1,8	1,8
Euroområdet	1,2	1,8	1,9	1,7	1,7
Förenta staterna	2,2	2,6	2,5	2,4	2,3
Arbetslöshet, procent av arbetskraften²					
EU	9,3	8,5	8,2	8,1	7,9
Euroområdet	10,1	9,3	8,9	8,8	8,6
Förenta staterna	4,2	4,2	4,7	5,1	5,2
Marknadstillväxt, bearbetade varor					
	5,3	8,0	7,3	6,5	6,4

¹ HIKP för EU och KPI för Förenta staterna.² ILO-definition för EU och nationell definition för Förenta staterna.

Källor: OECD och Finansdepartementet

Skillnaden i tillväxttakt mellan enskilda euroländer var påtaglig under 1999. Dessa skillnader förutses minska något under prognosperioden. BNP-tillväxten i Tyskland och Italien förutses i år uppgå till ca 2,7 %, medan tillväxttakten i flertalet övriga euroländer bedöms uppgå till ca 3,5 %. BNP-tillväxten i Irland och Finland bedöms dock vara betydligt högre under hela prognosperioden.

Riskerna i prognosen är relativt små och balanserade. En starkare exportutveckling, delvis som en följd av den fortsatt svaga euron, kan inte uteslutas. En fortsatt gynnsam arbetsmarknadsutveckling kan samtidigt bidra till en starkare utveckling av den inhemska efterfrågan än vad som förutses. Samtidigt kan fortsatt stigande oljepriser samt en ytterligare försvagning av euron medföra en stramare penningpolitik än vad som nu antas. I några, främst mindre, euroländer syns tecken på överhettning som, framförallt under nästa år, kan utgöra en risk.

Storbritannien, Norge och Danmark

Den förväntade återhämtningen i några av de viktigaste svenska exportmarknaderna utanför euroområdet – Storbritannien, Norge och Danmark – har under hösten bekräftats.

I Storbritannien mattades konjunkturen tydligt under vinterhalvåret 1998/99 då bidraget från nettoexporten sjönk kraftigt. Exporten har därefter gradvis återhämtat sig delvis till följd av en ökad efterfrågan i omvärlden. Hushållens konsumtion utgör emellertid fortfarande den viktigaste drivkraften bakom tillväxten. Ett stigande inflationstryck, bl.a. till följd av ökande lönekostnader orsakade av den strama arbetsmarknadssituationen, i kombination med en något expansiv finanspolitik, antas dock leda till en fortsatt åtstramning av penningpolitiken. Detta bedöms dämpa den inhemska efterfrågan. BNP-tillväxten förutses uppgå till 3 % i år för att därefter dämpas till 2,5 % 2001.

Efter en lång period av mycket stark ekonomisk utveckling mattades tillväxten i Norge påtagligt under förra året. Avmattningen kan främst förklaras av att det kraftigt fallande oljepriset under 1998 bidrog till en kraftigt försämrad lönsamhet i oljesektorn. Detta påverkade sektorns investeringsplaner för 1999 och framför allt innevarande år negativt. I syfte att medverka till ett högre oljepris skärptes också under våren 1999 begränsningarna i oljeproduktionen. Detta resulterade i en kraftig dämpning av investerings- och exportutvecklingen i Norge under förra året. Till följd av att produktionsbegränsningarna upphör i år väntas dock ett betydande tillväxtbidrag komma från en ökad oljeexport. Sammantaget väntas BNP-tillväxten uppgå till knappt 3 % både i år och nästa år.

I Danmark dämpades konjunkturen under förra året till följd av en kraftig avmattning i den inhemska efterfrågan, som i sin tur var en följd av en stramare finanspolitik. Den inhemska ef-

terfrågan väntas åter tillta under kommande år. Exportutvecklingen förutses dock, trots en starkare internationell konjunktur, utvecklas svagt till följd av att lönekostnaderna ökat snabbare än i omvärlden. BNP-tillväxten väntas uppgå till ca 2 % både i år och nästa år.

2.2 Förenta staterna

Den amerikanska ekonomins styrka har fortsatt att överraska och ännu syns få tecken på en konjunkturavmattning. BNP ökade under 1999 med 4,2 % och de flesta indikatorer pekar på en fortsatt stark tillväxt under inledningen av innevarande år. Liksom tidigare har hushållens konsumtion, understödd av en gynnsam sysselsättningsutveckling och stigande aktiepriser, utgjort den främsta drivkraften bakom den starka utvecklingen. Den gynsamma utvecklingen i hushållens konsumtion har tillsammans med återhämtningen inom tillverkningsindustrin också bidragit till en fortsatt hög investeringstakt, inte minst inom IT-sektorn. Arbetslösheten uppgick i februari till 4,1 %.

Trots den höga aktiviteten i ekonomin har prisutvecklingen varit relativt dämpad. Inflationstakten ökade i februari till 3,2 %, vilket till stor del kan förklaras av stigande energipriser. Under senare tid har samtidigt vissa tecken på ett allmänt ökat inflationstryck märkts, bl.a. på arbetsmarknaden och i de tidigare produktionsleden. Hushållens höga konsumtionsbenägenhet återspeglas i ett lågt privat finansiellt sparande och ett historiskt högt bytesbalansunderskott motsvarande drygt 4 % av BNP.

Det stigande inflationstrycket i kombination med den strama situationen på arbetsmarknaden bidrog till att den amerikanska centralbanken i mars höjde styrräntan med 0,25 procentenheter till 6,0 %. Den amerikanska centralbanken antas genomföra ytterligare styrräntehöjningar under innevarande år. Detta bedöms leda till en avmattning av hushållens konsumtion genom högre marknadsräntor och en mer dämpad aktieprisutveckling. Samtidigt väntas investeringarna utvecklas svagare under de närmaste åren. Utöver den penningpolitiska åtstramningen förklaras detta av stigande arbetskraftskostnader tillsammans med det förhållandevis låga kapacitetsutnyttjandet i industrin, samt en allmän dämpning av den ekonomiska aktiviteten. Nettoexporten väntas ge ett fortsatt negativt bi-

drag till BNP-tillväxten under innevarande år, för att därefter ge ett neutralt bidrag under resten av prognosperioden. Sammantaget bedöms BNP-tillväxten uppgå till 3,8 % i år och till 2,7 % år 2001.

De flesta bedömare har under senare år konsekvent underskattat styrkan i den amerikanska ekonomin och det är svårt att bedöma omfattningen av, och tidpunkten för, en eventuell konjunkturavmattning. En bestående eller långvarig förändring på ekonomins utbudssida utgör den enskilt viktigaste positiva risken i prognosen. En av de mest centrala frågorna i detta sammanhang är huruvida de senaste årens starka produktivitetstillväxt, vilken bl.a. bidragit till det dämpade inflationstrycket, utgör ett trendbrott eller om cykliska faktorer i första hand kan förklara utvecklingen (se vidare fördjupningsrutan i slutet av detta kapitel). Med en fortsatt stark produktivitetstillväxt och en högre potentiell BNP-tillväxt kan den amerikanska ekonomin växa snabbare än prognostiserat, utan att inflationen tar fart.

En utebliven konjunkturavmattning innebär samtidigt att risken för kraftigare styrräntehöjningar än vad som nu antas, och därmed ett svagare konjunkturförlopp, har ökat under de senaste månaderna. Detta utgör i kombination med det stora bytesbalansunderskottet, den starka dollarn samt de högt värderade aktiepriserna en betydande osäkerhetsfaktor. Den största enskilda risken i detta sammanhang torde emellertid utgöras av kraftigt stigande arbetskraftskostnader till följd av den ansträngda situationen på arbetsmarknaden. Stigande inflationsförväntningar, t.ex. som ett resultat av det höga oljepriset, ökar också risken för alltför höga löneökningar. Genom att driva upp vinstförväntningar och aktiepriser kan det dessutom inte uteslutas att den gynnsamma produktivitetstillväxten på kort sikt bidrar till en fortsatt tillväxt av den inhemska efterfrågan som överstiger ekonomins potential.

2.3 Utvecklingen i Asien och Latinamerika

Japan

Utsikterna för den japanska ekonomin är fortsatt osäkra. Tillväxten under de två första kvartalen 1999 kan till stor del tillskrivas tidigare finanspolitiska stimulanspaket. När effekterna från dessa

avtog mattades den ekonomiska aktiviteten åter. Under andra halvan av 1999 krympte den japanska ekonomin och sammantaget uppvisades endast en svagt positiv tillväxt för 1999.

Det är framför allt en fortsatt svag utveckling av hushållens konsumtion som dämpar den ekonomiska utvecklingen. Reallönesänkningar och oro för fortsatt hög arbetslöshet till följd av företagsrationaliseringar har bidragit till svagt förtroende bland konsumenterna. Arbetslösheten för helåret 1999 uppgick till 4,7 %, vilket är den högsta nivån på 50 år.

Samtidigt som den inhemska efterfrågan fortsatt att utvecklas svagt är bilden något annorlunda inom delar av näringslivet. Industriproduktionen återhämtade sig under 1999, om än från mycket låga nivåer. Ökningen i industriproduktionen är delvis ett resultat av att exporten stärktes under 1999, framförallt beroende på en ökning av efterfrågan i övriga Asien. Företagens vinster har också ökat, delvis till följd av personalneddragningar.

Finanspolitiken väntas vara fortsatt expansiv under 2000. I november presenterade den japanska regeringen ytterligare ett nytt stimulanspaket som väntas ge effekt på tillväxten från det andra kvartalet innevarande år. Hushållens konsumtion väntas emellertid utvecklas fortsatt svagt under 2000 till följd av ett fortsatt lågt förtroende.

Enligt preliminär statistik föll KPI med 0,3 % 1999. Det finns ännu inte några tydliga tecken på att deflationen skall upphöra. Mot bakgrund av den svaga prisutvecklingen förutses Bank of Japan fortsätta med sin nollräntepolitik.

BNP förutses även framöver växa långsamt och tillväxten uppgå till 0,7 % i år och till 1,2 % nästa år. Bland riskerna märks främst den snabbt växande statsskulden som nu tillhör de högsta i OECD-området. Sammantaget skulle detta kunna leda till att långräntorna pressas upp och ett försämrat förtroende hos hushåll och företag. I ljuset av den fortsatt svaga inhemska efterfrågan är exportutvecklingen, och därmed utvecklingen av yenen, av betydelse för återhämtningen.

Övriga Asien

Tillväxten i övriga Asien har tilltagit betydligt under andra halvan av 1999. Återhämtningen, som hitills delvis drivits av en expansiv ekonomisk politik, ökad export och ett ökat kapitalinflöde, förstärks nu av en snabbt växande inhemsk privat efterfrågan. BNP-tillväxten var för första gången sedan Asienkrisen positiv i hela regionen

under 1999. Sydkoreas ekonomi som uppvisar den snabbaste återhämtningen växte med drygt 10 %. För regionen som helhet väntas en BNP-tillväxt på nära 6 % i år och 2001.

Latinamerika

Efter en period med avtagande ekonomisk aktivitet i Latinamerika – BNP utvecklades negativt i flertalet länder under 1999 – har utsikterna långsamt ljusnat. Konjunkturutvecklingen skiljer sig emellertid åt mellan länderna och återhämtningen är i flera fall bräcklig. Priser på råvaror, framför allt olja, har stigit under hösten och bidrar positivt till återhämtningen i flera länder. Återhämtningen väntas drivas av en ökad inhemsk efterfrågan och av en högre exporttillväxt till följd av starkare global efterfrågan samt försvagade valutor. BNP för regionen som helhet väntas växa med ca 4 % i år och nästa år.

2.4 Utvecklingen i Ryssland och i övriga Östersjöområdet

Den positiva ekonomiska utvecklingen i Ryssland under det senaste året har främst sin grund i faktorer som inte är bestående. Den kraftiga deprecieringen av rubeln samt det stigande oljepriset bedöms endast ha givit tillfälliga positiva effekter på den ekonomiska tillväxten, som under 1999 bedöms ha uppgått till drygt 3 %. BNP-tillväxten väntas därför bli svagare under prognosperioden.

Trots en dämpad konjunktur till följd av den ryska krisen växte ekonomin i Polen med 4,1 % under 1999. Ett starkt inflöde av utländska direktinvesteringar och en stabil inhemsk efterfrågan var faktorer som bidrog till tillväxten. Med stöd av bl.a. en god europeisk konjunktur bedöms den polska BNP-tillväxten uppnå 5,2 % i år och 5,8 % år 2001.

I Estland, Lettland och Litauen syntes mot slutet av 1999 tecken på en återhämtning efter den nedgång som orsakats av den ryska krisen. Lettland var dock det enda land som uppvisade en positiv BNP-tillväxt. Sammantaget bedöms BNP-tillväxten i de tre länderna uppgå till 3,5 % i år och 5 % nästa år.

2.5 Den svenska världsmarknadstillväxten

Efter den svaga utvecklingen för några av de viktigaste svenska exportmarknaderna under det första halvåret 1999 har den förväntade återhämtningen under det andra halvåret bekräftats i importstatistiken i dessa länder.

Den starkare konjunkturen i omvärlden innebär att förutsättningarna för svensk export förbättrats. Världsmarknadstillväxten, som utgör ett handelsviktat genomsnitt av importtillväxten av bearbetade varor på Sveriges avsättningsmarknader, bedöms öka från 5,3 % 1999 till 8 % i år, för att därefter avta till drygt 7 % 2001. Bakom de ljusare utsikterna för år 2000 ligger i första hand den förbättrade konjunkturen i EU.

Är Förenta staterna en "ny ekonomi"?

Den amerikanska ekonomin upplever sin längsta period av jämn och hög ekonomisk tillväxt någonsin, samtidigt som arbetslösheten är på sin lägsta nivå sedan 1970. Det höga resursutnyttandet till trots är prisutvecklingen fortsatt dämpad. Denna gynnsamma utveckling har givit upphov till diskussionen huruvida den amerikanska ekonomins funktionssätt har ändrats så att man kan tala om en *ny ekonomi*.

Även om informationsteknologi (IT) förekommer i de flesta diskussioner har ännu ingen vedertagen definition av begreppet ny ekonomi etablerats. De flesta skulle dock säga att den nya ekonomin är informations- och kunskapsbaserad. Huruvida förändringar av den ekonomiska politiken, som en väl avvägd finanspolitik och en framgångsrik inflationspolitik, skall räknas till den nya ekonomin eller inte är en definitionsfråga. Överhuvudtaget är det en definitionsfråga om olika förhållanden är "nya" eller "endast" resultatet av förändringar inom ramen för den "gamla ekonomin". Förespråkare argumenterar för att den nya ekonomin innebär en ökning i den långsiktiga produktivitetstrenden och därmed den potentiella tillväxten, en lägre jämviktsarbetslöshet och ett mer stabilt konjunkturförlopp.

Den starka utvecklingen i amerikansk ekonomi under senare år har sin grund i en snabb tillväxt i *arbetsproduktiviteten*, vilken har dämpat kostnadsutvecklingen och stärkt förväntningarna om framtida vinster. Under åren 1996–1999 ökade arbetsproduktiviteten i genomsnitt med 2,6 % årligen, vilket kan jämföras med en ökningstakt på ca 1,5 % under åren 1975–1995.

Den förbättrade arbetsproduktivitetsutvecklingen är nära knuten till den starka tillväxten i *kapitalstocken per anställd* och då i synnerhet stocken av IT-kapital. En viktig förklaring till detta är att priset på IT-produkter under senare år minskat påtagligt. Samtidigt har innovations-takten inom IT-sektorn ökat, vilket bidragit till en snabbare avskrivningstakt för IT-produkter och att befintligt fysiskt kapital i allt snabbare takt ersätts av nytt högteknologiskt produktionskapital.

Förespråkare för den nya ekonomin förutser vidare att "IT-revolutionen" kommer att leda till högre avkastning på kapital än tidigare och där-

med en permanent förbättring i *den totala faktorproduktiviteten*.¹ Detta skulle i sin tur öka *BNP-nivån* och, åtminstone under en längre period, BNP-tillväxten. Hittills har dock ökningstakten i den totala faktorproduktiviteten varit begränsad. En förklaring till detta kan vara att det finns stora mätproblem när ekonomin i allt större utsträckning baseras på tjänsteproduktion och informationsutbyte.

Ytterligare ett argument för den nya ekonomin är att användningen av *internet* potentiellt kan innebära lägre kostnader för konsumenter och företag genom att bl.a. effektivare prisjämförelser leder till en förbättrad resursallokering och kostnadsbesparingar.

En vanlig *kritik* mot tankarna på en ny ekonomi är att de senaste årens gynnsamma utveckling till största delen är ett resultat av *tillfälliga faktorer*. Den starka dollarn, en svag efterfrågan i omvärlden och en svag reallöneutveckling har bidragit till att hålla nere inflationen, samtidigt som ett stort inflöde av kapital till Förenta staterna bidragit till lägre räntor och en högre investeringstakt. Dessa faktorer har i sin tur bidragit till att dämpa inflationen samt höja produktiviteten. Kritiker pekar också ofta på att de senaste årens produktivitetshöjning i Förenta staterna sker från en relativt *låg nivå*. Med undantag för de senaste åren har produktiviteten utvecklats betydligt svagare i Förenta staterna än i t.ex. euroområdet och i Japan.

Det är svårt att på ett entydigt sätt avgöra frågan om den nya ekonomins "vara eller inte vara". Å ena sidan har tillfälliga effekter bidragit till att dämpa inflationen och stärka produktivitetstillväxten. Å andra sidan är den amerikanska ekonomins anmärkningsvärda utveckling under senare år svår att förklara med enbart tillfälliga effekter och/eller genom traditionella modeller och samband. Sammantaget är det svårt att helt bortse från de ännu få men befintliga "bevis" på effektivitetsvinster som görs i företagen genom nya teknologiska och organisatoriska innovationer. Även om osäkerheten kring den förbättrade utvecklingen i Förenta staterna är stor så talar de senaste årens gynnsamma utveckling för att den långsiktiga produktionstillväxten har ökat något.

¹Den produktionstillväxt som inte förklaras av en ökad insats av kapital och arbetskraft.

3 Kapitalmarknaderna

De reala och finansiella effekterna av Asien- och Rysslandkrisen klingade av under 1999, då förutsättningarna för den globala ekonomin successivt omvärderades. I Europa reviderades tillväxtutsikterna upp samtidigt som inflationsförväntningarna började stiga. Oljepriset har mer än fördubblats under det gångna året. Ekonomin i Förenta staterna fortsatte att utvecklas oväntat starkt. De långa marknadsräntorna i såväl Förenta staterna som i Europa steg med omkring 2 procentenheter. Penningpolitiken lades under andra delen av 1999 om i mindre expansiv riktning. Den amerikanska centralbanken (Fed), den europeiska centralbanken (ECB) och Riksbanken har successivt höjt sina styrräntor. Under förra året ökade värdena kraftigt på flera av världens aktiebörser, speciellt inom vissa branscher. Den historiskt höga värderingen på börserna har lett till ökad oro för ett tydligt kursfall framöver.

De amerikanska långräntorna har successivt sjunkit under början av 2000. Investerare tycks ha sett ett ökat värde i obligationer, inte minst mot bakgrund av den höga värderingen av många amerikanska aktier. På senare tid har även utbudsrelaterade faktorer som hänger samman med landets starka statsfinanser lett till att räntor med längre löptider sjunkit. Svenska långräntor har också sjunkit under innevarande år, delvis av liknande skäl som i Förenta staterna.

Euron har sedan den introducerades försvagats trendmässigt mot dollarn, och handlas sedan en tid under paritet. Relativa tillväxtutsikter, förväntningar om en relativt stramare penningpolitik i Förenta staterna och den starka amerikanska börsutvecklingen är faktorer som har bidragit till detta. Kronan har följt en svagt apprecierande utveckling mot euron det gångna året, samtidigt som den har försvagats mot dollarn. I handelsvägda termer har kronan varit relativt stabil.

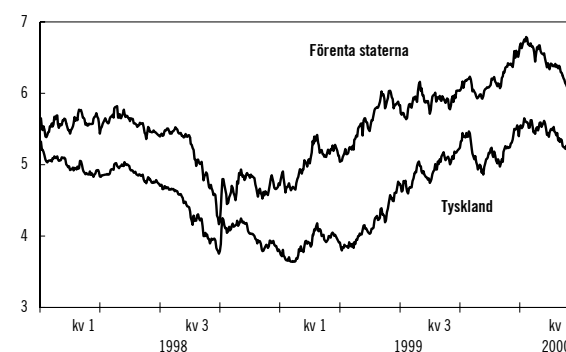
Under loppet av 2000 antas centralbankerna i Förenta staterna, euroområdet och Sverige höja sina styrräntor ytterligare. Den amerikanska 10-årsräntan antas uppgå till 6,25 % i slutet av detta år och sjunka något under nästa år. Den tyska och den svenska 10-årsräntan bedöms stiga något under loppet av 2000 för att därefter successivt sjunka. Euron antas appreciera mot dollarn under de kommande åren. Kronan antas utvecklas förhållandevis stabilt mot euron och TCW under innevarande år.

3.1 Utvecklingen i omvärlden

Förenta staternas ekonomi har fortsatt att utvecklas oväntat starkt. En hög BNP-tillväxt har kunnat kombineras med måttliga prisökningar. Samtidigt har obalanserna i ekonomin – en stram arbetsmarknad, stort bytesbalansunderskott och ett lågt sparande i hushållssektorn – blivit ännu tydligare och den starka efterfrågetillväxten hotar att leda till överhettning och stigande inflation. Detta har bidragit till att den amerikanska 10-årsräntan har stigit markant det gångna året. För att skapa förutsättningar för en uthålligt hög tillväxt har Fed stegvis höjt styrräntan med sammanlagt 1,25 procentenheter sedan förra sommaren. Därmed har banken tagit tillbaka mer än den ackommoderande räntesänkning som ägde rum i samband med Rysslandkrisen. Rådande marknadsräntor visar att marknadsaktörerna förväntar att Fed höjer räntan med ca 0,75 procentenheter under 2000. I dessa räntor ligger emellertid också en riskpremie.

Diagram 3.1 10-åriga räntor i Förenta staterna och Tyskland

Procent

Källa: EcoWin

Långränteuppgången i Förenta staterna har avstannat och sedan årsskiftet har räntorna fallit. 10-årsräntan uppgår för närvarande till ca 6 %. Avkastningskurvan har samtidigt blivit flackare – dvs. skillnaden mellan långa och korta räntor har minskat – och för många löptidssegment fått en negativ lutning. Både utbuds- och efterfrågeförhållanden har bidragit till denna utveckling. De starka statsfinanserna minskar behovet av nyemissioner och det amerikanska finansdepartementet köper tillbaka obligationer. Samtidigt har det tidigare höga ränteläget inneburit att många placerare sett ett ökat värde i amerikanska obligationer. Ett reducerat utbud och en ökad efter-

frågan på obligationer skapar tillsammans förutsättningar för lägre långräntor. Därutöver har förväntningar om en stramare penningpolitik som förmår hålla tillbaka inflationen sannolikt bidragit till att skillnaden mellan korta och långa räntor har minskat. Ett minskat statligt upplåningsbehov i kombination med en tillväxtledd ökning i den privata upplåningen har förskjutit det relativa utbudet av obligationer och lett till stigande kreditspreddar – skillnaden i lånekostnad mellan staten och t.ex. företag har stigit tydligt under det första kvartalet.

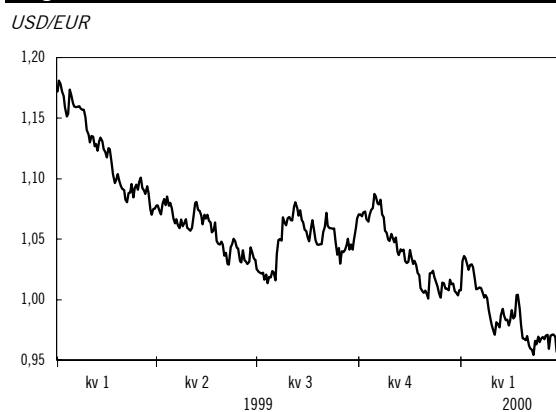
ECB sänkte styrräntan till 2,5 % under våren 1999 som en följd av den svaga ekonomiska utvecklingen. En omvärdering av konjunktursiktterna gjorde att banken förra sommaren började antyda att räntehöjningar var på väg. I november höjdes räntan till 3,0 % och i år har räntan höjts till 3,5 %. Den senaste höjningen motiverades med ökad risk för tilltagande inflation. Banken pekade på bl.a. en fortsatt hög penningmängds- och kreditillväxt och riskerna med de stigande oljepriserna och den svaga euron. Marknadsräntorna indikerar att marknadsaktörerna förväntar sig att ECB kommer att höja räntan med ytterligare ca 0,75 procentenheter under innevarande år. De långa euroräntorna steg tydligt under 1999. I år noteras en mindre nedgång. Högre globala realräntor och stigande inflationsförväntningar, men även osäkerhet om penningpolitiken i euroområdet, har påverkat långränteutvecklingen under det gångna året.

En mindre pessimistisk syn på den japanska ekonomin, bl.a. efter starka tillväxtsiffror för det första halvåret 1999, bidrog under förra året till att yenen apprecierade och börsen steg. Den senaste tiden har dock osäkerheten om takten i återhämtningen återigen ökat. Penningpolitiken är fortsatt expansiv med korträntor nära 0 %.

Euron har sedan introduktionen försvagats trendmässigt. Den nominella försvagningen mot dollarn uppgick i mars i år till ca 19 %. Statistik indikerar att direkt- och portföljinvesteringar bidragit till utflöden av kapital från euroområdet. Flera faktorer har sannolikt bidragit till euroförsvagningen. Den amerikanska ekonomin har vuxit snabbare än väntat samtidigt som euroområdets ekonomi ännu inte tagit ordentlig fart. Penningpolitiken i Förenta staterna har stramats åt mer än i euroområdet – även reallt. ECB:s politik har varit mindre tydlig och uppfattats som osäker. Strukturella skillnader mellan Förenta staterna och euroområdet vad gäller t.ex. pro-

duktivitetstillväxt och ekonomins funktionssätt kan ha gynnat dollarn. Inslaget av den s.k. ”nya ekonomin” kan ha bidragit till att göra amerikanska investeringar intressanta, något som kommit till uttryck i den relativt starka utvecklingen för amerikanska teknologiaktier. Utöver detta kan viss politisk osäkerhet i euroområdet ha haft betydelse.

Diagram 3.2 Dollarn mot euron

Källa: EcoWin

Den kraftiga börsuppgången under 1999 har ökat fokuseringen på huruvida dagens höga värdering av många företag är rimlig. Det är speciellt börsindex med en hög andel teknologi-, IT- och internetaktier som har utvecklats starkt. Ett exempel på detta är den amerikanska Nasdaq-börsen som steg med 86 % under 1999. Däremot var uppgången svagare för det amerikanska Dow Jones-indexet och flera europeiska aktiebörser som domineras av företag som verkar inom mer traditionella branscher. Nasdaq fortsatte att stiga även under årets första månader, men har den senaste tiden justerats ned och är för närvarande i stort sett oförändrad jämfört med årsskiftet.

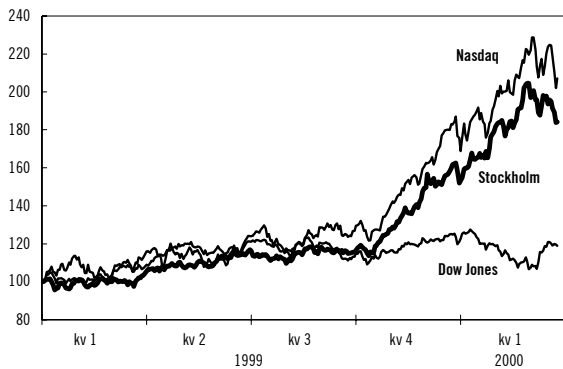
Lägre riskpremier på aktieinvesteringar som hänger samman med det ökade sparandet i olika former av fonder, en lång period av fallande lånekostnader och uppreviderade förväntade framtida vinster i många företag bl.a. till följd av produktivetsförbättringar är några av de faktorer som kan förklara uppgången. En markant korrigering av den amerikanska börsen, som med stor sannolikhet skulle få globala konsekvenser, framstår dock som en inte obetydlig risk. En viss korrigering av IT-sektorn har redan ägt rum.

För att hindra att den starka efterfrågetillväxten leder till stigande inflationstryck antas den amerikanska penningpolitiken stramas åt. Delvis hänger den höga efterfrågetillväxten samman med den förmögenhetsökning som kommit till

stånd av den starka börsutvecklingen. En mer dämpad prisutveckling på aktier skulle kunna minska behovet av högre räntor och bidra till en avmattning i ekonomin.

Diagram 3.3 Börsutvecklingen i Förenta staterna och Sverige

Index 1999-01-04 = 100

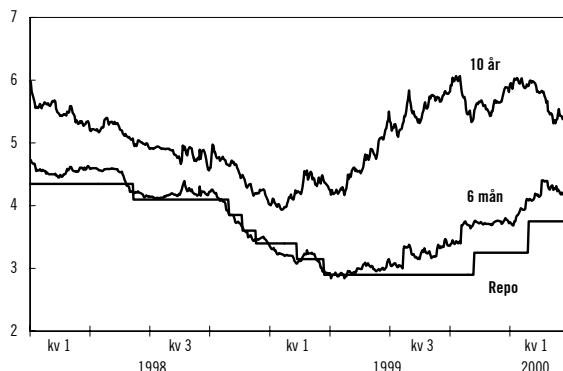
Källa: EcoWin

3.2 Utvecklingen i Sverige

Effekterna av Asien- och Rysslandskrisen medförde att Riksbanken under 1998–1999 sänkte styrräntan från 4,35 % till 2,90 %. Under våren 1999 omvärderades successivt de svenska konjunkturutsikterna, vilket innebar att förväntningarna om inriktningen på penningpolitiken och inflationen reviderades.

Diagram 3.4 Ränteutvecklingen i Sverige

Procent

Källa: EcoWin

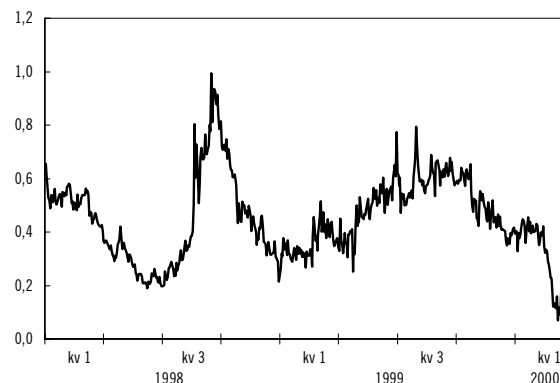
Riksbanken höjde i november styrräntan med 0,35 procentenheter och i februari i år med 0,50 procentenheter till 3,75 %. Riksbanken gjorde i inflationsrapporten från mars bedömningen att inflationen under större delen av de närmaste ett till två åren kommer att understiga 2 %. Den

starka konjunkturen och det gradvis stigande inflationstrycket talar enligt Riksbanken för att reporäntan framöver kan behöva höjas ytterligare.

Den svenska 10-årsräntan steg med nästan 2 procentenheter mellan maj och oktober, i linje med den globala ränteuppgången, och kulminerade kring 6 %. Därefter har de globala och de svenska långräntorna fallit. Parallellt med detta har även räntedifferensen mot Tyskland successivt minskat, från ca 0,6 procentenheter till knappt 0,2 procentenheter. Den amerikanska räntenedgången, omläggningen av den svenska penningpolitiken i mindre expansiv riktning, den höga trovärdigheten för låginflationspolitiken, ett minskat lånebehov till följd av planerade utförsäljningar, sunda offentliga finanser och förväntningar om en starkare krona har bidragit till denna utveckling.

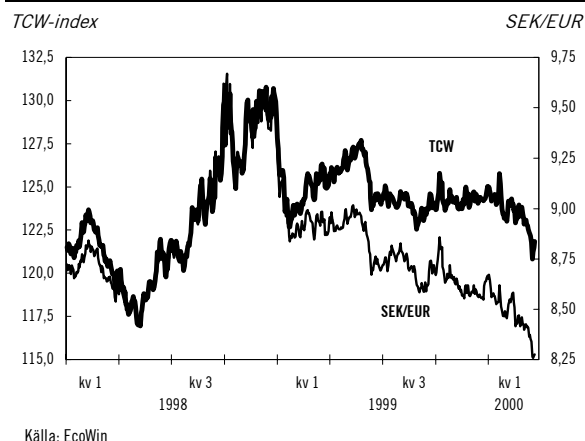
Diagram 3.5 Räntedifferensen mot Tyskland

Procentenheter

Källa: EcoWin

Den svenska kronans växelkurs har påverkats av utvecklingen mellan dollarn och euron. Kronan har gradvis stärkts mot euron det senaste året. Samtidigt har kronan försvagats mot dollarn. I handelsvägda termer har kronan varit relativt stabil. TCW-index har fluktuerat mellan 127 och 122. De gynnsamma utsikterna för svensk ekonomi har gett stöd åt kronan under det gångna året. Den goda svenska konjunkturen, bytesbalansöverskott, förbättrade statsfinanser och hög trovärdighet för prisstabiliteten har bidragit till ett utländskt intresse för placeringar i svenska tillgångar, vilket har gynnat den svenska kronan.

Diagram 3.6 Kronans utveckling mot TCW och euron

Stockholmsbörsen har sedan 1999 utvecklats starkare än flertalet andra börser. Förra året steg generalindex med 66 %. Den goda utvecklingen beror till stor del på uppgången i den i index allt tyngre vägande Ericssonaktien. Samtidigt har utvecklingen inom mer traditionella, mogna branscher varit mer återhållen. Denna tudelning har lett till en ojämn värdering av börsen. Stockholmsbörsen har i hög grad följt utvecklingen på den amerikanska Nasdaq-börsen. Efter en tydlig uppgång under årets första månader har en viss nedjustering ägt rum den senaste tiden.

Tabell 3.1 Betalningsbalansens finansiella poster

Flöden, miljarder kronor

	1998	1999
Bytesbalans	55,3	50,3
Kapitaltransfereringar	6,6	-18,0
Finansiell balans	-3,7	-26,1
Direkta investeringar	-38,2	327,3 ¹
Portföljinvesteringar	-118,4	-293,4 ¹
Räntebärande värdepapper	-56,5	-9,3
I svenska kronor	25,6	48,4
I utländsk valuta	-82,1	-57,7
Aktier	-61,8	-284,0
Svenska	-2,8	-32,9
Utländska	-59,0	-251,1
Finansiella derivat	-10,5	0,5
Övrigt kapital	189,6	-43,9
Valutaansettens förändring	-26,2	-16,7
Restpost	-58,2	-6,1

¹ Merparten härrör från affärerna mellan Astra och Zeneca respektive Ford och Volvo Personvagnar.

Källa: Sveriges riksbank

Bytesbalansen visade betydande överskott såväl 1998 som 1999. Saldot för bytesbalansen och

kapitaltransfereringarna motsvaras definitions- mässigt av den finansiella balansens saldo så att betalningsbalansen summerar till noll. Statistiken för 1998 är osäker på grund av den stora restposten som dock till stor del bör kunna hänföras till posten övrigt kapital.

Valutautflödet till följd av portföljinvesteringar var relativt stort under 1999 och återfinns i huvudsak på aktiesidan. Samtidigt redovisas under posten direkta investeringar ett betydande inflöde. Till största delen beror dessa redovisade flöden på fusionen mellan Astra och Zeneca och Fords köp av Volvo Personvagnar. Summan av bytesbalans, kapitaltransfereringar, direkta investeringar och portföljaktier har historiskt uppvisat viss korrelation med kronans utveckling. Under 1998 gav detta mått ett utflöde på 38 miljarder. År 1999 genererade samma mått ett inflöde på drygt 75 miljarder kronor, vilket kan ha bidragit till kronapprecieringen under förra året.

3.3 Ränte- och valutaantaganden

Den amerikanska centralbanken antas höja styrräntan med ytterligare 0,5 procentenheter i år, till 6,5 %. Den stramare penningpolitiken i Förenta staterna bedöms kunna motverka överhettningstendenser och bidra till en successiv avmattning av ekonomin. Under nästa år antas Fed lätta något på penningpolitiken. Den 10-åriga räntan antas uppgå till 6,25 % i slutet av detta år och 5,75 % i slutet av 2001.

Förbättrade konjunkturutsikter, stigande inflationstryck och fortsatt expansiva monetära förhållanden i form av låga korta realräntor, hög penningmängds- och kredittillväxt och en alltför svag valuta väntas bidra till att ECB fortsätter att höja styrräntan för att klara sitt prisstabilitetsmål. Styrräntan antas ligga på 4,0 % i slutet av året. De långa euroräntorna bedöms fortsätta att stiga, dock ganska måttligt bl.a. mot bakgrund av den kraftiga uppgången redan under 1999. Dessutom väntas den antagna räntenedgången i Förenta staterna ha en återhållande verkan på euroräntorna. Den tyska 10-årsräntan antas uppgå till 5,5 % i slutet av 2000 och 5,4 % i slutet av nästa år.

Mot bakgrund av den starka svenska konjunkturen, i takt med att de lediga resurserna minskar, väntas penningpolitiken i Sverige bli mindre expansiv under innevarande år. I slutet av 2000 antas reporäntan uppgå till 4,5 % och i sluta

tet av nästa år till 4,75 %. Eftersom prognosen inte innehåller någon markerad överhettning förutses heller ingen kraftig penningpolitisk åtstramning. I det medelsiktiga perspektivet antas reporäntan ligga på 4,5 %. Detta är förenligt med en kort realränta på 2–3 % och inflationsförväntningar i linje med målet.

Återhållsamma löneökningar, minskad inflationsbenägenhet och ett trovärdigt inflationsmål innebär att uppgången i de långa räntorna blir begränsad, trots den starka ekonomiska utvecklingen. Den 10-åriga räntan antas uppgå till ca 5,8 % i slutet av 2000 och 5,7 % i slutet av 2001. Räntedifferensen mellan Sverige och Tyskland bedöms ligga kring 0,3 procentenheter vid årets slut. På sikt väntas differensen uppgå till 0,2 procentenheter. En lägre svensk långränta än den tyska kan dock inte uteslutas. Både i Sverige och i euroområdet väntas avkastningskurvens lutning gradvis minska.

En avmattning i den amerikanska ekonomin och en starkare ekonomisk utveckling i euroområdet innebär att konjunkturerna och penningpolitiken konvergerar framöver. Detta väntas leda till att euron stärks mot dollarn. I slutet av året antas USD/EUR-kursen ligga kring 1,0.

Kronans kurs mot euron antas vara 8,40 i slutet av 2000 och 8,70 i ett medelsiktigt perspektiv. Fundamentala faktorer med en i utgångsläget undervärderad krona antas på sikt bidra till att kronan stärks till 118 i termer av TCW. Den relativt kraftiga kronapprecieringen mot dollarn, parallellt med en stabil utveckling mot euron, hänger samman med att dollarn antas depreciera mot euron.

Tabell 3.2 Ränte- och valutakursantaganden

Värde vid respektive års slut

	1999	2000	2001	2002	2003
Reporänta	3,25	4,5	4,75	4,5	4,5
6-månadersränta	3,7	4,8	4,6	4,6	4,6
5-årsränta	5,3	5,6	5,4	5,0	5,0
10-årsränta	5,6	5,8	5,7	5,2	5,2
10-årsdiff. SEK–DEM	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2
6-mån. DEM EURIBOR	3,5	4,3	4,5	4,6	4,6
TCW-index	124	122	119	118	118
SEK/USD	8,5	8,4	7,5	7,0	7,0
SEK/EUR	8,6	8,4	8,6	8,7	8,7

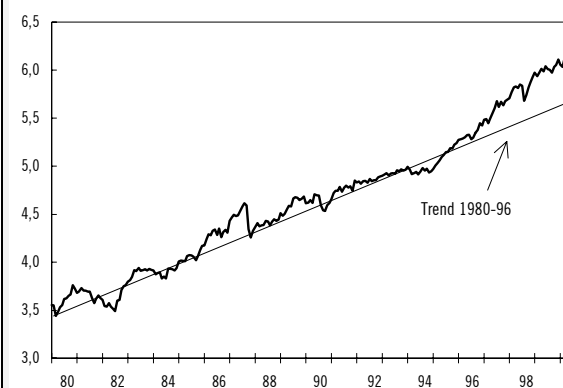
Källor: Sveriges riksbank och Finansdepartementet

Börsrisker

Sedan 1996 har den trendmässiga uppgången på New York-börsen varit betydligt snabbare än 1980–1996. Trots diskussionen om den höga värderingen av aktiekurserna har de i genomsnitt fortsatt att stiga snabbt.

Utvecklingen på New York-börsen sedan 1980

S&P 500 index, logaritmerat

Källa: Ecowin

Utvecklingen kan vara ett exempel på en s.k. finansiell bubbla. Det finns således en risk för en kraftig korrigering av aktiekurserna. Samtidigt finns det argument som kan förklara den starka utvecklingen. En tänkbar anledning till uppgången är att investerarnas avkastningskrav på aktieplaceringar har fallit. En annan förklaring kan vara högre vinstförväntningar.

Ett lägre avkastningskrav kan bero på olika faktorer, som lägre räntor eller att investerarna kräver en lägre riskpremie för aktier i förhållande till räntebärande placeringar. Lägre riskpremier på investeringar i aktier kan vara en återspeglning av att nya aktörer strömmat till aktiemarknaden. Privatpersoner har genom nya kanaler bättre tillgång till aktieinformation och sparar mer i aktier än tidigare. Dessutom placerar pensionsfonder i större utsträckning i aktier. En lägre riskpremie innebär att placerare accepterar en lägre förväntad avkastning på aktier jämfört med obligationer, dvs. de är beredda att köpa aktier till högre kurser än tidigare. Detta driver upp priserna på aktier under anpassningsfasen. Under denna period kan således priserna på aktier komma att stiga snabbt.

Höga förväntningar på företagets vinststill-

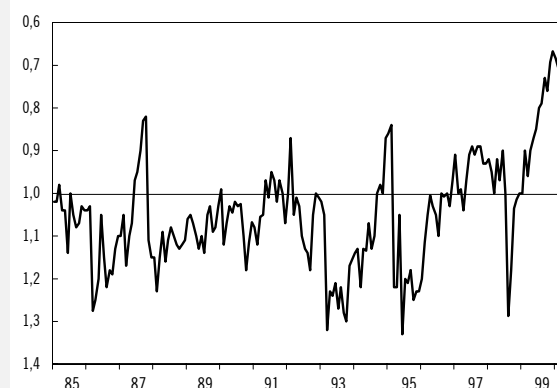
¹Modellen är kvoten mellan ett inverterat P/E-tal för börsen och avkastningen på 10-åriga obligationer. Som P/E-tal används det sammanvägda priset på börsen dividerat med den förväntade vinsten, vilken normalt

växt märks särskilt inom vissa branscher, där företag med små vinster eller till och med förluster värderas till mycket stora belopp. De aktier som främst har stigit under de senaste åren är teknologi- och IT-aktier. Prissättningen på dessa aktier kan vara svår att förklara om man tillämpar traditionella värderingsmetoder såsom kassaflödesmodeller och P/E-tal. Ofta krävs antaganden om exceptionella framtida vinstökningar för att dagens börskurser skall vara försvarbara.

Nedanstående diagram ger en indikation på om aktiemarknaden totalt sett är högt eller lågt värderad i ett historiskt perspektiv. Modellen, som används av Förenta staternas centralbank, bygger på en jämförelse mellan den förväntade avkastningen på aktier och avkastningen på räntebärande instrument. Som approximation för den förväntade avkastningen på aktier används ett relationstal mellan förväntade framtida vinster och dagens börskurs¹.

Fed-modellen applicerad på New York-börsen, 1985–2000

Kvot mellan inverterat P/E-tal och 10-årsränta

Källa: Finansdepartementet

Om kvoten i diagrammet² ovan är lägre än 1, är den förväntade avkastningen på aktier, enligt modellen, lägre än avkastningen på 10-åriga obligationer. Tolkningen är att börsen är högt värderad, eftersom investerare normalt sett kräver en premie för att investera i aktier i stället för i obligationer. Kvoten har varit mycket låg inför de börsras som ägt rum under den studerade perioden. Kvoten låg i december 1999 kring 0,7 vilket är lägre än tidigare kritiska nivåer. Sedan årsskiftet har aktiepriserna på New York-börsen justerats ned. Risken för en korrigering kvarstår dock.

beräknas som ett vägt genomsnitt av analytikernas prognoser för börsföretagen för kommande räkenskapsår.

²Observera att skalan i diagrammet är inverterad.

4 Utrikeshandeln

Föregående år drabbades traditionella delar av den svenska exporten relativt hårt av en svag internationell efterfrågan. Till följd av stora framgångar inom starkt expanderande sektorer såsom teleproduktindustrin ökade ändå den totala varuexporten med drygt 5 % jämfört med 1998. Under prognosperioden väntas förutsättningarna för svensk exportindustri förbättras betydligt då den internationella marknadstillväxten tar fart. Relativpriserna är gynnsamma i utgångsläget, vilket bidrar till att exportindustrin förutses ta marknadsandelar under båda prognosåren trots att kronan antas appreciera. Varuexporten förväntas stiga med 8,2 % respektive 7,1 % åren 2000 och 2001, för att de två följande åren öka i något svagare takt.

Under 1999 mattades importtillväxten av, vilket kan vara en återgång till en mer långsiktig utvecklingsbana efter den starka varuimporten 1997 och 1998. Importtillväxten beräknas ta fart framöver då importinnehållsrika delar av efterfrågan, som hushållens konsumtion och export, utvecklas väl. Varuimporten förväntas öka med 7,4 % under innevarande år och med 6,7 % under nästa år.

Sammantaget väntas varuhandeln ge ett positivt bidrag till BNP-tillväxten under prognosperioden. Tjänstehandeln bidrag förutses däremot vara negativt, vilket främst förklaras av ett ökande underskott i resevalutanettot.

Bytesbalansen beräknas visa överskott som gradvis stiger till knappt 4 % av BNP. En viktig faktor bakom denna utveckling är målen för de starka offentliga finanserna.

4.1 Varuexporten

Den europeiska konjunkturen dämpades påtagligt under inledningen av 1999, samtidigt som Förenta staternas ekonomi fortsatte att utvecklas starkt. Den försvagade efterfrågan i Sveriges tio viktigaste handelsländer¹ medförde att exportökningen till dessa totalt sett blev mycket begränsad. Till Tyskland, Norge och Danmark föll

exporten. Eftersom flera länder med mindre andelar av den svenska exporten, som Spanien, Turkiet och Mexiko, ökade sin import från Sverige mycket kraftigt, diversifierades exportstrukturen ytterligare med avseende på olika marknadens betydelse. Denna tendens förstärktes dessutom av den fortsatta återhämtningen i Asien, vilken medförde påtagligt stigande export till ett flertal tidigare krisdrabbade länder som t.ex. Sydkorea. Sammantaget steg den svenska varuexporten med 5,2 % under förra året.

Hur den svenska exporten utvecklas i relation till den genomsnittliga efterfrågetillväxten är inte enbart betingat av pris- och kvalitetsrelaterad konkurrenskraft i enskilda branscher. I perioder av en internationellt försvagad industriproduktion och lågt kapacitetsutnyttjande drabbas en stor del av svensk exportindustri, som tillverkar insats- och investeringsvaror, hårt. När industrikonjunkturen i omvärlden vänder uppåt, tenderar denna del av exporten att med viss fördröjning växa snabbare än den internationella efterfrågan. På senare år har dock svensk export som helhet gynnats av att det inom kunskapsintensiva branscher som teleprodukt- och läkemedelssektorerna, med en starkt expanderande internationell efterfrågan, tagits fram konkurrenskraftiga produkter. Den svenska exportutvecklingens koppling till variationerna i omvärldens industriproduktion har därmed försvagats.

Under förra året utvecklades efterfrågan på traditionella och konjunktur känsliga svenska exportvaror mycket svagt, vilket medförde oförändrade eller lägre exportvolymen än 1998 för stora delar av industrin. Samtidigt steg efterfrågan inom ett fåtal branscher kraftigt. Exporten av teleprodukter bidrog med knappt fyra femtedelar av varuexporttillväxten förra året, medan läkemedel och motorfordon svarade för knappt en femtedel. Under de senaste sex åren har exporten av teleprodukter stigit med i genomsnitt 35 % per år. Branschens andel av den totala varuexporten har därmed ökat från drygt 5 % till drygt 15 %.

Specialiseringen inom den globalt sett snabbt expanderande teleproduktsektorn är gynnsam för Sveriges del, samtidigt som beroendet av en enskild sektor ökar. I prognosen antas teleproduktsektorn fortsätta att möta en starkt stigande efterfrågan och ge ungefär samma bidrag till exporttillväxten som föregående år. Exportnivåerna

¹ De tio största exportmarknaderna är Tyskland, Storbritannien, Förenta staterna, Norge, Nederländerna, Danmark, Frankrike, Finland, Italien samt Belgien/Luxemburg. Dessa står sammantaget för två tredjedelar av svensk export.

Tabell 4.1 Export och import av varor och tjänster

	Miljarder kronor 1999	1999	2000	Procentuell volymutveckling			Procentuell prisutveckling				
				2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003
Varuexport	700	5,2	8,2	7,1	5,8	5,6	-1,4	1,7	-0,3	-0,6	0,5
Bearbetade varor ¹	613	6,1	8,8	7,8	6,1	5,9	-1,9	0,9	-0,2	0,0	0,6
Tjänsteexport	163	5,3	4,9	5,9	4,0	4,0	1,1	1,7	-1,0	0,7	1,0
Total export	863	5,2	7,6	6,9	5,5	5,3	-0,9	1,7	-0,4	-0,4	0,6
Varuimport	568	4,4	7,4	6,7	5,9	5,6	1,1	1,9	-2,5	-0,5	1,0
Bearbetade varor ¹	468	5,5	8,1	7,5	6,1	5,7	-0,3	-0,3	-1,1	0,2	1,2
Tjänsteimport	186	6,8	6,3	7,1	5,0	5,0	2,0	0,6	-1,0	0,7	1,6
Total import	754	5,0	7,2	6,8	5,7	5,4	1,3	1,6	-2,2	-0,2	1,1

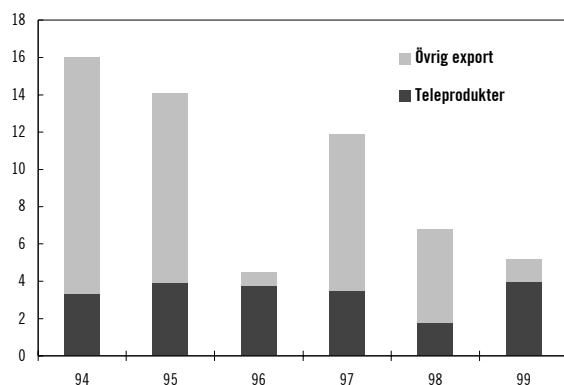
¹ Varugrupping enligt SNI.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

är dock i dagsläget höga och enstaka större order kan tillfälligt ha stärkt tillväxttakterna. Samtidigt kan det inte uteslutas att framgångarna blir större än vad som antagits. Enligt Statistiska centralbyrån steg exportorderingen för teleprodukter med 50 % mellan tredje och fjärde kvartalet förra året. Marknadstillväxten och konkurrenskraften i teleproduktsektorn utgör därmed en betydande osäkerhetsfaktor i prognosen.

Diagram 4.1 Bidrag till varuexporttillväxten

Procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Utöver den gynnsamma utvecklingen inom teleproduktsektorn bedöms även efterfrågan för resterande delar av exportindustrin öka påtagligt. Under senare delen av förra året började den ekonomiska tillväxten stärkas i allt fler länder i Europa och Asien. Framför allt omslaget i den europeiska industrikonjunkturen bedöms medföra en gradvis uppgång i den internationella efterfrågan på insats- och investeringsvaror. Världsmarknadstillväxten för bearbetade varor beräknas därmed både bli högre än 1999 – 8 % i år och drygt 7 % nästa år – och ha en mer fördelaktig sammansättning ur den svenska exportin-

dustrins synvinkel. Råvaruproducenterna väntas också möta en stärkt efterfrågan under innevarande år. Nästa år begränsas dock exporttillväxten inom basindustrin av att kapacitetsrestriktioner gör sig gällande.

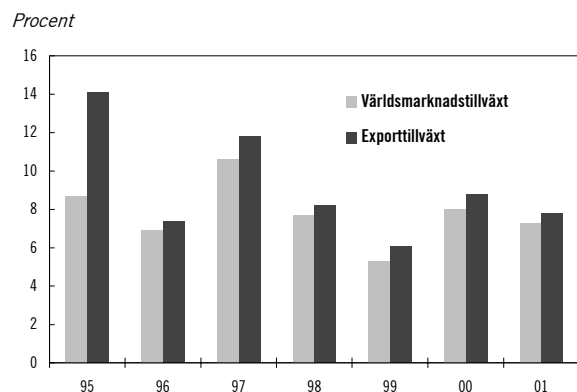
Exportindustrins konkurrenskraft är i utgångsläget god till följd av att kronans försvagning och en kostnadsutveckling som varit i takt med omvärldens har medfört fallande relativpriser under flera år. Under prognosperioden väntas både internationella och svenska priser stiga. Det är framför allt priserna på insatsvaror, vilka utgör en stor andel av svensk export, som ökar efter att ha varit mycket låga under den globala avmattning som följde på Asienkrisen. Detta bidrar till att de svenska exportpriserna stiger något snabbare i utländsk valuta än omvärldens priser i genomsnitt. Priserna på teleprodukter, som fallit trendmässigt under hela 1990-talet, började dessutom stiga något mot slutet av förra året. Utöver dessa sammansättningseffekter bidrar även den antagna apprecieringen av kronan till att de svenska relativpriserna ökar. Exportföretagen väntas dock i viss mån motverka den negativa effekt som detta får på konkurrenskraften genom att minska sina marginaler.

Sammantaget medför den stärkta efterfrågan och det relativt gynnsamma konkurrenskraftsläget att utsikterna för en bred exportuppgång har förbättrats betydligt jämfört med 1999. En sådan utveckling bekräftas av att vändningen inom framför allt basindustrin blev tydlig redan under hösten samt av framåtblickande indikatorer som Konjunkturinstitutets barometer och Statistiska centralbyråns orderstatistik som visar på stärkt efterfrågan för de flesta branscher. Mot bakgrund av detta, samt att teleproduktsektorn antas ge fortsatt höga bidrag till exporttillväxten, förväntas exportindustrin ta marknadsandelar

under båda prognosåren. Exporten av bearbetade varor beräknas stiga med 8,8 % respektive 7,8 % i år och nästa år. I ett medelsiktigt perspektiv väntas exporten av bearbetade varor utvecklas något svagare.

Diagram 4.2 Export av bearbetade varor

Anm: Exportindustrins marknadsandelstvinst utgörs av skillnaden mellan världsmarknads- och exporttillväxt.

Källor: Statistiska centralbyrån, OECD, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

4.2 Varuimporten

Varuimporten ökade med 4,4 % under 1999. Detta var en betydligt svagare ökningstakt än 1997 och 1998, då importen av varor ökade med mer än 10 % per år. Historiskt sett har vanligtvis år med låg importtillväxt sammanfallit med år då BNP utvecklats svagt. Därför ter sig förra årets relativt låga utfall något förvånande givet den starka utvecklingen av hushållens konsumtion och investeringar. Eventuellt kan 1999 års något lägre tillväxttakt för varuimporten vara en återgång till att följa en mer långsiktig utvecklingsbana efter de starka åren 1997 och 1998. De särskilda skatteregler som infördes 1998 och som möjliggjort förmånliga erbjudanden om personaldatorer från företag till anställda ledde 1998 till en kraftig ökning av importen av datorer, då merparten av de datorer som säljs i Sverige importeras. Under 1999 föll denna import betydligt.

Under 1999 var den svenska kronkursen relativt stabil, efter en initial förstärkning under januari månad. Importpriserna på bearbetade varor steg något under inledningen av 1999, men har därefter legat förhållandevis stilla. Priserna på energirelaterade produkter steg emellertid kraftigt under merparten av föregående år och har fortsatt att öka under innevarande års första

månader. Det föreligger en stor osäkerhet vid bedömningen av hur dessa priser kommer att utvecklas framöver då stora fluktuationer är vanliga samtidigt som det är svårt att förutse vilka produktionsbegränsningar de oljeexporterande länderna kommer att genomföra de närmaste åren. Framöver antas en svag prisnedgång, där priset på Brentolja beräknas sjunka till 22 dollar per fat i slutet av innevarande år och till 20 dollar per fat i slutet av 2001. Till följd av de låga prisnivåer som rådde under första halvan av 1999 väntas oljepri serna som årsgenomsnitt stiga kraftigt under innevarande år, för att falla under nästa år. För bearbetade varor prognostiseras framöver en starkare internationell prisuppgång. Till följd av låga internationella löneökningar begränsas emellertid prisuppgången på världsmarknaden, vilket i kombination med den antagna apprecieringen av kronan väntas innebära svagt sjunkande importpriser på bearbetade varor.

Importtillväxten beräknas ta fart framöver när ökningstakten för de importintensiva delarna av efterfrågan ökar. Hushållens konsumtion förväntas växa i fortsatt snabb takt. Exporttillväxten beräknas öka och breddas till att omfatta även branscher med högre importinnehåll. Maskininvesteringar väntas fortsätta öka i god takt. Mot slutet av nästa år förväntas också vissa bristsituationer uppstå på arbetsmarknaden. Företagen kan då få svårigheter att utöka produktionen, trots att efterfrågan är hög, vilket leder till import i stället för inhemsk produktion. Den starka ökningstakten för efterfrågesidans importinnehållsrika delar innebär att importtillväxten tilltar framöver. En eventuellt ökad import till följd av bristsituationer på arbetsmarknaden skulle ytterligare bidra till denna utveckling. Importen av varor beräknas stiga med 7,4 % år 2000 och med 6,7 % år 2001. I ett medelfristigt perspektiv förväntas varuimporten öka med knappt 6 % årligen, vilket är i linje med hur export, investeringar och hushållens konsumtionsutgifter utvecklas.

4.3 Tjänstehandeln

Förra året gav tjänstehandeln ett negativt bidrag på 0,2 procentenheter till BNP-tillväxten. Handeln inom områden som marknadsföring, redovisning och andra tekniska tjänster ökade kraftigt, främst på importsidan. Även nettot av den import och export som uppstår i samband med turist- eller affärsresenärers vistelser i andra län-

der försämrades. Denna tendens har varit tydlig under ett antal år och beror främst på den gynnsamma utvecklingen i hushållssektorn. Framöver väntas inte resevalutanettots underskott öka i samma omfattning. I samband med den snabba expansionen av IT-sektorn har den internationella handeln med datakonsulttjänster utvecklats starkt och väntas även i fortsättningen stiga kraftigt. Förra året ökade importen av dessa tjänster med 5 % medan exporten steg med 10 %. Detta styrker bilden av att svenska företag erbjuder konkurrenskraftiga lösningar inom området.

Sammantaget väntas tjänstehandeln även under prognosåren ge ett negativt bidrag till BNP-tillväxten motsvarande 0,2 procentenheter.

4.4 Bytesbalansen

Förra året motsvarade det finansiella sparandet i Sverige 1,6 % av BNP. Under prognosperioden beräknas överskottet i handelsbalansen, som under förra året var knappt tre gånger större än bytesbalansens saldo, förbättras och uppgår från och med nästa år till 8 % av BNP. Kostnaderna för nettoskulden till utlandet förväntas dessutom minska allt eftersom det finansiella sparandet används till att amortera den räntebärande utlandsskulden och andra svenska tillgångar fortsätter att ge en positiv nettoavkastning. Därmed beräknas det finansiella sparandet gradvis stiga till knappt 4 % av BNP under de närmaste åren. En viktig förklaring till de fortsatta överskotten är målen för den offentliga sektorns finansiella sparande. Överskotten i bytesbalansen talar dock för en förstärkning av kronans växelkurs, vilket torde dämpa överskotten i framtiden.

Trots att varuexporten utvecklades starkare än varuimporten under 1999 försvagades handelsbalansen på grund av ogynnsamma priset effekter, bl.a. i form av fallande svenska exportpriser och att oljepriserna mer än fördubblades under loppet av året. Antagandet om sjunkande oljepriser under prognosperioden bidrar till att handelsbalansen förbättras, framför allt nästa år. Handelsbalansen väntas även stärkas av att kronans appreciering får störst genomslag på importpriserna och av att exporten möter en starkare efterfrågan. För svenska basindustriprodukter ökar dessutom priserna relativt snabbt.

Tabell 4.2 Bytesbalansen

Miljarder kronor

	1999	2000	2001	2002	2003
<i>Handelsbalans</i>	130,2	146,6	173,6	184,2	192,3
<i>procent av BNP</i>	6,6	7,0	7,9	8,1	8,1
Varuexport	703,2	773,9	826,4	865,7	918,9
Varuimport	573,0	627,3	652,8	681,5	726,6
<i>Tjänstebalans</i>	-21,6	-23,7	-27,2	-32,3	-37,6
Transporter	7,4	8,0	8,0	-	-
Resevaluta	-32,1	-35,0	-37,5	-	-
Övriga tjänster	3,1	3,3	2,3	-	-
<i>Löner</i>	-2,3	-2,6	-2,7	-3,0	-3,0
<i>Kapitalavkastning</i>	-26,3	-35,8	-33,4	-30,5	-27,7
Räntor	-56,2	-67,9	-66,7	-65,0	-63,5
Direkta investeringar	29,0	31,0	32,0	33,0	34,0
Aktier	0,9	1,1	1,3	1,5	1,8
<i>Löpande transfereringar</i>	-29,7	-31,2	-32,1	-32,0	-33,0
Bytesbalans	50,3	53,3	78,2	86,4	91,0
Kapitaltransfereringar	-18,0	0	0	0	0
<i>Finansiellt sparande,¹</i>	1,6	2,6	3,6	3,8	3,8

Anm: Bytesbalansen redovisas enligt Riksbankens definition.

¹ Procent av BNP. Finansiellt sparande utgörs av bytesbalansens och kapitaltransfereringarnas sammantagna saldo.

Källor: Sveriges riksbank och Finansdepartementet

Sveriges räntebärande nettoskuld till utlandet väntas minska under prognosperioden till följd av amorteringar och kronans antagna appreciering. Därmed tenderar räntekostnaderna att reduceras. Trots detta försämrars räntenettet under innevarande år till följd av att nettoskulden till utlandet medför att räntekostnaderna ökar när räntorna stiger både i Sverige och utomlands.

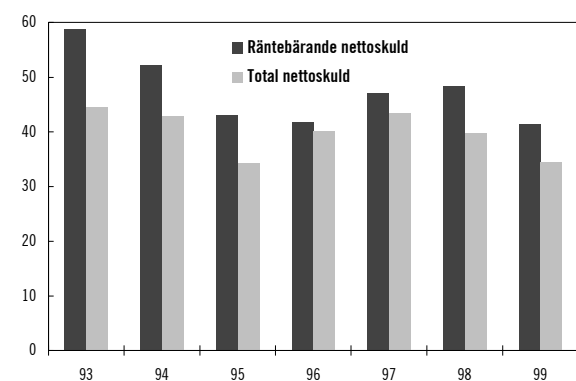
Statistiken avseende avkastning på direktinvesteringar och portföljaktier, och därmed bytesbalansen, påverkades totalt sett negativt av sammanslagningen mellan Astra och Zeneca och Fords köp av Volvo Personvagnar på våren 1999. Efter affärerna utgör Astra och Volvo Personvagnar utländska direktinvesteringstillgångar i Sverige. Därmed tas både utdelad och återinvesterad vinst upp som negativa poster i kapitalavkastningen. Tidigare belastade endast den del av vinsten i Astra och Volvo Personvagnar som delades ut till utländska portföljaktieägare bytesbalansen. En positiv effekt är att utdelningen från Sverige till utländska aktieägare upphör medan svenska aktieägare får utdelning från utländska moderbolag. På motsvarande vis stärks by-

tesbalansen av svenska direktinvesteringar i utlandet.

Under prognosåren väntas vinstnivåerna stiga både i Sverige och i utlandet till följd av det stärkta konjunkturläget. Eftersom den svenska stocken av direktinvesteringstillgångar i utlandet är större än den som utländska företag har i Sverige antas nettoavkastningen därmed förbättras. Även nettoutdelningen på portföljaktier stiger i prognosen. Bidragande faktorer till detta är möjligheterna för försäkringsbolag att placera i utländska aktier i högre grad och ett utökat svenskt fondsparande.

Diagram 4.3 Svensk nettoskuld till utlandet

Procent av BNP

Anm: Total nettoskuld till utlandet inkluderar direktinvesteringar och portföljaktier, för vilka Sveriges nettotillgångar är positiva. Direktinvesteringarna redovisas här till bokfört värde.

Källor: Sveriges riksbank och Finansdepartementet

Sveriges anslag till internationell biståndssamhet och delar av EU-avgiften är knutna till utvecklingen av bruttonationalinkomsten (BNI). Avkastningen på kapital gentemot utlandet, som väntas förbättras framöver, utgör den största skillnaden mellan BNI och BNP. Bakom tillväxten i BNI ligger dock främst att BNP bedöms

växa med ca 5,5 % i löpande priser både i år och nästa år till följd av de goda konjunkturutsikterna. Under medelsiktsåren väntas BNP öka med 4 % per år i löpande priser. BNI diskuteras utförligare i fördjupningsrutan på nästa sida.

Tabell 4.3 Bruttonationalinkomsten

Miljarder kronor, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
BNP	1972,1	2082,6	2194,7	2281,8	2371,2
Primära inkomster ¹	-42,2	-41,9	-40,2	-34,6	-32,2
BNI	1929,8	2040,6	2154,6	2247,2	2338,9

¹ Avser nettoflöden av kapitalavkastning, löner, subventioner och skatter gentemot utlandet.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Nettobetalingarna till EU beräknas trots stigande BNI vara i stort oförändrade under de närmaste fyra åren och uppgå till ca 15 miljarder kronor per år. Eftersom biståndet ökar stiger dock underskottet i posten löpande transfereeringar.

Investeringsrelaterade transaktioner bokförs under kapitaltransfereringar i betalningsbalansen. Dessa varierar kraftigt över tiden och påverkas av enstaka affärer. Under prognosåren antas därmed det finansiella sparandet sammanfalla med bytesbalansens saldo.

Bruttonationalinkomsten

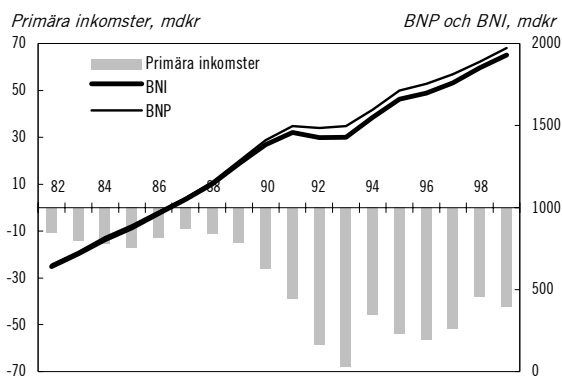
Som underlag till beslut i statsbudgeten avseende internationell biståndsverksamhet och Sveriges EU-avgift utnyttjas ett bättre inkomstmått än BNP, nämligen bruttonationalinkomsten (BNI). Internationaliseringen av företags verksamhet och av de finansiella marknaderna medför att svenskar och svenska företag i allt högre grad har tillgångar och skulder i utlandet eller tillfälligt arbetar utomlands. Detta ger upphov till inkomster och utgifter i form av löner, räntor, vinster och utdelningar. På motsvarande vis har även andra länders invånare och företag inkomster från och utgifter till Sverige. BNI beräknas genom att till BNP lägga nettot av sådana s.k. primära inkomster gentemot utlandet¹. Dessa påverkas för Sveriges del främst av storleken och avkastningen på skulder och tillgångar i utlandet. Nettoskuldens utveckling beror dels på köp och försäljning av företag och aktier eller utökade lån, men också på förändrade valutakurser. Faktorer som ränte- och vinstnivåer i Sverige och i omvärlden påverkar i sin tur inkomster och utgifter på nettoskulden. Utlandsupplåning är inte nödvändigtvis negativ, om skuldsättning i form av lån eller utländska aktörers investeringar genererar inkomster som överstiger utgifterna för lånen.

Sverige har en nettoskuld till utlandet som uppgår till ca 35 % av BNP. Nettoavkastningen på svenska tillgångar och skulder är för närvarande negativ, liksom lönenettot. I nedanstående diagram åskådliggörs hur Sveriges BNI har utvecklats i relation till BNP under de senaste 20 åren. Den räntebärande delen av Sveriges nettoskuld steg kraftigt under 1980-talet och början av 1990-talet i samband med stora bytesbalansunderskott, omfattande devalveringar och ökad statlig skuldsättning. Ränteutgifterna ökade därmed snabbt och uppgick som mest till knappt 5 % av BNP åren 1992 och 1993. Utgifterna till

utlandet reduceras av att Sveriges nettoinkomster från direktinvesteringar och aktier är positiva på grund av att svenska företag har byggt upp större tillgångar utomlands än vad utländska aktörer gjort i Sverige. Tendensen var särskilt tydlig i slutet av 1980-talet, vilket delvis kan förklaras av avregleringar på valutamarknaden och ett behov av att öka tillgången till den europeiska marknaden. Skattereformen, EU-inträdet och kronans försvagning är faktorer som troligen har bidragit till att investeringsflödena till och från utlandet blivit mer balanserade under 1990-talet.

BNP har utvecklats gynnsammare än BNI under den senaste tjugoförårsperioden. På senare år har dock de primära inkomsterna gentemot utlandet förbättrats något, vilket innebär att BNI växt snabbare än BNP och att inkomstnivån i den svenska samhällsekonomin närmat sig värdet av produktionen i Sverige. Denna utveckling väntas fortsätta i takt med att ett högt finansiellt sparande möjliggör amorteringar på nettoskulden till utlandet.

Utvecklingen av BNP och BNI i löpande priser

Anm: Statistiska centralbyrån har genomfört BNI-beräkningar enligt ENS 1995 för åren 1993–1999. För åren 1982–1992 har BNI beräknats med hjälp av Riksbankens uppgifter avseende de primära inkomsterna och BNP i löpande priser enligt nationalräkenskaperna.

Källor: Statistiska centralbyrån, Sveriges riksbank och Finansdepartementet

¹Primära inkomster gentemot utlandet inkluderar förutom nettot av löner och kapitalavkastning även subventioner och skatter, som utgörs av vissa betalningar till och från EU. Sveriges BNI beräknas liksom BNP enligt det europeiska redovisningssystemet ENS 1995. Den BNI-relaterade delen av EU-avgiften baseras dock för närvarande på en tidigare definition (ENS 1979).

5 Näringslivets produktion

Produktionen i näringslivet ökade mycket kraftigt förra året trots det svaga konjunkturläget inom delar av industrin. Flertalet tjänstebranscher var mycket expansiva.

Tabell 5.1 Näringslivets produktion

Procentuell volymförändring

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Jordbruk, fiske och skogsbruk	0,7	-2,3	2,0	1,0	-	-
Industri	4,3	4,2	5,8	4,5	2,9	2,8
El, gas, värme och vattenverk	2,4	-0,5	-4,0	0,0	-	-
Byggnadsindustri	1,8	5,9	4,6	5,1	-	-
Näringslivets tjänster	2,6	4,9	4,2	2,8	-	-
Summa näringsliv	3,0	4,4	4,4	3,3	2,3	2,2

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Uppgången i hushållens konsumtion samt den fortsatt stigande investeringsaktiviteten förväntas innebära en kraftig produktionsökning i den privata tjänstesektorn även i år. Den starkaste tillväxten inom tjänstesektorn väntas komma i företag som producerar företagstjänster. I denna grupp ingår bland annat data- och uppdragsverksamhet. Produktionsvolymen stiger kraftigt även i de konsumtionsorienterade delarna av tjänstesektorn såsom varuhandeln. Under nästa år avtar ökningstakten i tjänstesektorn när hushållens konsumtion ökar i långsammare takt. I viss mån bedöms utbudsbegränsningar dämpa tjänstesektorns produktionsutveckling.

Industrikonjunkturen väntas bli god både i år och nästa år. Återhämtningen går snabbare än förväntat i Västeuropa samtidigt som det svenska konkurrensläget är gynnsamt. Traditionella svenska sektorer, såsom investeringsvaruindustrin, gynnas av det ökande resursutnyttjandet i omvärlden.

En stark återhämtning förutses inom byggnadsindustrin. Ett ökat bostadsbyggande och ett högre resursutnyttjande inom näringslivet väntas leda till betydande produktionsökningar i sektorn.

För åren 2002 och 2003 görs ingen konjunkturbedömning. Produktionstillväxten i näringslivet förutses avta under dessa år då fullt resursutnyttjande nås och därigenom följa en mer trendmässig ökningstakt.

5.1 Industrin

Tabell 5.2 Nyckeltal för industrin

Procentuell förändring

	1998	1999	2000	2001
Industriproduktion	4,3	4,2	5,8	4,5
Lönekostnad per timme	4,0	2,8	3,5	3,5
Produktivitet	2,0	2,9	5,3	4,0
Enhetsarbetskostnad (ULC)	2,0	-0,1	-1,7	-0,5
ULC i 14 OECD-länder	-0,4	1,0	0,2	0,7
ULC i 14 OECD-länder, SEK	2,0	2,6	-1,8	-1,4
Relativ ULC, SEK	0,0	-2,6	0,1	0,9
Vinstmarginal, förändring	-1,0	-0,7	0,3	0,9
Bruttoöverskottsandel ¹	33,0	31,8	33,3	35,6

¹ Bruttoöverskottsandel avser bruttoöverskottet som andel av förädlingsvärdet till faktorpris.

Källor: OECD, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

Industrikonjunkturen var dämpad under större delen av förra året. Produktionen hölls tillbaka av en svag exportutveckling till några av Sveriges viktigaste marknader. För helåret 1999 ökade ändå industriproduktionen med 4,2 %. Uppgången var främst koncentrerad till teleproduktindustrin, som bidrog med över hälften av den totala produktionsökningen. Detta är dock enbart det direkta bidraget från teleproduktindustrin som via underleverantörer genererar produktionsökningar även i andra industribranscher. Inom vissa av verkstadsindustrins traditionellt konjunkturkänsliga branscher var produktionsutvecklingen mycket svag förra året. Produktionsvolymen i maskinindustrin, som fortfarande utgör en tiondel av den totala industrin, stagnerade.

Produktion och produktivitet 2000–2001

Mot slutet av 1999 stärktes konjunkturläget inom industrin. Förbättringen märktes särskilt på orderingsgången, som enligt Statistiska centralbyrån säsongrensat steg med 10 % det fjärde kvartalet jämfört med föregående kvartal. Orderingsgången från exportmarknaden steg markant och var extremt stark i teleproduktindustrin. Den kraftiga ökningen av orderingsgången mot slutet av förra året tyder på en stark industrikonjunktur under första hälften av innevarande år. De flesta internationella indikatorer visar för närvarande på en fortsatt förstärkning av konjunkturläget på Sveriges viktigaste exportmarknader. Under år 2000 förutses också en gradvis stigande efterfrågan på investeringsvaror i såväl Sverige som i Västeuropa, vilket traditio-

nellit gynnar den svenska verkstadsindustrin. I kombination med ett konjunkturomslag i basindustrin väntas detta medföra att industriproduktionen sammantaget stiger med ca 6 % i år. Liksom föregående år beräknas bidraget från den mycket expansiva teleproduktindustrin till den totala produktionstillväxten uppgå till drygt 2 procentenheter.

Även nästa år bedöms den ekonomiska aktiviteten stärkas i EU, samtidigt som svensk exportindustri gynnas av den starka investeringskonjunkturen på denna marknad. Inom delar av industrin, såsom massa- och sågverksindustrin, förutses dock produktionsökningarna begränsas av vissa kapacitetsrestriktioner. Den inhemska efterfrågan bedöms också mattas av något under nästa år, vilket sammantaget medför att industriproduktionen ökar med ca 4,5 %. Den betydande produktionsökning som förutses fram till och med 2001 väntas innebära ett relativt högt kapacitetsutnyttjande, trots en kraftig utbyggnad av kapitalstocken (se kapitel 10). Till följd av försejningar i den officiella statistiken är dock osäkerheten om utnyttjandegraden i utgångsläget mycket stor. Konjunkturinstitutets barometer innehåller också statistik över kapacitetsutnyttjandet som dock varierar mycket vilket försvårar analysen. Av konjunkturbarometern framgår att kapacitetsutnyttjandet mot slutet av förra året fortfarande var relativt lågt.

Produktivitetstillväxten inom industrin, som uppgick till 3 % förra året, väntas öka till höga 5 % i år. Även nästa år bedöms produktivitetstillväxten bli god. Produktivitetsoökningarna är till viss del av konjunkturrell karaktär. Vid en konjunkturuppgång tas ledig kapacitet inom företagen i anspråk, vilket höjer produktiviteten. Andra faktorer förklarar dock merparten av den snabba produktivitetstillväxten. En betydande del av expansionen såväl i år som nästa år sker i de högproduktiva delarna av industrin såsom bas- och teleproduktindustrin, i vilka produktivitetsnivån är mer än dubbelt så hög som i industrin som helhet. Dessutom är produktivitetstillväxten i teleproduktindustrin fortfarande mycket hög även om branschen nu har nått en viss mognadsfas. Förra året ökade produktiviteten i denna sektor med knappt 20 %.

Mot bakgrund av de höga produktivitetsoökningarna torde inte någon generell resursbrist i industrin uppstå under prognosperioden. Sett i ett historiskt perspektiv ligger bristtalen i utgångsläget på låga nivåer. Det totala nyanställ-

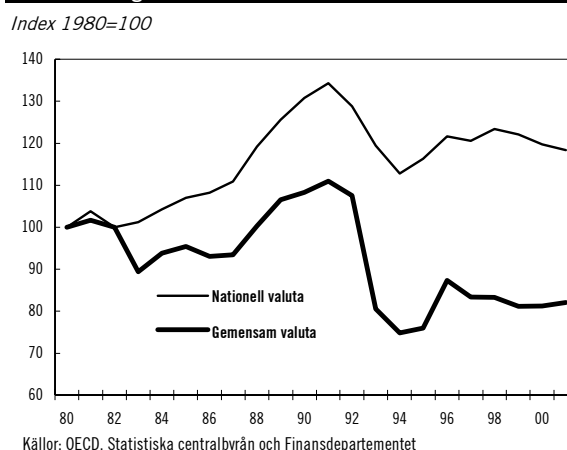
ningsbehovet inom industrin förväntas också bli lågt framöver.

Konkurrenskraft och lönsamhet

Svensk industris konkurrensläge beräknas bli fortsatt gynnsamt fram till och med år 2001, trots att kronan mätt som årsgenomsnitt antas stärkas med drygt 4 % under perioden.

Löneökningarna under perioden antas vara ungefär lika stora som i konkurrentländerna samtidigt som produktivitetstillväxten bedöms bli något högre i Sverige. Det innebär att enhetsarbetskostnaden, dvs. arbetskostnaden per producerad enhet, utvecklas mer fördelaktigt än i omvärlden. Därigenom motverkas i stor utsträckning de negativa effekterna på kostnadsläget av den starkare kronan.

Diagram 5.1 Industrins arbetskostnad per producerad enhet i Sverige relativt 14 OECD-länder

Industrins lönsamhet, mätt som driftsöverskottet som andel av förädlingsvärdet, sjönk ytterligare till knappt 32 % förra året. I ett historiskt perspektiv är även denna lönsamhet god. I samband med Asienkrisen uppstod en global överkapacitet inom flertalet industrisektorer, vilket har bidragit till att de internationellt bestämda priserna utvecklats mycket svagt de senaste två åren. I den för Sverige viktiga basindustrin har priserna och därmed också lönsamheten, fallit kontinuerligt sedan 1995.

Den internationella konjunkturåterhämtningen går snabbare än tidigare förväntat, vilket har lett till betydande prisökningar på de flesta råvaruprodukter under andra hälften av 1999 och under inledningen av detta år. Den utvecklingen väntas fortsätta utom för råoljan som antas närma sig en långsiktig jämviktsnivå i slutet av 2001.

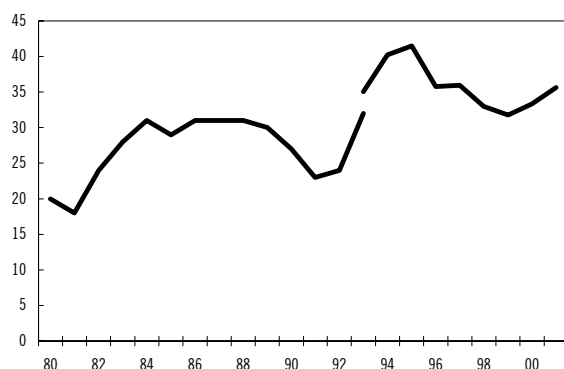
Höjda råvarupriser är den viktigaste förklaringen till att insatsvarukostnaden i industrin

väntas öka med hela 3 % i år. Ökningen av de rörliga kostnaderna per producerad enhet begränsas ändå till ca 2 % till följd av den mycket fördelaktiga produktivitetsutvecklingen.

Priserna på svenska industriprodukter har ökat mer än väntat under inledningen av år 2000. Prisökningarna förklaras delvis av att de internationellt bestämda priserna på basindustriprodukter, såsom massa och papper, har stigit kraftigt, men även av att de inhemska priserna har ökat oväntat mycket. Enligt den senaste konjunkturbarometern från februari planerar företagen relativt återhållsamma prishöjningar den närmaste tiden. I prognosen förutsätts kronan appreciera under innevarande år vilket väntas leda till minskande vinstmarginaler för exportörer av bearbetade varor. Genom att priserna förväntas höjas relativt kraftigt inom basindustrin liksom i den inhemska industrisektorn, beräknas vinstandelen för industrin som helhet ändå stiga till 33 %.

Diagram 5.2 Industrins bruttoöverskottsandel

Procent

Anm: Beräkningarna enligt gamla nationalräkenskaper 1980–1993, samt nya nationalräkenskaper 1993 och framåt.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Nästa år väntas den starkare konjunkturen i omvärlden leda till en något högre internationell prisökningstakt. Trots att kronan antas fortsätta stärkas även under nästa år, beräknas vinstandelen i den totala industrin stiga till knappt 36 %, vilket är en lönsamhet på god europeisk nivå. I den cykliska basindustrin förutses vinstmarginalerna stiga ytterligare samtidigt som det relativt höga resursutnyttjandet inom industrin medför att de flesta företag förbättrar sin vinstsituation. Under nästa år faller också insatsvarukostnaden inom industrin som en följd av den stärkta kronan och ett betydligt lägre oljepris än under innevarande år.

5.2 Byggnadsverksamhet

Tack vare en kraftig uppgång i bostadsbyggandet steg den totala byggproduktionen för andra året i följd i fjol. Näringslivets investeringar minskade dock trots den mycket starka konjunkturen. Infrastrukturinvesteringarna sjönk något. Byggnadskonjunkturen beräknas stärkas framöver och sammantaget stiger byggvolymen med omkring 5 % per år de närmaste två åren.

Tabell 5.3 Byggnadsverksamhet

	Miljarder kronor 1999	Årlig procentuell volymförändring			
		1998	1999	2000	2001
Byggnadsinvesteringar	112,3	4,6	3,8	5,1	6,3
Näringslivet	51,0	4,6	-0,6	5,9	4,9
Myndigheter	29,3	5,2	-2,1	-2,0	3,3
Bostäder	32,0	3,6	18,8	10,5	11,1
Reparationer och underhåll	57,5	1,4	1,4	3,5	2,8
Totalt	169,8	3,4	3,0	4,6	5,1

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Bostadsbyggandet fortsätter att öka i god takt även om nivån på nybyggnationen förblir låg. Under prognosperioden är i stort sett alla efterfrågefaktorer gynnsamma. Hushållens redan goda förmögenhetssituation har förbättrats ytterligare under det senaste året, disponibelinkomsterna väntas öka med 3–4 % per år och sysselsättningen växer snabbt. Därtill är lönsamheten i byggandet av småhus och bostadsrätter mycket god i expansiva storstadsområden. I dessa områden är nu vakanstalen så låga att även med ett kraftigt ökat bostadsbyggande kommer bristen på bostäder att kvarstå 2001.

Till följd av den snabba utbyggnaden av högskolan har det också uppstått brist på studentbostäder. I vårpropositionen föreslår regeringen därför att ett tillfälligt investeringsbidrag för byggande av studentbostäder införs fram till och med år 2002, vilket bedöms leda till en ökad nyproduktion av sådana bostäder.

Den senaste byggbarometern samt orderingen till småhusfabrikanterna tyder på att återhämtningen i bostadsbyggandet går relativt långsamt. Vissa utbudsrestriktioner håller också tillbaka bostadsbyggandet. Bristen på planerad tomtmark är stor och dessutom begränsas bostadsbyggandet i viss mån av svårigheten att rekrytera byggnadsarbetare till storstadsområdena. Enligt Byggnadsarbetarförbundets statistik låg

visserligen arbetslösheten under februari månad på hela 15 % för riket som helhet, men den var endast 6 % i Stockholmsområdet. Eftersom arbetslösheten i byggsektorn är mycket säsongberoende bedöms resursutnyttjandet bli ansträngt under sommarmånaderna i de expansiva delarna av landet.

Näringslivets bygginvesteringar blev oväntat svaga förra året. En bidragande orsak till detta är det i förhållande till produktionsutvecklingen låga byggandet av nya industrilokaler. Det beror sannolikt på den strukturomvandling mot en mer kunskapsintensiv produktion som pågår inom industrin. Under nästa år väntas dock industrins byggande åter öka i samband med att basindustrin bygger ut sin produktionskapacitet.

Inom den privata tjänstesektorn väntas den mycket starka konjunkturutvecklingen innebära ett ökat byggande av både kontorslokaler och affärslokaler. Trots att byggandet av kommersiella lokaler har ökat på senare år har vakanstalen, dvs. andelen tomma lokaler i förhållande till

beståndet, fortsatt att minska i storstadsområdena och är nu nere på de nivåer som rådde i början på 1990-talet. De minskande vakanserna beror framför allt på den mycket starka sysselsättningsutvecklingen inom tjänstesektorn. Dessutom har hyresnivåerna på kommersiella lokaler sedan 1996 ökat mycket kraftigt, vilket medför en god lönsamhet vid produktion av nya lokaler. Den starka orderingången till arkitekter och byggkonsulter bekräftar också bilden av en betydande ökning av bygginvesteringarna i såväl näringslivet som i bostadssektorn.

Statens bygginvesteringar beräknas minska i år även om de lånefinansierade bygginvesteringarna (Storstadslederna) ökar kraftigt. Höjda anslag innebär att väginvesteringarna inom myndigheterna ökar något nästa år.

Reparationerna i byggsektorn stiger både i år och nästa år till följd av hushållens mycket goda ekonomiska situation men också till följd av ökade insatser för drift och underhåll av vägar.

6 Arbetsmarknad

Sysselsättningen har ökat snabbt de två senaste åren och den öppna arbetslösheten har fallit markant. Även arbetskraftsutbudet har stigit. De flesta indikatorer tyder på en fortsatt gynnsam utveckling på arbetsmarknaden. Sysselsättningen förutses därmed öka med ytterligare 106 000 personer mellan 1999 och 2001. Den reguljära sysselsättningsgraden för personer mellan 20 och 64 år, som enligt regeringens sysselsättningsmål skall uppgå till 80 % år 2004, stiger till 77,3 % år 2001. Arbetskraftsutbudet väntas också fortsätta att öka när läget på arbetsmarknaden förbättras. Genom att antalet platser vid högskolor och universitet planeras att utökas ytterligare dämpas dock utbudsökningen en del. Sammantaget innebär utvecklingen av sysselsättningen och arbetskraftsutbudet att den öppna arbetslösheten faller till 3,9 % år 2001.

Tabell 6.1 Nyckeltal inom arbetsmarknadsområdet

Årlig procentuell förändring

	1999	2000	2001	2002	2003
BNP, producentpris	3,6	3,8	2,8	1,9	1,9
Produktivitet	0,9	2,0	1,8	1,6	1,6
Arbetade timmar	2,7	1,8	0,9	0,3	0,3
Medelarbetsstid	0,5	0,1	0,0	-0,1	-0,1
Antal sysselsatta	2,2	1,7	0,9	0,4	0,4
Reguljär sysselsättningsgrad, 20–64 år ¹	75,9	76,7	77,3	77,3	77,3
Arbetskraft	1,2	0,6	0,2	0,4	0,5
Öppen arbetslöshet ²	5,6	4,6	3,9	3,9	4,0
Program ³	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1

¹ Antalet sysselsatta i åldern 20–64 år, exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen i den åldersgruppen

² I procent av arbetskraften

³ Antalet personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program i procent av arbetskraften

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet

Mellan 2001 och 2003 sker en nedtrappning av kunskapslyftet. Det sker i ett läge då resursutnyttjandet i ekonomin ligger på en nivå där en fortsatt stark efterfrågetillväxt riskerar att leda till accelererande pris- och löneökningar. Reduceringen av antalet platser i kunskapslyftet frigör resurser i form av utbildad arbetskraft, vilket höjer den potentiella produktionsnivån och minskar risken för en överhettning. Mot bakgrund av detta antas produktionen år 2002 och 2003 växa i en trendmässig och långsiktigt hållbar tillväxttakt på ca 2 % per år. Sysselsättningen beräknas dessa år öka i samma takt som den

arbetsföra befolkningen. Därmed ligger den reguljära sysselsättningsgraden kvar på samma nivå som i slutet av år 2001.

Eftersom nedtrappningen av kunskapslyftet innebär ett relativt stort tillskott till arbetskraften på kort tid antas emellertid inte alla kunna bli sysselsatta omgående, vilket innebär att den öppna arbetslösheten stiger något initialt, från 3,9 % år 2001 till 4,0 % år 2003. Uppgången i arbetskraftsutbudet dämpas till viss del av att antalet platser vid högskolor och universitet fortsätter att öka både år 2002 och år 2003.

Arbetsmarknads- och utbildningspolitik

Antalet deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program minskade från i genomsnitt 165 000 år 1998 till i genomsnitt 135 000 år 1999². Fram till och med 2003 antas antalet deltagare ligga kvar på samma nivå som förra året. Eftersom nivån i dagsläget är betydligt lägre än 135 000 och det inte längre finns något krav från regeringen att en viss volym eller en viss genomsnittlig kostnad för ett program skall uppnås, finns det dock risk för att volymen förblir lägre än 135 000.

Anslaget för kunskapslyftet ligger för åren 2000 och 2001 kvar på ungefär samma nivå som år 1999. Mellan år 2001 och 2003 minskar anslaget för den kommunalt anordnade vuxenutbildningen med ett belopp motsvarande ca 55 000 platser.

Antalet permanenta platser inom högskolor och universitet utökas successivt. Mellan 1999 och 2003 kommer de enligt planerna att öka med ca 55 000.

I en nyligen publicerad proposition (1999/2000:98) samt i vårpropositionen föreslås ett flertal åtgärder som syftar till att stärka sysselsättningen och sänka arbetslösheten. Nedan beskrivs vissa av förslagen.

De arbetsmarknadspolitiska programmen skall i än högre grad inriktas mot långtidsarbetslösa, för att stärka deras situation på arbetsmarknaden. För personer som är eller riskerar att bli långtidsinskrivna vid arbetsförmedlingen införs en aktivitetsgaranti där basen i verksamheten skall vara organiserade jobbsökaraktiviteter. Det s.k. förstärkta anställningsstödet för arbetsgivare

² De program som inkluderas i beteckningen konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program är de som AMS redovisar som konjunkturprogram, exklusive personer inskrivna vid arbetsmarknadsinstitutet (AMI), samt Europastipendier.

som anställer personer som varit arbetslösa i minst 2 år, förstärks ytterligare genom att stödet, i form av skattereduktion, blir mer omfattande för arbetsgivare som anställer personer som varit arbetslösa i minst 4 år.

Arbetslöshetsförsäkringen skall reformeras i syfte att stärka dess roll som omställningsförsäkring. Ett uttryckligt krav på att arbetslösa som uppbär arbetslöshetsersättning skall vara aktiva införs. Regeringen ges möjlighet att definiera vad som är lämpligt arbete. Mer strukturerade sökprocesser skapas, bland annat med hjälp av individuella handlingsplaner. Senare i vår kommer regeringen att lägga fram en separat proposition om arbetslöshetsförsäkringen.

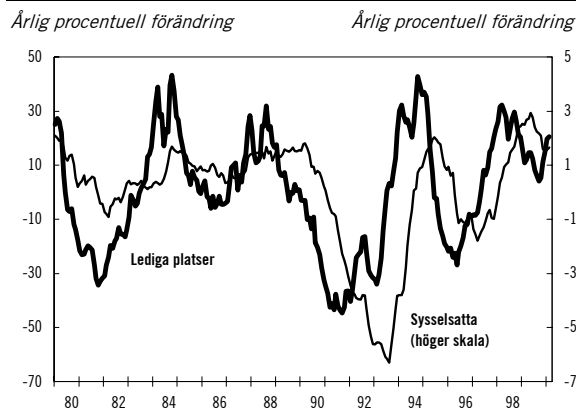
För att öka sysselsättningen bland invandrare föreslår regeringen bland annat kompletterande utbildning för arbetslösa invandrare med utländsk utbildning inom hälso- och sjukvårdsområdet, inom läraryrken samt inom teknik och naturvetenskap. Valideringen av utländsk yrkeskompetens skall också utökas.

Sysselsättning

Mellan 1997 och 1999 ökade antalet sysselsatta i åldern 16–64 år med ca 150 000 personer, enligt Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning (AKU). Det är den största uppgång mellan två år som har noterats sedan perioden 1974–1976. Sysselsättningen ökade i nästan alla län.

De flesta indikatorer tyder på en fortsatt snabb sysselsättningsökning. Efterfrågan i ekonomin väntas bli stark både i år och nästa år. Antalet nyanmälda lediga platser till landets arbetsförmedlingar, som historiskt sett har varit en bra indikator på sysselsättningsutvecklingen, har ökat starkt de senaste månaderna. Enligt Arbetsmarknadsstyrelsens senaste enkätundersökning kommer efterfrågan på arbetskraft att vara fortsatt stor den närmaste tiden. Även Konjunkturinstitutets barometrar tyder på en fortsatt sysselsättningsuppgång. Framför allt inom tjänstesektorn uppger fler och fler företag att de planerar att anställa personal. I år förutses sysselsättningen därmed öka med 1,7 %, motsvarande 68 000 personer.

Diagram 6.1 Nyanmälda lediga platser och antal sysselsatta

Nästa år väntas resursutnyttjandet i ekonomin närma sig en nivå då en fortsatt stark efterfrågetillväxt riskerar att leda till accelererande pris- och löneökningar. Stabiliseringspolitiken antas utformas så att en sådan utveckling motverkas. Det bidrar till en svagare tillväxt i ekonomin och en avmattning av sysselsättningsutvecklingen. Mätt som årsgenomsnitt beräknas sysselsättningen öka med 0,9 % eller 38 000 personer nästa år. År 2002 och 2003 antas produktionen stiga i en mer trendmässig och långsiktigt hållbar tillväxttakt, dvs. en ökning av produktionen som inte medför inflationsdrivande löneökningar. Sysselsättningen antas då öka i ungefär samma takt som den arbetsföra befolkningen. Osäkerheten vad gäller bedömningen om riskerna för överhettning är dock mycket stor. Därför redovisas två alternativa scenarier för den svenska ekonomin i kapitel 12.

Utvecklingen i olika branscher

Knappt 80 % av sysselsättningsökningen mellan 1998 och 1999 skedde enligt AKU inom den privata tjänstesektorn. Bland enskilda näringar noterades den största uppgången bland datakonsulter och annan företagservice. Den snabba sysselsättningsuppgången inom privat tjänstesektor förklaras främst av en stark ökning av hushållens konsumtion och att efterfrågan i stor utsträckning var inriktad på tjänstenäringsar med låg produktivitet. I år och nästa år förväntas hushållens konsumtion utvecklas något svagare samtidigt som tjänsteproduktionen bedöms bli mindre sysselsättningsintensiv. Därmed väntas sysselsättningen inom tjänstesektorn öka något långsammare framöver, men totalt beräknas ändå sysselsättningen i denna sektor öka med ca 75 000 personer mellan 1999 och 2001.

Inom byggsektorn noterades en sysselsättningsökning på 5 000 personer mellan 1998 och 1999. En fortsatt ökning av byggproduktionen framöver innebär att efterfrågan på arbetskraft inom byggsektorn fortsätter att stiga i ungefär samma takt som förra året.

Antalet sysselsatta inom industrin minskade förra året till följd av en relativt svag konjunktur under större delen av året. Industrikonjunkturen har dock vänt uppåt igen och sysselsättningen väntas därför öka svagt i år. Nästa år ligger antalet sysselsatta kvar på samma nivå som i slutet av innevarande år.

Inom kommunsektorn förväntas inkomsterna fortsätta att öka de närmaste åren, dels till följd av höjda statsbidrag, dels till följd av ökade skatteinkomster, vilket möjliggör en fortsatt expansion av antalet sysselsatta inom denna sektor. Antalet statligt anställda förväntas också öka något under perioden.

Tabell 6.2 Antal sysselsatta i åldern 16–64 år, fördelat på branscher³

Tusental personer					
	1999	2000	2001	2002	2003
<i>Näringslivet</i>	2805	2862	2891	2903	2912
Jord- och skogsbruk	104	102	101		
Industri	797	798	799		
Byggnadsverksamhet	225	232	238		
Privat tjänstesektor	1679	1730	1753		
<i>Offentliga myndigheter</i>	1260	1270	1279	1285	1294
Staten	186	187	188		
Kommunerna	1074	1083	1091		
Totalt	4068	4136	4174	4191	4209
Arbetskraft	4308	4333	4342	4361	4384

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och Finansdepartementet

Produktivitet

Produktivitetstillväxten i ekonomin som helhet var svag förra året. Det beror framför allt på att produktionen i lågproduktiva sektorer i ekonomin ökade mer än genomsnittet, dvs. tillväxten var sysselsättningsintensiv. Framöver förväntas produktiviteten stiga snabbare eftersom efterfrågan då i högre grad inriktas mot verksamheter där produktivitetstillväxten är starkare. Bland annat bedöms industrin stå för en större andel av

produktionsuppgången. Under perioden 2002–2003 antas produktiviteten stiga i linje med en mer långsiktigt normal ökningstakt som i dagsläget bedöms vara 1,7 %. Det är en något starkare tillväxttakt än ett genomsnitt för perioden 1970–1999. Anledningen till att den trendmässiga produktivitetstillväxten antas vara något högre de närmaste åren, är att det sedan mitten av 1980-talet genomförts ett flertal strukturella förändringar som sammantaget bedöms bidra till en högre produktivitetstillväxt än den historiska trenden. Av dessa förändringar kan nämnas avregleringar av vissa produktmarknader, en utbyggnad av högskolor och universitet, en skärpt konkurrenslagstiftning och avregleringen av kapitalmarknaden.

Antal arbetade timmar och medelarbetstid

Mellan 1998 och 1999 ökade medelarbetstiden⁴ med 0,5 %. Övertiden och andelen personer som i normala fall arbetar mer än 35 timmar i veckan steg. Det var också något fler arbetsdagar 1999 än 1998, vilket gav ett positivt bidrag till utvecklingen av antalet arbetade timmar och därmed höjde medelarbetstiden. Sjukfrånvaron fortsatte att öka under 1999 vilket till viss del motverkade uppgången i medelarbetstiden. Även en större frånvaro på grund av studier bidrog till att motverka uppgången. Övertiden och det normala antalet arbetade timmar per sysselsatt förutses fortsätta att stiga i år på grund av det starka konjunkturläget. Uppgången uppvägs dock i stor utsträckning av att sjukfrånvaron väntas fortsätta öka, om än i långsammare takt än förra året. Efter 2001 antas dock medelarbetstiden falla något i samband med att arbetstiderna för den enskilde förkortas genom avtal med arbetsgivaren om kortare arbetsdagar eller mer flexibla och konjunkturanpassade arbetstider.

Arbetskraftsutbud och öppen arbetslöshet

Både arbetskraftsutbudet och sysselsättningen steg förra året. I början av året ökade utbudet inte lika mycket som sysselsättningen vilket innebär att den öppna arbetslösheten, rensad för säsongnormala variationer, föll. Under andra halvåret ökade dock utbudet kraftigt till följd av att antalet deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program minskade.

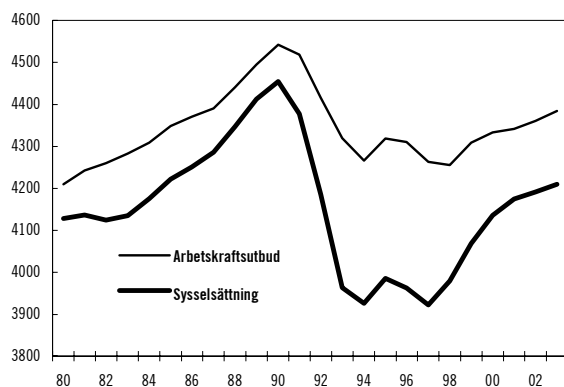
³ I redovisningen av antalet sysselsatta i olika branscher har kyrkan inte överförts från offentliga myndigheter till näringslivet, eftersom det fortfarande är oklart hur överföringen kommer att hanteras i AKU.

⁴ Mätt som antal arbetade timmar enligt nationalräkenskaperna, dividerat med sysselsatta enligt AKU.

Därmed ökade den säsongrensade öppna arbetslösheten igen för att i slutet av året ligga på ungefär samma nivå som i början av året. Mätt som årsgenomsnitt föll dock arbetslösheten med 0,9 procentenheter mellan 1998 och 1999, till 5,6 % av arbetskraften.

Diagram 6.2 Sysselsättning och arbetskraftsutbud

Tusental personer

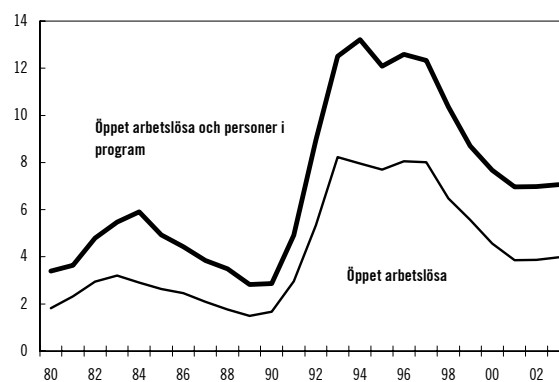
Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och Finansdepartementet

Statistiken tyder på att det främst var personer som tidigare var klassificerade som studerande eller hemarbetande som trädde in på arbetsmarknaden förra året. Antalet personer som är utomlands, som betraktar sig som lediga eller arbetssökande, men inte uppfyller villkoren för att klassificeras som öppet arbetslösa, och de som är utanför arbetskraften av ospecificerad anledning minskade inte alls mellan 1998 och 1999. Det förbättrade arbetsmarknadsläget väntas innebära att arbetskraftsutbudet ökar något mer än den arbetsföra befolkningen i år och nästa år genom att dessa grupper börjar minska. Även antalet hemarbetande, som successivt har minskat under hela 1990-talet, väntas fortsätta att minska. Samtidigt dämpas dock uppgången i utbudet av att antalet studerande ökar i samband med ökningen av antalet platser vid högskolor och universitet. Även antalet personer som är långvarigt sjuka eller pensionerade före 65 års ålder väntas öka i och med att andelen personer i åldrarna 55 till 64 år, där dessa grupper av naturliga skäl är överrepresenterade, stiger framöver. Sammantaget väntas arbetskraftsutbudet i åldrarna 16–64 år öka med ca 35 000 personer mellan 1999 och 2001. Därmed faller den öppna arbetslösheten från 5,6 % år 1999 till 3,9 % år 2001 och arbetskraftstalet, dvs. arbetskraften mätt som andel av den arbetsföra befolkningen, beräknas stiga från 77,2 % år 1999 till 77,4 % år 2001.

Under perioden 2002–2003 antas arbetskraftsutbudet stiga mer än sysselsättningen i samband med att antalet platser i kunskapslyftet minskar. Eftersom nedtrappningen innebär ett relativt stort tillskott av arbetskraft på kort tid antas inte alla kunna bli sysselsatta omgående. Den öppna arbetslösheten och arbetskraftstalet ökar därmed till 4,0 % respektive 77,6 % år 2003. I beräkningarna antas att utbildningsansningarna riktas till personer som annars skulle varit öppet arbetslösa och att antalet utbildningsplatser utvecklas som planerat. Om inte alla platser kan fyllas när läget på arbetsmarknaden förbättras ytterligare finns det risk för att den öppna arbetslösheten blir högre än beräknat.

Diagram 6.3 Öppet arbetslösa och personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program

Procent av arbetskraften

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU), Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet

Arbetskraftstalet år 2003 ligger fortfarande ca 6,5 procentenheter lägre än år 1990 då det låg på en rekordhög nivå. En av anledningarna är att andelen personer i befolkningen som är långvarigt sjuka eller pensionerade fortfarande bedöms vara högre år 2003 än i slutet av 1980-talet eftersom andelen personer mellan 55 och 64 år successivt stiger. Även inom åldersgruppen 16 till 54 år beräknas dock arbetskraftstalet vara lägre än i slutet av 1980-talet. Det beror bland annat på att en del av den kraftiga ökningen av andelen personer utanför arbetskraften som klassificeras som arbetssökande, lediga och utanför arbetskraften av ospecificerad anledning bedöms bli bestående till år 2003. Även andelen studerande kommer att vara högre mot slutet av kalkylperioden än år 1990, till följd av att fler personer deltar i arbetsmarknadspolitiska program, vuxenutbildning och studier vid högskolor och universitet. Om man kompletterar den ovan beskrivna definitionen av arbetskraften med den ökning som

har skett av antalet tillfälliga platser inom vuxenutbildningen samt ökningen av antalet personer i arbetsmarknadspolitiska program utanför arbetskraften erhålls ett bredare mått på arbetskraftsutbudet. Enligt detta mått uppgår arbetskraftsdeltagandet till ca 80,5 % år 2003. Dessutom beräknas antalet permanenta platser vid högskolan ha ökat med ca 95 000, motsvarande drygt 1,5 % av den arbetsföra befolkningen mellan år 1990 och år 2003.

Osäkerheter kring utveckling på arbetsmarknaden

Det finns en rad osäkerheter beträffande utvecklingen på arbetsmarknaden framöver. År 2003 beräknas det fortfarande vara en förhållandevis stor andel av den arbetsföra befolkningen som inte förvärvsarbetar. Det är dock mycket svårt att bedöma hur stor arbetskraftspotentialen är. Den starka BNP-tillväxten och snabba sysselsättningsökningen det senaste året har kunnat kombineras med fortsatt låg inflation och låga inflationsförväntningar. Det är möjligt att arbetsmarknaden och lönebildningen fungerar bättre än vad som har antagits i kalkylen. Då skulle BNP-tillväxten kunna bli starkare de närmaste åren och sysselsättningsnivån år 2003 bli högre än beräknat, utan att det uppstår inflationsdrivande löneökningar.

BNP-tillväxten och sysselsättningen kan också komma att utvecklas svagare än väntat. Även om situationen på arbetsmarknaden har förbättrats i de flesta län är sysselsättningsgraden fortfarande betydligt högre och den öppna arbetslösheten betydligt lägre i vissa delar av landet än i andra. Dessutom är arbetslösheten högre bland lågutbildade än bland högutbildade. Därmed finns det risk för att det uppstår matchningsproblem på arbetsmarknaden eller rena bristsituationer, dvs. restriktioner vad gäller tillgången på arbetskraft med den kompetens och utbildning som efterfrågas. Löneökningarna skulle då kunna bli betydligt högre än beräkningsantagandet, vilket sannolikt skulle få negativa effekter på sysselsättning och tillväxt.

Tabell 6.3 Sysselsättningsgrad och öppen arbetslöshet i olika regioner

	Öppen arbetslöshet, procent av arbetskraften		Sysselsättningsgrad, procent av den arbetsföra befolkningen	
	1998	1999	1998	1999
Stockholm	5,0	3,8	76,0	77,7
Östra Mellansverige	6,9	6,0	69,9	71,8
Småland och öarna	5,4	4,9	75,0	75,6
Sydsverige	7,6	6,6	68,3	69,5
Västsverige	6,4	5,4	71,5	72,8
Norra Mellansverige	8,0	7,5	69,0	70,4
Mellersta Norrland	7,5	6,4	69,3	70,3
Övre Norrland	8,1	7,8	68,4	68,5
Hela riket	6,5	5,6	71,5	72,9

Anm: Siffrorna ovan avser åldersgruppen 16–64 år
Källa: Statistiska centralbyrån (AKU)

Redan i dagsläget finns det vissa tecken på brist på arbetskraft. Enligt Konjunkturinstitutets barometrar för industrin ökade andelen företag som uppgav att de upplever brist på yrkesarbetare förra året och nivån är nu lika hög som för företag som uppgav att de upplever brist på tekniska tjänstemän, dvs. ca 20 %. I båda fallen är dock andelarna fortfarande betydligt lägre än i slutet av 1980-talet. Inom tjänstesektorerna visar Konjunkturinstitutets barometer att bristen på branschkompetent personal har varit oroväckande hög inom vissa sektorer, framför allt data- och uppdragsverksamhet, under en lång period. Bristen verkar dock inte ha ökat den senaste tiden. Enligt AMS och SAF:s företagsundersökningar under hösten 1999 uppgav ca 50 % av företagen att de hade rekryteringsproblem. De flesta lyckades dock lösa problemen genom att sänka kompetenskraven eller hyra in arbetskraft, men 20 % av företagen uppgav att de inte hade kunnat tillsätta platserna. Flera företag uppgav också att de hade tvingats tacka nej till order, att expansionen hade förhindrats eller att de hade tvingats dra ner på servicen till följd av rekryteringsproblemen.

7 Löner

Löneökningarna är för närvarande låga mot bakgrund av den snabba sysselsättningsökning som har skett de två senaste åren. Mellan 1998 och 1999 steg lönerna i näringslivet med ca 3,5 % enligt preliminär statistik från Statistiska centralbyrån. Avtalen har beräknats till 2,4 % och löneglidningen till 1,0 %. Inom statliga myndigheter ökade lönerna samma period med 3,7 %, varav löneglidningen beräknades till 1,0 %. För kommunala myndigheter saknas det fortfarande komplett jämförbar statistik över löneutvecklingen förra året⁵.

Tabell 7.1 Timlöner

Årlig procentuell förändring

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Industri	4,2	2,5	3,4			
Avtal	2,9	1,5	2,4			
Löneglidning	1,3	1,0	1,0			
Byggnadsindustri	3,6	4,2	3,6			
Avtal	3,1	1,9	2,6			
Löneglidning	0,5	2,3	1,0			
Privata tjänster	4,1	3,7	3,3			
Avtal	3,1	2,8	2,5			
Löneglidning	1,0	0,9	0,8			
Statliga myndigheter	2,9	3,7	3,5			
Avtal	1,9	2,5	2,5			
Löneglidning	1,0	1,2	1,0			
Kommunala myndigheter	3,2	3,7	4,1			
Avtal	2,3	2,7	3,6			
Löneglidning	1,0	1,0	0,5			
Totalt	3,8	3,4	3,5	3,5	3,5	3,5
Avtal	2,8	2,4	2,7			
Löneglidning	1,0	1,0	0,8			

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

Flertalet löneavtal löper fram till och med mars år 2001. För innevarande år beräknas avtalen generera löneökningar på i genomsnitt 2,7 %. Totalt antas lönerna i år öka med 3,5 % jämfört med förra året, dvs. löneglidningen förutsätts begrän-

⁵ I samband med att statistikredovisningen avseende kommunala myndigheter flyttades över från Kommunförbundet och Landstingsförbundet till Statistiska centralbyrån från och med januari 1999, skedde vissa förändringar avseende redovisningsmetod och populationsstorlek. Det försvårar redovisningen av löneutvecklingen inom kommunala myndigheter mellan 1998 och 1999 och har föranlett förseningar i statistikproduktionen. Den siffra för kommunala myndigheter som redovisas i tabellen är en uppskattning av utfallet utifrån den statistik som finns tillgänglig och information från Kommunförbundet.

sas till 0,8 %. Även åren 2001–2003 antas lönerna totalt sett stiga med 3,5 % per år.

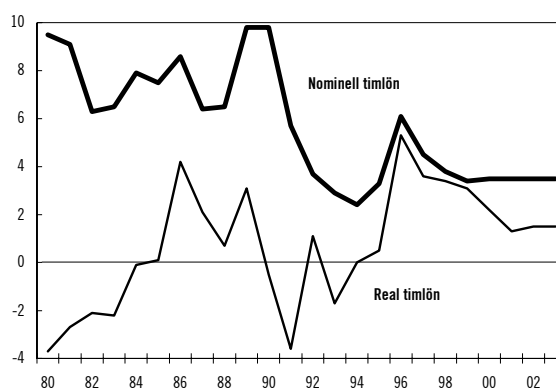
Efter år 2001 antas produktionen stiga i en mer trendmässigt normal och långsiktigt hållbar ökningstakt på ca 2 % per år. Penningpolitiken förutsätts anpassas så att inflationen år 2002 och 2003 överensstämmer med Riksbankens inflationsmål på 2 %. Nominella löneökningar på 3,5 % är förenliga med en sådan utveckling. Reallönerna stiger då i ungefär samma takt som produktiviteten.

Den sysselsättningsökning som har skett och den fortsatt goda utveckling som förutses framöver, innebär att konkurrensen om ledig arbetskraft gradvis ökar. Därmed finns det risk för att löneökningarna kan bli högre än vad som antas i beräkningarna. Löneökningar som överstiger antagandet i kalkylen riskerar främst att leda till en stramare stabiliseringspolitik som dämpar tillväxten och sysselsättningsutvecklingen.

Ett flertal faktorer talar dock för att löneökningarna kan hållas nere framöver. Inflationen och förväntningarna om framtida prisökningar växlades ned under 1990-talet och pristrycket väntas bli fortsatt lågt. Reallönerna, som har ökat snabbt de senaste åren, beräknas åren 2001–2003 stiga med i genomsnitt ca 1,5 % per år, givet de nominella löneökningar och den prisutveckling som förutses i kalkylen. Det är en högre årlig ökningstakt än den genomsnittliga reallöneökningen under perioden 1970–1999.

Diagram 7.1 Timlöneutveckling i ekonomin som helhet

Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Vid förra avtalsrörelsen skedde en ökad inriktning mot koordinerade avtalsförhandlingar, samordnade lönekrav på branschnivå och friare lönesättning på lokal nivå. Fortsätter den inriktningen i nästa avtalsrörelse kan det bidra till att löneökningarna blir låga. Det nya förslag till löneavtal för lärare och det nya avtalet för sjuk-

sköterskor som nyligen har presenterats, innebär en ökad decentralisering av förhandlingarna. För lärarna har endast en viss del av löneutrymmet fastställts som en garanterad löneökning på kommunnivå. Det finns inte några individuellt garanterade löneökningar i något av avtalen.

I år har det fattats ett riksdagsbeslut om att inrätta en ny myndighet, Medlingsinstitutet, som skall ha i uppgift att medla i arbetstvister och verka för en väl fungerande lönebildning. Institutet skall bland annat verka för en samordning av avtalsförhandlingarna och ha befogenhet att skjuta upp varslade stridsåtgärder. Inrättandet av en sådan myndighet kan ytterligare bidra till en gynnsam löneutveckling framöver. Institutet kommer att ha ansvaret för den officiella lönestatistiken från och med 1 januari 2001 och för att årligen publicera en rapport om löneutvecklingen. Dessutom skall Konjunkturinstitutet ta fram en årlig rapport om de samhällsekonomiska förutsättningarna för löneförhandlingarna.

8 Inflation

Inflationen, mätt som förändringen av konsumentprisindex (KPI) över 12 månader, har successivt ökat från -0,4 % i januari 1999 till 1,3 % i februari i år. Under samma period har inflationen enligt Riksbankens mått på underliggande inflation, UND1X, stigit med 0,7 procentenheter till 1,7 %.⁶ Uppgången förklaras till största delen av det kraftigt stigande världsmarknadspriset på olja. Bortsett från de direkta effekterna av det högre oljepriset syns i dagsläget få tecken på tilltagande inflationstryck. Den allt starkare inhemska efterfrågan väntas medföra högre vinstmarginaler i konsumentledet de närmaste åren medan fallande importpriser, en god produktivitetstillväxt och återhållsamma löneökningar bidrar till att hålla ned inflationen. Sammantaget finns det förutsättningar för måttliga konsumentprisökningar även framöver. Inflationen enligt UND1X beräknas ligga på omkring 1,5 % under nästa år. Penningpolitiken antas anpassas så att inflationen år 2002 och 2003 uppgår till 2 % och därmed överensstämmer med Riksbankens inflationsmål.

Importpriser

Utvecklingen av inflationen i år och nästa år förklaras i hög grad av importpriserna, och då framför allt av oljepriset. Världsmarknadspriset på olja har fördubblats det senaste året, vilket för närvarande höjer inflationstalen kraftigt. Av förändringen i UND1X i februari på 1,7 % räknat över 12 månader förklaras 0,9 procentenheter av högre priser på drivmedel och eldningsolja för villor. I prognosen antas priset på brentolja gradvis falla till ca 20 dollar per fat mot slutet av 2001 samtidigt som kronan väntas stärkas mot bl.a. dollarn. Det innebär att såväl i år som nästa år kommer fallande importpriser på olja att bidra till att sänka inflationen i betydande omfattning.

De svenska importpriserna på bearbetade varor har legat förhållandevis stilla under det senaste året, dels på grund av att kronan har varit stabil, dels därför att det under förra året fortfarande existerade en internationell prispress till följd av Asienkrisen. Förstärkningen av den internationella konjunkturen väntas successivt höja

världsmarknadspriserna på flera områden. Effekten på de svenska importpriserna motverkas dock av att kronan antas appreciera med ca 2 % per år. Lägre importpriser på varor väntas, tillsammans med fallande oljepriser, sammantaget bidra till att reducera KPI med ca 0,5 procentenheter under innevarande år och med 0,7 procentenheter under loppet av nästa år vid fullt genomslag. Detta balanseras emellertid till en del av bl.a. fördröjda effekter av dagens höga oljepris, t.ex. via högre priser på insatsvaror och transporter, vilka gradvis slår igenom på konsumentpriserna. Omfattningen och betydelsen av dessa indirekta effekter av oljeprisutvecklingen är mycket svåra att bedöma men de väntas höja inflationen både i år och nästa år.

Tabell 8.1 Konsumentprisutveckling

	Årlig procentuell förändring				
	1999	2000	2001	2002	2003
KPI, årsgenomsnitt	0,3	1,3	2,2 ¹	2,0	2,0
KPI, dec-dec	1,2	1,4	2,3 ¹	2,0	2,0
UND1X, årsgenomsnitt	1,4	1,3	1,4	-	-
UND1X, dec-dec	1,9	1,2	1,5	-	-
HIKP, årsgenomsnitt	0,6	1,2	1,2	-	-
HIKP, dec-dec	1,2	1,2	1,3	-	-
NPI, årsgenomsnitt	-1,2	2,5	1,5	-	-
NPI, dec-dec	-0,5	2,9	1,7	-	-
Prisbasbelopp, tkr	36,4	36,6	36,9	37,6	38,3
HIKP, EU, årsgenomsnitt	1,2	1,8	1,9	1,8	1,8

¹ I KPI-prognosen har förändringar på fastighetsskatteområdet enligt gällande beslut lagts in, vilket höjer inflationen enligt KPI med 0,8 procentenheter 2001. Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Inflationsförväntningar

Den direkta effekten på inflationen av en kraftig uppgång i priset på olja från en låg nivå är temporär. Det faktum att oljepriset har legat på en hög nivå en längre tid kan emellertid även få mer varaktiga indirekta effekter på utvecklingen av konsumentpriserna om inflationsförväntningarna, och därmed lönebildningen, påverkas. I takt med att oljepriset ökade och höjde inflationstalen förra året steg också förväntningarna om framtida prisökningar. Enligt Statistiska centralbyråns senaste enkät ligger inflationsförväntningarna för det närmaste året fortfarande i linje med Riksbankens inflationsmål på 2 %. På längre sikt överstiger förväntningarna i flera fall Riksbankens inflationsmål. De ligger som högst hos arbetsmarknadens parter samt hos inköpschefer inom handeln och industrin som förutser en inflation på 2,3 % om fem år. Uppgången i infla-

⁶ I UND1X har räntekostnader för egnahemsägare och de direkta effekterna av ändrade indirekta skatter och subventioner exkluderats från KPI. Riksbanken deklarerade förra året att utformningen av penningpolitiken baseras på bedömningen av UND1X på upp till två års sikt.

tionsförväntningarna den senaste tiden kan delvis bero på det höga oljepriset, men huvudorsaken bedöms vara de allt bättre konjunkturutsikterna. Trots de överlag mycket positiva tillväxtprognoserna ligger förväntningarna om framtida prisökningar nära 2 % de närmaste åren. Inflationförväntningarna förefaller således vara allt mindre känsliga för konjunkturvariationer, vilket visar att den samlade ekonomiska politikens inriktning på låg inflation har stor trovärdighet. Detta talar för att inflationsbenägenheten i svensk ekonomi kommer att vara låg även framöver.

Resursläget

Enligt Konjunkturinstitutets barometer föll kapacitetsutnyttjandet inom industrin under inledningen av 1999 i samband med den minskade efterfrågan på viktiga exportmarknader. Sedan dess har resursutnyttjandet ökat.⁷ Den investeringstillväxt för i år som kan utläsas ur den senaste investeringsenkäten är måttlig i relation till den förväntade uppgången i efterfrågan på industrivaror. Därmed föreligger en risk för kommande utbudsbegränsningar, dvs. svårigheter att öka produktionen för att tillgodose en allt högre efterfrågan. Förstärkningen av såväl den inhemska som den internationella konjunkturen förväntas medföra att den uppgång i producentpriser på bearbetade varor som har skett under vintern fortsätter. Därtill väntas priserna även höjas till följd av ökade insatsvarukostnader. Även om priserna på industrivaror väntas öka snabbare än vad som har varit fallet de senaste åren är uppgången begränsad och effekten på priserna i konsumentledet blir därför liten.

Kapacitetsutnyttjandet inom näringslivets tjänstesektor förefaller ha ökat den senaste tiden. Utvecklingen inom denna sektor är dock svårbedömd. Sysselsättningen inom näringslivets tjänstebanscher har ökat med sammanlagt 85 000 personer under de senaste tolv månaderna. Visserligen är det allt fler företag som uppger att de har brist på arbetskraft, framför allt inom branscher med höga kompetenskrav, men i ett historiskt perspektiv är bristtalen generellt sett fortfarande låga.

De i dagsläget begränsade löneökningarna och det alltjämt låga inflationstrycket är en viktig indikator på att det fortfarande finns lediga resurser i ekonomin att tillgå. Resursutnyttjandet inom både industrin och tjänstesektorn ökar dock de närmaste två åren samtidigt som arbetskraftsutbudet väntas öka med endast 35 000 personer. Risken för tilltagande inflationstryck på grund av utbudsbegränsningar ökar därmed.

En viktig del när det gäller bedömningen av den potentiella produktionsnivån är produktivitetstillväxten. Ökad konkurrens och ett höjt rationaliseringstryck till följd av strukturella åtgärder under 1990-talet brukar, tillsammans med den snabba tekniska utvecklingen, framhållas som viktiga förklaringar till det låga inflationstrycket de senaste åren. De strukturella förändringar som avses är bl.a. avregleringen av kapitalmarknaderna, en trovärdig låginflationspolitik, den ökade internationaliseringen, en skärpt konkurrenslagstiftning och konkurrensbefrämjande reformer på flera marknader, nu senast på el- och teleområdena. Produktivitetstillväxten var också något högre under 1990-talet än under föregående 10-årsperiod. Under de två senaste åren steg emellertid produktiviteten i näringslivet med endast 1 % per år i genomsnitt. Den svaga utvecklingen dessa år förklaras delvis av sammansättningseffekter såtillvida att det framför allt var branscher med lägre produktivitetstillväxt som expanderade. Produktivitetstillväxten stärktes också under hösten i och med förbättringen av industrikonjunkturen.

I denna prognos görs bedömningen att det finns goda förutsättningar för en hög produktivitetstillväxt 2000 och 2001. Bedömningen bygger framför allt på att BNP-tillväxten kommer att ha en gynnsam sammansättning vad gäller produktivitet. Såväl i år som nästa år beräknas produktiviteten i näringslivet öka med närmare 2,5 % per år. I den medelfristiga kalkylen fram t.o.m. 2003 antas den öka något snabbare än under de senaste 25 åren. En hög produktivitetstillväxt är en viktig förutsättning för en gynnsam inflationsutveckling.

Vinstmarginaler

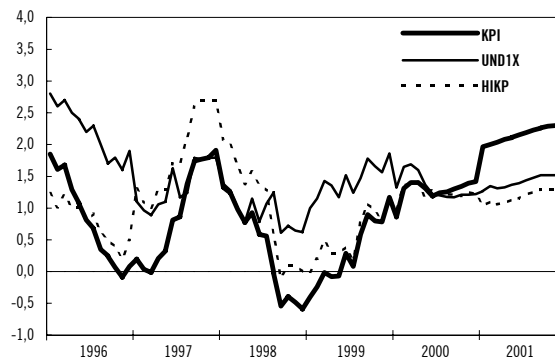
Enligt Konjunkturinstitutets beräkningar föll näringslivets vinstmarginaler under perioden 1995–1999. Beräkningarna avseende utvecklingen inom enskilda branscher är behäftade med stor osäkerhet men mycket tyder på att marginalerna föll kraftigt inom varuhandeln under dessa år. En viktig förklaring till nedgången är att hushållens

⁷ Osäkerheten om kapacitetsutnyttjandet i industrin är mycket stor på grund av förseningar i publiceringen av Statistiska centralbyråns statistik, se kapitel 5.

efterfrågan var svag under större delen av perioden. Därtill har konkurrenstrycket ökat bl.a. genom en ökad internationalisering och avregleringar på flera inhemska marknader. Det senaste inflationsutfallet, som avser februari, skilde sig från tidigare månaders utfall såtillvida att prishöjningar noterades på många olika varugrupper. Den breda prisuppgången kan vara en indikation på att den starka efterfrågan från hushållen kommer att öka inflationstrycket framöver. Det bör understrykas att månadsutfallen fluktuerar kraftigt. Till exempel föll konsumentpriserna markant i januari jämfört med månaden innan och bortsett från de direkta effekterna av oljepriset är inflationen mycket låg. I denna prognos antas det höga efterfrågetrycket, i kombination med låga kostnadsökningar bl.a. i form av låga importpriser, skapa utrymme för delar av näringslivet att höja sina vinstmarginalerna trots att avregleringarna på el- och telemarknaderna väntas bidra till en ökad prispress. Om vinstmarginalerna inte ökar som prognostiserat, eller om de i likhet med de senaste åren fortsätter att falla, kommer inflationen att vara mycket låg under prognosperioden.

Diagram 8.1 Konsumentprisutveckling

Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Skatte- och subventionsförändringar

Enligt gällande beslut ska fastighetsskatten för flerfamiljshus återställas från 1,2 % till 1,5 % den 1 januari 2001. Dessutom ska taxeringsvärdena för såväl egnahem som flerfamiljshus skrivas fram med prisutvecklingen på fastigheter under perioden juli 1996–juni 2000. Effekten på inflationen enligt KPI av dessa förändringar beräknas uppgå till ca 0,8 procentenheter. För regeringens bedömning avseende fastighetsskattens utformning 2001 hänvisas till kapitel 8 i vårpropositionen. Föreliggande prognos har utgått från nu gällande regler, vilket ger en kraftig uppgång i inflation enligt KPI i januari 2001 (se diagram 8.1).

Utöver förändringarna på fastighetsskatteområdet sker inga skatte- eller subventionsförändringar med någon större påverkan på KPI nästa år.

9 Hushållens ekonomi och konsumtionsutgifter

Hushållens ekonomiska situation väntas utvecklas väl under perioden. Bortsett från engångseffekter av Svenska kyrkans överföring till hushållssektorn, och bortsett från beräkningstekniska överföringar av överskott utöver budgetmålen i de offentliga finanserna, beräknas hushållens reala disponibla inkomster i genomsnitt öka med ca 2,3 % per år och hushållens konsumtionsutgifter med ca 2,6 % per år 2000–2003.

9.1 Hushållens inkomster

Hushållens reala disponibla inkomster ökade med 3,3 % under förra året. Inkomstutvecklingen är den starkaste sedan 1992. Efter några år med fallande realinkomster är nu inkomstnivån 3 % högre än 1993.

I år väntas realinkomstutvecklingen förstärkas ytterligare. Den positiva sysselsättnings- och reallöneutvecklingen fortsätter, om än i något lägre takt än förra året. Transfereringarna från den offentliga sektorn utvecklas relativt svagt. Barnbidraget har visserligen höjts med 100 kr och utbetalningarna från sjukförsäkringen fortsätter att öka genom växande antal sjukdagar och stigande medelersättning. Ersättningen från ar-

betslöshetsersättningen minskar emellertid kraftigt till följd av den fallande arbetslösheten. Ränteutgifterna ökar genom hushållens växande skuldsättning och stigande räntor. Samtidigt väntas inkomsterna från aktieutdelningar öka, vilket medför att de sammanlagda kapitalinkomsterna endast ger ett svagt negativt nettobidrag till disponibelinkomsten. Inkomstskatterna har sänkts med ca 12 miljarder kronor genom att löntagarna kompenseras för uttaget av egenavgifter med en skattereduktion motsvarande en fjärdedel av egenavgifterna. Därutöver har den nedre skiktgränsen för statlig inkomstskatt höjts med 3 600 kr samtidigt som den tidigare tillfälliga skattereduktionen om 1 300 kr permanentats.

Sammantaget bedöms den reala disponibelinkomsten i år öka med 5 %. I prognosen ingår effekten av Svenska kyrkans överföring från kommunsektorn till hushållssektorn (se fördjupningsruta i kapitel 1). Den underliggande ökningen av disponibelinkomsten uppgår till 4 %. Skillnaden förklaras i huvudsak av att kyrkoskatten och begravningsavgiften efter överföringen redovisas som en transaktion inom hushållssektorn. Dessa skatter och avgifter uppgår till ca 10 miljarder kronor år 2000. Motsvarande belopp redovisas som högre konsumtionsutgifter i hushållssektorn.

Tabell 9.1 Hushållens disponibla inkomster och konsumtionsutgifter

	Miljarder kronor			Procentuell förändring, 1998 års priser		
	1999	1999	2000	2001	2002	2003
Lönesumma inkl. sjuklön	849	5,2	4,1	2,9		
Transfereringar från offentlig sektor	392	1,9	0,3	0,4		
Pensioner	225	2,6	0,4	0,4		
Sjukförsäkring m.m.	47	17,9	14,0	2,8		
Arbetslöshetsbidrag m.m.	46	-8,6	-13,5	-8,0		
Övriga transfereringar	75	-1,1	-1,0	3,1		
Räntor och utdelningar, netto	13	-11,4	-1,5 (-5,5)	-9,1		
Övriga inkomster, netto	200	0,5	1,4	-0,4		
Direkta skatter och avgifter	469	3,7	-2,5 (-0,2)	1,2		
<i>Disponibel inkomst före beräkningsteknisk överföring</i>	<i>986</i>	<i>3,3</i>	<i>5,1 (4,0)</i>	<i>1,9</i>	<i>1,8</i>	<i>1,4</i>
<i>Disponibel inkomst efter beräkningsteknisk överföring</i>				<i>4,5</i>	<i>2,5</i>	<i>3,3</i>
<i>Hushållens konsumtionsutgifter</i>	<i>997</i>	<i>4,1</i>	<i>5,0 (4,0)</i>	<i>2,7</i>	<i>2,0</i>	<i>2,0</i>

Anm: Utvecklingstalen för år 2000 påverkas av att Svenska kyrkan fr.o.m. i år ingår i hushållssektorn. Inom parentes redovisas motsvarande utveckling exklusive denna effekt. Se vidare fördjupningsrutan i kapitel 1. Lönesumma, transfereringar, räntenetto och skatter är deflaterade med KPI. Disponibel inkomst är deflaterad med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Även under nästa år förväntas hushållens inkomstutveckling bli god. Den positiva sysselsättnings- och reallöneutvecklingen fortsätter. Genom det nya studiestödssystemet, som införs den 1 juli 2001, höjs bidragsnivån. Barnbidraget höjs dessutom med ytterligare 100 kr. Bidraget till hushållens inkomstutveckling från offentliga transfereringar beräknas därför bli starkare nästa år än i år. Ränteutgifterna fortsätter att öka något snabbare än aktieutdelningar och ränteinkomster. Kapitalinkomstnettots bidrag till hushållens inkomstutveckling väntas därför vara fortsatt negativt. I beräkningarna antas att fastighetsskatten höjs fullt ut år 2001.

Tabell 9.2 Bidrag till disponibelinkomstutvecklingen

Procentenheter

	1999	2000	2001	2002
Lönesumma inkl. sjuklön	4,4	3,6		2,5
Transfereringar från offentlig sektor	0,7	0,1		0,2
Räntor och utdelningar, netto	-0,2	0,0	(-0,1)	-0,1
Övriga inkomster, netto	0,1	0,3		-0,2
Direkta skatter och avgifter	-1,8	1,2	(0,1)	-0,5
Beräkningsteknisk överföring	0,0	0,0		2,6
Disponibel inkomst	3,3	5,1	(4,0)	4,5

Anm: Utvecklingstalen för år 2000 påverkas av att Svenska kyrkan fr.o.m. i år ingår i hushållssektorn. Inom parentes redovisas motsvarande utveckling exklusive denna effekt. Se vidare fördjupningsrutan i kapitel 1.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Fastighetsskatten redovisas i nationalräkenskaperna som en indirekt skatt och påverkar hushållens realinkomster genom dels högre hyror, dels lägre inkomster i form av driftöverskott för egnehemsägare. Skattehöjningen minskar den reala disponibla inkomsten med totalt 0,8 %. Eftersom den preliminära skatten inte väntas jämkas fullt ut kommer den höjda skatten att påverka disponibelinkomsten såväl 2001 som 2002.

Överskottet i de offentliga finanserna utöver det budgetpolitiska målet på 2 % av BNP har beräkningstekniskt överförts till hushållen. År 2001 förstärks hushållens inkomster därigenom med 27 miljarder kronor. Sammantaget ökar disponibelinkomsten reall med 4,5 % inklusive och 1,9 % exklusive den beräkningstekniska överföringen.

Under 2002 och 2003 förväntas en svagare tillväxt av såväl reallöner som sysselsättning. I kalkylerna har överskottet i de offentliga finanserna utöver målet på 2 % beräkningstekniskt överförts till hushållen, vilket medför att disponibelinkomsten sammantaget beräknas öka med 2,5 % år 2002 och med 3,3 % år 2003.

Tabell 9.3 Hushållens sparande

Procent av disponibel inkomst

	1999	2000	2001	2002	2003
Nettosparande före beräkningsteknisk överföring	2,1	2,5	1,6	1,4	0,7
Nettosparande efter beräkningsteknisk överföring	2,1	2,5	4,0	4,4	5,4
Finansiellt sparande efter beräkningsteknisk överföring	2,5	3,5	5,1	5,5	6,6

Anm: I sparandet ingår nettosparande i avtalspensioner. Från och med år 2000 ingår Svenska kyrkan i hushållssektorn, vilket höjer sparkvoten med 0,1 procentenhet år 2000.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

9.2 Hushållens konsumtionsutgifter

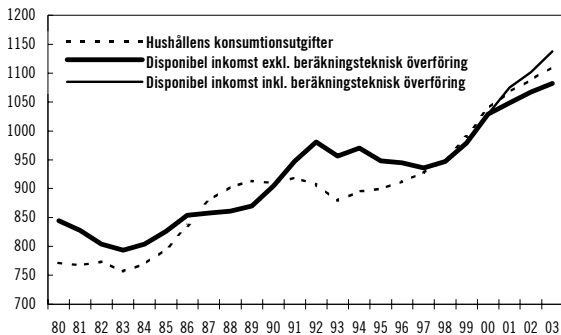
Hushållens konsumtionsutgifter var 4,1 % högre i fasta priser under 1999 än under 1998. Det är den största ökningen sedan 1987 (se diagram 9.1). Tillväxten blev särskilt stark under andra halvåret då hushållens konsumtionsutgifter ökade med närmare 5 % i årstakt. De senaste årens goda utveckling av sysselsättningen, av de reala disponibla inkomsterna och av hushållens förmögenhet har sannolikt bidragit till hushållens ökade konsumtionsbenägenhet. Även om utvecklingen inte kan antas bli lika gynnsam i år och nästa år för dessa faktorer finns det skäl att räkna med en fortsatt mycket god tillväxt i konsumtionen under prognosperioden. Hushållens konsumtionsutgifter beräknas öka med ca 4 % i år (bortsett från effekten av kyrkans överföring till hushållssektorn, se nedan och fördjupningsrutan i kapitel 1) och med mellan 2½ % och 3 % nästa år.

Den gynnsamma utvecklingen på arbetsmarknaden under senare år är troligen en viktig förklaring till den optimism som kommer till uttryck i Statistiska centralbyråns undersökningar av hushållens inköpsplaner. Enligt denna enkät ligger hushållens förväntningar om den egna ekonomin kvar på den mycket höga nivå som nåddes i början av förra året. Förväntningarna om arbetslösheten och den svenska ekonomin förbättrades snabbt under 1999, och under andra halvåret låg dessa tillförsiktsindikatorer kvar på nivåer som är mycket höga i en historisk jämförelse. Den goda sysselsättningsutveckling som förutses för innevarande år kan antas bidra till en fortsatt hög tillförsikt bland hushållen. De förbättrade förhållandena på arbetsmarknaden bidrar naturligtvis också till den väntade goda disponibelinkomstutvecklingen under innevarande

och kommande år (se föregående avsnitt och diagram 9.1), och därigenom till en fortsatt stark konsumtion under prognosperioden.

Diagram 9.1 Hushållens disponibla inkomst och konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, fasta priser referensår 1998

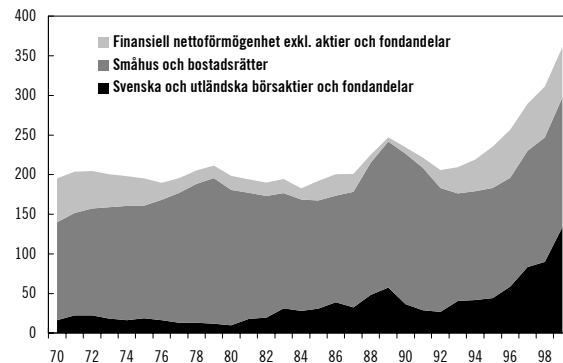
Anm: För 1980–1992 har disponibel inkomst enligt gamla nationalräkenskaperna länkats samman med disponibel inkomst enligt nuvarande nationalräkenskaper.
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

En bedömning av konsumtionens och sparandets utveckling måste också beakta den ytterligt starka förmögenhetstillväxten under senare tid. Under den senaste tvåårsperioden har småhuspriserna ökat med 15 %. Under förra året fortsatte också hushållens finansiella tillgångar att öka kraftigt i värde, framför allt tack vare den mycket goda kursutvecklingen på Stockholmsbörsen under det sista kvartalet. Finansräkenskaperna för fjärde kvartalet är ännu inte tillgängliga, men en uppskattning ger vid handen att hushållens förmögenhet i aktier och andelar under förra året steg med över 50 %, övriga finansiella tillgångar med 5–10 % och skulderna med knappt 10 %. Den finansiella nettoförmögenheten inklusive utländska aktier skulle därmed ha stigit med drygt 30 %, eller över 400 miljarder kronor, under 1999. Som framgår av diagram 9.2 motsvarade de reala tillgångarna ca 160 %, aktier och andelar ca 130 % och övriga finansiella nettotillgångar ca 60 % av den disponibla inkomsten 1999. Jämfört med de år under andra hälften av 1980-talet då tillväxten i konsumtion och förmögenhet var som starkast har hushållens tillgångar förändrats både till storlek och sammansättning. Aktiernas andel av förmögenheten har ökat från 20 % år 1986 till nästan 40 % år 1999 medan de reala tillgångarnas andel har minskat från ca 65 % till ca 45 %. Andelen finansiella nettotillgångar exklusive aktier (men inklusive försäkringsparande) är alltså ungefär densamma, men uttryckt som andel av disponibel inkomst har dessa tillgångar, som kan ses som en

säkerhetsmarginal vid förändringar i tillgångspriserna, ökat från 30 % till 60 %.

Diagram 9.2 Hushållens förmögenhetskvot

Förmögenhet i förhållande till disponibel inkomst, procent

Anm: Värden för 1998 och 1999 är uppskattningar.

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

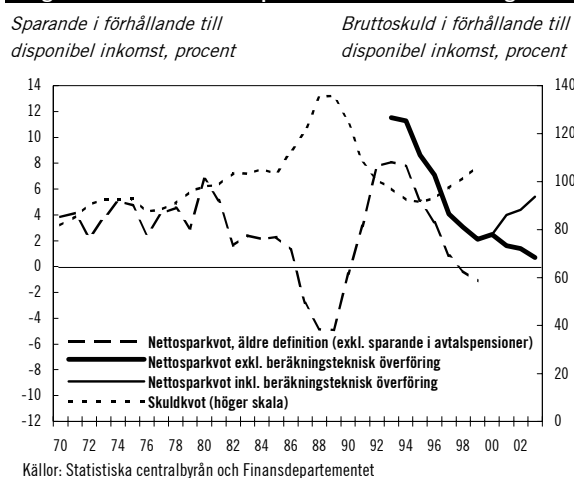
Den senaste tidens förmögenhetstillväxt, framför allt beträffande aktier, är mycket stor i historisk jämförelse, och det är svårt att använda tidigare observerade ekonomiska samband för att bedöma storleken av effekterna på hushållens konsumtion. Även om tillgångarna inte förväntas öka i värde lika fort framöver kan den senaste tidens stora förmögenhetsökningar påverka hushållens konsumtionstillväxt på flera sätt. I den mån hushållen uppfattar effekten av stigande börskurser och huspriser som en varaktig ökning av förmögenheten, kan de anpassa sin långsiktiga konsumtionsnivå till detta större utrymme. Detta innebär att förmögenhetsökningens effekt på konsumtionen fördelas över en längre period. Det finns dock sannolikt också vissa aktieägande hushåll som placerar sina medel på kort sikt, använder avkastningen till konsumtion och därmed uppvisar ett konsumtionsförlopp som är mer känsligt för kortsiktiga variationer i tillgångspriserna. Värdeförändringar för aktier och bostäder bör också påverka den allmänna ekonomiska framtidsstron, och därmed förväntningarna om framtida inkomster och konsumtionsutrymme, även hos de hushåll som inte själva äger sådana tillgångar.

Det finns flera faktorer som talar för en viss försiktighet i bedömningen av konsumtionsutvecklingen. Även om aktieägandet snabbt blivit mer spritt bland hushållen torde stora delar av förmögenhetsökningen tillfalla hushåll som redan har stora förmögenheter och inkomster. Dessa hushåll kan väntas konsumera en relativt liten del av en förmögenhetsökning. Den senaste tidens diskussioner om eventuella övervärdering-

ar av aktier kan också göra att hushållen betraktar en del av uppgången som en temporär förmögenhetsökning och inte anpassar sin konsumtion fullt ut. Vidare är husprisökningarna mycket ojämnt fördelade över landet.

Hushållen kan omsätta förmögenhetsökningar i likvida medel genom att använda dem som säkerhet för lån eller genom att realisera dem. Som nämndes ovan ökade hushållens skulder med uppskattningsvis knappt 10 % under 1999. Enligt Riksbankens finansmarknadsstatistik ökade den totala utlåningen till hushållen under det senaste året med ca 70 miljarder kronor. Utlåningen från andra kreditmarknadsföretag än banker och bostadsinstitut, som i stor utsträckning kan antas vara direkt knuten till konsumtion, var 3,8 miljarder kronor (15 %) större i januari i år än ett år tidigare. Som illustration av beloppens storleksordning under 1999 kan nämnas att skillnaden mellan konsumtionsutgifterna och den disponibla inkomsten, 11 miljarder kronor, motsvarar ca 15 % av hushållens ökade upplåning.

Diagram 9.3 Hushållens sparande och skuldsättning

Hushållens realiseringar av fastigheter och aktier torde också ha varit stora under 1999. Antalet sålda småhus ökade med 15 % från 1998 till 1999. När det gäller realiseringar av finansiella tillgångar är statistik för hela 1999 ännu inte tillgänglig. I nationalräkenskapstermer utgör realiseringar av aktier och fastigheter enbart omfördelningar mellan olika tillgångsslag, och de registreras således inte i den disponibla inkomsten. Skatten på eventuella realisationsvinster belastar däremot inkomsten, varför tolkningen av nationalräkenskapernas disponibelinkomstbegrepp i relation till konsumtionen försvåras när realisationsvinsterna är stora och varierar kraftigt

mellan åren. Detta bör beaktas vid tolkning av den relativt låga nettosparkvoten (diagram 9.3) även om det inte är klart hur stor del av kassaflödet från realiseringarna som placeras om i finansiella eller reala tillgångar och hur stor del som används till konsumtion.

Vid bedömningen av sparkvoten bör också noteras att den kraftigaste konsumtionsökningen förra året skedde inom varugrupper som helt eller delvis kan betraktas som investeringar i ekonomisk mening. Bilinköpen växte med mer än 30 % och konsumtionen av övriga kapitalvaror som t.ex. möbler, vitvaror och tele- och datorutrustning växte med över 10 %. Tillsammans med övriga sällanköpsvaror svarade dessa varugrupper för mer än hälften av hushållens totala konsumtionsökning förra året. Under prognosperioden förutses en viss dämpning i behovet av att ersätta förslitna kapitalvaror, men konsumtionen av dessa varor väntas ändå bli hög. Det är dock inte bara sällanköpsvarokonsumtionen som växer snabbt. Konsumtionen av tjänster (exklusive boende) växte med 3,5 % och svarade för en femtedel av ökningen 1999. Det kan också vara värt att notera att konsumtionen av utrustning och tjänster inom dator- och telefoniområdet ökade med nästan 20 % och därmed lämnade ett nästan lika stort bidrag till konsumtionsstillväxten som gruppen dagligvaror i vid mening (inklusive varor som t.ex. bensin, alkohol och tobak).

Diagram 9.3 illustrerar också skuldsättningen i hushållen. Vid utgången av 1998 låg skulderna i nivå med den disponibla inkomsten, och under 1999 har skulderna fortsatt att växa snabbare än inkomsten. Hushållssektorns skuldsättning är emellertid betydligt lägre och den finansiella ställningen mer solid än i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet. På lite längre sikt gör dock den relativt låga sparkvoten hushållen mer känsliga t.ex. för nedgångar i tillgångspriserna.

Sammantaget bedöms förutsättningarna för en fortsatt stark konsumtionsökning vara gynnsamma. Den väntade goda utvecklingen av sysselsättningen och den disponibla inkomsten samt den mycket starka förmögenhetsställningen talar för att hushållens konsumtionsutgifter kommer att växa mycket starkt i år. Även under nästa år väntas en stor men något svagare konsumtionsökning. Under 2000 beräknas hushållens konsumtionsutgifter öka med ca 4,0 % bortsett från effekten av överföringen av Svenska kyrkan till hushållssektorn. Under 2001 väntas en tillväxt på ca 2,7 %. Överföringen av Svenska kyrkan till

hushållssektorn i nationalräkenskaperna fr.o.m. år 2000 ger en engångseffekt på ca 1 procentenhet på årets tillväxttal. Om denna effekt inte rensas bort väntas tillväxten för hushållens konsumtionsutgifter i år således bli 5,0 %. (Se vidare fördjupningsrutan i kapitel 1.) Förmögenhetsutvecklingen och dess effekter på konsumtionen utgör osäkerhetsmoment i analysen. Prognosen bygger på antagandet att tillgångspriserna under de närmaste åren inte ökar i samma takt som under 1999 utan utvecklas i takt med den disponibla inkomsten. Förmögenhetsutvecklingens betydelse för konsumtionstillväxten kan också ha underskattats. Å andra sidan kan eventuella minskningar i tillgångspriserna få negativa effekter på konsumtionen. Den eventuella överföring av offentliga överskott till hushållen under 2001 som diskuterats i avsnitt 9.1 utgör också en osäkerhet i prognosen.

Även för åren närmast efter 2001 ger hushållens solida förmögenhetsställning, realinkomstutvecklingen och de starka offentliga finanserna stöd för en prognos om fortsatt god tillväxt i hushållskonsumtionen. I diagram 9.1 och 9.3 illustreras utvecklingen för den disponibla inkomsten resp. sparkvoten med och utan de beräkningstekniska överföringar av offentliga överskott till hushållssektorn som nämnts i avsnitt 9.1. Även om det inte är klart i hur stor utsträckning och i vilken form dessa väntade överskott i de offentliga finanserna kommer hushållen till godo förutsätter den aktuella konsumtionsprognosen för åren 2002 och 2003 att sparkvoten stiger något under dessa år. I ett längre perspektiv är det i alla händelser rimligt att räkna med en något lägre genomsnittlig konsumtionstillväxt än de mycket stora ökningarna som förutses för 2000–2001. I takt med en mer dämpad sysselsättningsutveckling under år 2002 och 2003 väntas något lägre tillväxttal även för hushållens konsumtion, och konsumtionsutgifterna förutses växa med 2 % per år i genomsnitt.

10 Bruttoinvesteringar

Bruttoinvesteringarna väntas stiga kraftigt de närmaste åren även om ökningstakten dämpas jämfört med förra året.

Den starka exportutvecklingen under perioden väntas resultera i ett stigande resursutnyttjande inom industrin, vilket tillsammans med en god lönsamhet medför en stigande investeringsaktivitet inom denna sektor. I övriga delar av näringslivet avtar investeringstillväxten gradvis jämfört med åren innan. Den höga nivån på investeringarna inom framför allt den privata tjänstesektorn medför ändå att produktionskapaciteten byggs ut i stor omfattning.

Bostadsbyggandet förväntas fortsätta öka i god takt framöver. Minskande vakanstal och en god lönsamhet i nyproduktion i landets tillväxtregioner medför en viss återhämtning av bostadsproduktionen. Vissa utbudsrestriktioner dämpar uppgången.

De offentliga myndigheternas investeringar steg tillfälligt förra året. I år beräknas myndigheternas investeringar minska något till följd av lägre investeringsvolymerna inom Banverket. Ökade väginvesteringar under nästa år medför att investeringarna åter växer.

Tabell 10.1 Bruttoinvesteringar efter näringsgren

	Miljarder kronor		Årlig procentuell volymförändring			
	1999	1999	2000	2001	2002	2003
Näringslivet	245,9	7,6	5,8	5,1	2,6	1,7
Industri	74,7	0,6	5,2	6,9	2,8	1,9
Övrigt näringsliv	171,1	11,0	6,1	4,4	2,5	1,6
Bostäder	32,0	18,8	10,5	11,1	12,0	12,0
Nybyggnad	16,1	21,8	14,0	14,0	–	–
Ombyggnad	15,9	16,1	7,0	8,0	–	–
Offentliga myndigheter	49,1	4,7	-2,6	3,0	2,6	2,7
Totalt	326,9	8,1	5,0	5,4	3,6	3,0
därav maskiner	172,0	11,5	4,9	4,9	2,7	1,9
byggnader	112,3	3,8	5,1	6,4	5,1	5,0
övrigt	42,7	6,8	4,9	5,3	3,1	2,1

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

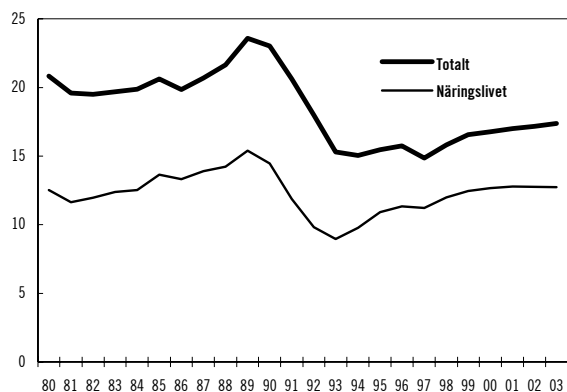
I investeringsberäkningarna har hänsyn tagits till att svenska kyrkan från och med i år skiljs från staten. Svenska kyrkans investeringar redovisas därför som offentliga myndigheters investeringar t.o.m. år 1999 men därefter som investeringar i

övrigt näringsliv, närmare bestämt som investeringar i hushållstjänsteverksamhet. Förändringarna påverkar inte den totala investeringsökningen för år 2000, men innebär att tillväxttalet i övrigt näringsliv höjs med 0,5 procentenheter samtidigt som det minskar med närmare 2 procentenheter i de offentliga myndigheterna.

För åren 2002–2003 görs ingen konjunkturbedömning. Till följd av utbudsrestriktioner på arbetsmarknaden bedöms BNP-tillväxten under dessa år närma sig en långsiktigt normal tillväxttakt. Investeringsstillväxten påverkas i stor utsträckning av produktionsstillväxten i den totala ekonomin. Den lägre BNP-tillväxten leder därför till att investeringstillväxten under 2002–2003 avtar jämfört med utvecklingen de närmaste åren. Bostadsproduktionen förutses dock öka markant även i ett medelfristigt perspektiv och därmed närma sig en långsiktig jämviktsnivå.

Diagram 10.1 Investeringar som andel av BNP

Löpande priser, procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

10.1 Näringslivets investeringar

Investeringar i industrin

Industrins investeringar var förra året i stort sett oförändrade, trots det relativt sett svaga efterfrågeläget under större delen av året samt fallande vinstmarginaler. Oförändrade investeringsvolymerna innebär ändå att industrin fortsatte bygga ut kapaciteten i stor omfattning.

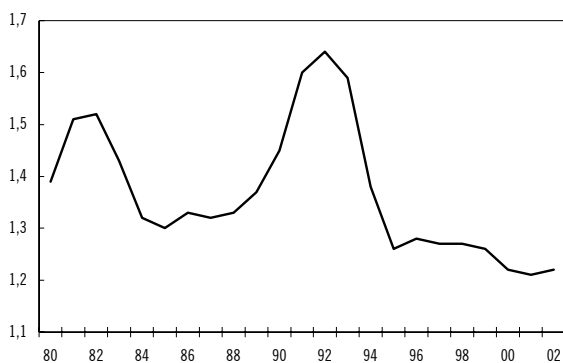
Mot slutet av 1999 och i början av innevarande år förbättrades konjunkturläget inom industrin. Den gynnsamma exportutvecklingen och den fortsatt starka efterfrågan på hemmamarknaden förutses innebära att industriproduktionen i år ökar med omkring 6 %, vilket ställer krav på en betydande kapacitetsutbyggnad under året. En

ligt Statistiska centralbyråns investeringsenkät från februari planerar dock företagen för i stort sett oförändrade investeringsvolymmer.

Vid en snabb konjunkturuppgång har det dock tidigare funnits en tendens hos industriföretagen att underskatta investeringsutvecklingen i sina enkätsvar. Det finns för närvarande ingen statistik över kapacitetsutnyttjandet men genom att studera kapitalkvoten, dvs. förhållandet mellan kapitalstock och produktion, erhålls ett alternativt mått på utnyttjandegraden. Kapitalkvoten är i utgångsläget låg, vilket indikerar ett relativt högt kapacitetsutnyttjande inom industrin. Mot bakgrund av den låga kapitalkvoten och hur industriföretagen tidigare bedömt investeringsutvecklingen vid andra liknande konjunkturfaser, bedöms därför investeringarna öka med 5 % i år. Även med en sådan volymökning beräknas kapitalkvoten bli fortsatt låg. Kapitalkvoten i svensk industri verkar dock ha etablerats på en lägre nivå de senaste åren utan att flaskhalsar har uppstått. Detta kan sannolikt förklaras av den pågående struktumvandlingen mot en mer kunskapsintensiv produktion där kapitalintensiteten är relativt låg.

Diagram 10.2 Kapitalkvoten i industrin

Anm: Kapitalkvoten definieras som kvoten mellan kapitalstocken och förädlingsvärdet inom industrin, uttryckt i 1998 års priser.

Källor: Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

Nästa år väntas den fortsatt goda industrikonjunkturen resultera i ett stigande kapacitetsutnyttjande och industrins investeringar ökar med 7 %, vilket främst beror på större investeringar i den kapitalintensiva skogsindustrin. Det finns visserligen en betydande osäkerhet som omger utbyggnadsplanerna för basindustrin men den internationella återhämtningen i sektorn bedöms leda till globalt sett väsentligt högre priser och därmed högre vinstmarginaler, vilket förbättrar förutsättningarna för en investeringsökning. Kapacitetsrestriktioner förväntas också göra sig

gällande under nästa år. Med viss eftersläpning bör detta leda till betydligt högre investeringar inom skogsindustrin. Beslut om investeringar i nya anläggningar har dock ännu inte tillkännagivits.

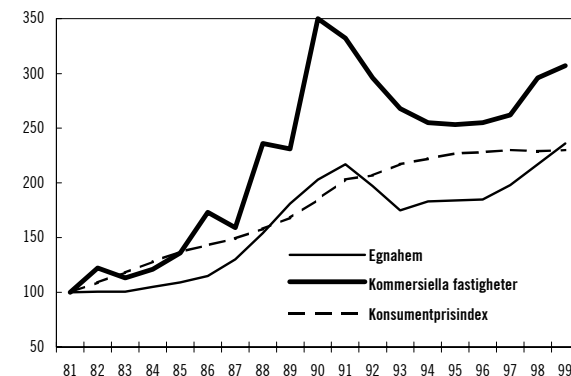
Investeringar i övrigt näringsliv

Investeringarna i övrigt näringsliv fortsatte att öka mycket kraftigt förra året. En del av ökningen kan dock förklaras av tillfälliga faktorer såsom ett stort omslag för fartygs- och flygplansinvesteringar. Frånräknat investeringarna i transportsektorn steg investeringarna i övrigt näringsliv med drygt 6 % år 1999. Kraftiga volymökningar noterades i sektorer som till en del investerade i samband med omställningsarbetet inför millennieskiftet. Det gäller bl.a. finansiell verksamhet och företagstjänster.

Konjunkturläget var mycket starkt inom stora delar av övrigt näringsliv under förra året. I den privata tjänstesektorn steg produktionen med knappt 5 % samtidigt som sysselsättningen ökade med nästan 70 000 personer. Uppgången förklaras framför allt av den starka tillväxten av den inhemska efterfrågan. Resursutnyttjandet steg också under året och vakansgraden på kommersiella fastigheter i storstadsområdena sjönk till den lägsta nivån på tio år, samtidigt som fastighetspriserna för riket som helhet steg med 4 %. Under perioden 1996–1999 har fastighetspriserna därmed ökat med drygt 20 %.

Diagram 10.3 Fastighetsprisstatistik

Index 1981=100

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Det mycket starka konjunkturläget inom tjänstesektorn förutses bestå även under innevarande år, vilket bidrar till en fortsatt investeringsexpansion. Innevarande år väntas också en markant investeringsuppgång inom fastighetsverksamhet och varuhandel.

De flesta ledande indikatorer tyder också på en betydande investeringsökning framöver. Orderläget har förbättrats för såväl arkitekter som byggkonsulter. En något mer dämpad bild av investeringsutvecklingen framkommer dock i Statistiska centralbyråns investeringsenkät från februari. Detta kan sannolikt förklaras av att nivån på investeringarna i vissa tjänstebranscher är så hög att även oförändrade investeringsvolymerna innebär en betydande kapacitetsutbyggnad.

I övriga sektorer inom övrigt näringsliv varierar konjunkturläget. Medan en markant konjunkturåterhämtning i byggindustrin har inneburit en snabb investeringsökning inom denna sektor, har en svag efterfrågetillväxt samt relativt låga vinstmarginaler lett till minskande investeringar i såväl energisektorn som i skogsbruket. Under innevarande år väntas dock en gradvis förbättring av skogskonjunkturen. Sammantaget bedöms investeringarna i övrigt näringsliv öka med knappt 6 % under år 2000. Överföringen av Svenska kyrkans investeringar till hushållssektorn i nationalräkenskaperna fr.o.m. 2000, ger en engångseffekt på en halv procentenhet på årets tillväxttal.

År 2001 väntas investeringstillväxten i övrigt näringsliv avta något till följd av en mer dämpad efterfrågeutveckling från hushållen. Dessutom bör den höga investeringsnivån inom framför allt den privata tjänstesektorn medföra en totalt sett lägre ökningstakt trots en fortsatt god produktionsutveckling. En hög efterfrågan på nya lokaler väntas innebära att fastighetsinvesteringar även nästa år ökar i snabb takt.

Tabell 10.2 Övriga näringslivets investeringar

	Miljarder kronor				
	1999	1998	1999	2000	2001
Jordbruk och skogsbruk	8,2	1,6	-7,1	3,8	4,0
Energi och vattenverk	14,3	3,0	-6,2	4,0	1,8
Byggnadsindustri	10,2	26,3	22,7	7,1	4,2
Handel	26,0	30,2	-0,9	7,4	4,5
Finansiell verksamhet	8,4	24,7	13,5	0,7	3,9
Företagstjänsteverksamhet	28,8	25,7	14,0	6,0	4,0
Hushållsverksamhet	10,1	11,6	9,7	14,8	3,8
Fastighetsverksamhet	15,5	6,1	1,6	7,4	6,9
Övrig tjänsteverksamhet	49,7	4,3	28,9	5,0	4,9
därav transport	27,5	1,7	53,5	2,5	2,8
post och tele	14,6	4,5	6,3	9,6	10,2
Summa	171,1	13,6	11,0	6,1	4,4

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Osäkerheten om investeringsutvecklingen i övrigt näringsliv under nästa år är stor. BNP-tillväxten har de senaste åren varit koncentrerad till ett fåtal expansiva områden, vilket har lett till ett högt resursutnyttjande i några få regioner, medan det har funnits gott om ledig kapacitet i andra delar av landet. Om BNP-tillväxten även fortsättningsvis sker i ett fåtal expansiva områden medför det ett större behov av kapacitetsutbyggnad än vad som förutses i denna prognos.

En annan osäker faktor i prognosen utgör investeringarna i bredbandsteknik som skulle kunna leda till högre investeringar i telekommunikationssektorn än vad som antas i denna prognos. Regeringen har föreslagit att sammanlagt 8,3 miljarder kronor avsätts som stöd till en utbyggnad av bredbandsteknik under åren 2000–2004. Investeringarna i telekommunikationssektorn har dock ökat mycket kraftigt sedan 1994, vilket främst förklaras av uppbyggnaden av de mobila telefonsystemen. Expansionen för dessa system bedöms avta de närmaste åren, vilket i viss utsträckning förutses dämpa tillväxttakten för investeringar i telekommunikation.

10.2 Bostäder

Enligt Statistiska centralbyrån steg *antalet påbörjade bostäder* till 15 000 förra året, vilket är en ökning med 25 % jämfört med året innan. Hälften av antalet påbörjade bostäder ligger i storstadsregionerna. Trots den kraftiga uppgången låg bostadsproduktionen ändå kvar på en historiskt sett mycket låg nivå. Förutsättningarna är goda för en viss återhämtning av bostadsbyggandet de närmaste åren. Hushållens disponibelinkomster väntas stiga kraftigt samtidigt som arbetsmarknadsläget förbättras ytterligare. Räntenivån är dessutom betydligt lägre än under andra hälften av 1990-talet.

Det finns dock en del oroande tecken på att återhämtningen går långsamt. Antalet påbörjade bostäder var svagt i slutet av förra året och ordergången till småhusfabrikanterna stagnerade. Andra fundamentala faktorer liksom de flesta kortsiktsindikatorer talar emellertid för att bostadsbyggandet fortsätter att växa framöver.

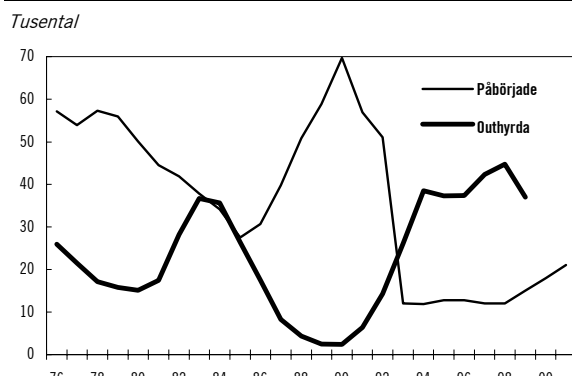
De senaste årens kraftiga prisuppgång på småhus har inneburit att priserna på andrahandsmarknaden nu med råge överstiger nyproduktionskostnaden i de expansiva områdena av landet. I stora delar av Stockholmsområdet ligger

denna prisrelation på närmare 2. Vakansgraden, dvs. andelen outhyrda lägenheter i förhållande till beståndet, har för riket som helhet minskat från 5,1 % i september 1998 till 4,4 % i september förra året. I tillväxtregionerna Storstockholm och Storgöteborg uppgick vakansgraden till mycket låga 0,4 % respektive 1,4 %. Om bostadsbrist skall kunna undvikas måste således produktionen av bostäder i dessa områden ta fart framöver.

Enligt Konjunkturinstitutets senaste byggbarometer från februari förväntas bostadsbyggandet öka i stor omfattning under andra kvartalet i år. Den mycket starka orderingången till arkitektföretagen förebådar också en högre bostadsproduktion. Enligt Boverkets långtidsbedömning skulle det behöva byggas 25 000–30 000 bostäder årligen för att svara mot den långsiktiga efterfrågan. I ett kortfristigt perspektiv finns det dock skäl att räkna med en betydligt lägre nybyggnation. Vissa utbudsrestriktioner begränsar bostadsbyggandet. För småhusproduktionen utgör exempelvis bristen på planerad tomtmark ett viktigt hinder för en ökad produktion. Andra hinder i det korta perspektivet är att det finns en viss brist på byggnadsarbetare i tillväxtområdena och att lönsamheten i nyproduktionen av hyresrätter är relativt låg. Sammantaget beräknas antalet påbörjade lägenheter öka från 15 000 förra året till 18 000 i år för att sedan stiga till 21 000 under år 2001. Det i vårpropositionen föreslagna temporära investeringsbidraget för byggande av studentbostäder bidrar till uppgången.

I ett medelfristigt perspektiv bedöms antalet påbörjade lägenheter närma sig en långsiktig jämviktsnivå och därmed uppgå till 26 000 år 2003.

Diagram 10.4 Antal outhyrda respektive påbörjade lägenheter

Anm: Antalet outhyrda lägenheter i allmännyttan per 1 mars 1976–1998. För 1999 avser uppgiften 1 september. Antalet påbörjade lägenheter omfattar både flerbostadshus och småhus.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Antalet påbörjade ombyggnader av flerbostadshus steg från 17 000 år 1998 till 21 000 förra året vilket motsvarar en ökning på ca 25 %. Ombyggnationen av egnahem steg emellertid i mindre omfattning men för denna kategori ligger investeringsnivån på en betydligt högre nivå i utgångsläget.

Det finns få indikatorer för ombyggnadsverksamheten. Enligt Boverket uppgår det långsiktiga behovet av ombyggnader till mellan 30 000 och 35 000 lägenheter per år. Svårigheten att efter en ombyggnad höja hyrorna i tillräcklig omfattning har lett till att renoveringar skjutits på framtiden. Lönsamheten har tidigare också varit mycket dålig hos de allmännyttiga bolagen men de senaste årens räntenedgång, liksom fallande vakanser, har inneburit en stärkt finansiell situation. Mot bakgrund av det låga förväntade bostadsbyggandet bör andelen outhyrda lägenheter fortsätta minska, vilket tillsammans med hushållssektorns stärkta ekonomiska situation bör leda till att antalet ombyggnationer närmar sig mer långsiktigt hållbara nivåer. Antalet påbörjade ombyggnader av flerbostadshus bedöms stiga från 21 000 förra året till omkring 25 000 nästa år.

10.3 Lager

Efter en till stora delar ofrivillig lageruppbyggnad under 1998 anpassades successivt lagren till produktionsnivån under förra året. Sammantaget gav lagerinvesteringarna ett negativt bidrag till BNP-tillväxten på motsvarande 0,5 % av BNP under 1999. Anpassningen inom såväl industrin som handeln förefaller i stort sett vara avslutad och framöver väntas lagren växa i takt med en ökad produktion. Lagerinvesteringarna de närmaste åren beräknas vara av samma storleksordning som förra året och är därmed tillväxtneutrala hela perioden fram t.o.m. 2003. Det bör understrykas att tolkningen av lagerutvecklingen försvåras av att primärstatistiken och utfallet enligt nationalräkenskaperna delvis ger olika resultat.

Under hösten 1998 försämrades industrikonjunkturen påtagligt. Orderingången föll, produktionen minskade och lagren växte snabbt. Under andra halvåret 1999 förbättrades utsikterna för industrin med en successivt ökad produktion och orderingång, vilket underlättade justeringen av lagren till produktionsnivån. Enligt Konjunkturinstitutets barometer är industrifö-

retagen för närvarande förhållandevis nöjda med lagersituationen och förväntningar om konjunkturläget för de närmaste månaderna är optimistiska. Lageranpassningen verkar således vara avslutad. Det finns emellertid tecken på behov av ytterligare lageruttag inom delar av industrin, framför allt inom råvaruindustrin. För innevarande år väntas därför en begränsad nedjustering av dessa lager ske. Bilden för både 2000 och 2001 domineras emellertid av att industrins totala lager växer i takt med en stigande produktion.

Under vintern förra året steg missnöjet med lagren inom stora delar av handeln enligt Konjunkturinstitutets barometer. På samma sätt som inom industrin sjönk missnöjet under förra året och generellt sett förefaller ytterligare lagerneddragningar inom handeln inte vara nödvändiga i dagsläget. Inom handeln med motorfordon ökade dock lagren mot slutet av förra året, vilket torde förklaras av att bilar vars miljöbetingade skatterabatter ändrades vid årsskiftet köptes och registrerades in under fjärde kvartalet. Dessa lager avvecklas inledningsvis i år. Framdeles väntas handelns totala lagerhållning öka något i samband med en tilltagande inhemsk efterfrågan.

11 Den offentliga sektorn

Den offentliga sektorns finansiella sparande visade ett överskott på 1,9 % av BNP 1999 och i år beräknas överskottet till 2,8 % av BNP. Den fortsatt gynnsamma ekonomiska utvecklingen leder till att det finansiella sparandet fortsätter att förbättras under perioden 2001–2003. Därmed överträffas målet om ett överskott på 2 % av BNP. Den konsoliderade bruttoskulden understiger 60 % av BNP i år och nettoskulden vänds till en positiv finansiell nettoställning 2002.

11.1 Den konsoliderade offentliga sektorn

Finansiellt sparande

År 1999 uppgick den offentliga sektorns finansiella sparande enligt nationalräkenskaperna till ca 37 miljarder kronor eller 1,9 % av BNP. Det är en oförändrad nivå jämfört med 1998. Emellertid drogs det redovisade finansiella sparandet 1998 upp med ca 17 miljarder kronor, eller 0,9 % av

BNP, till följd av att bolagiseringen av AP-fondens fastigheter bokförs som försäljning av fastigheter i nationalräkenskaperna och därmed tillgodoräknas det finansiella sparandet. Justerat för detta förstärktes sparandet med 1 % av BNP mellan 1998 och 1999. Denna underliggande förbättring beror både på ökade skatteinkomster och minskade utgifter som andel av BNP.

I år beräknas det finansiella sparandet uppgå till 2,8 % av BNP. Vid hittills beslutade och föreslagna regler väntas det finansiella sparandet som andel av BNP förstärkas till 3,2 % år 2001 för att därefter öka till 3,6 % år 2002 och till 4,5 % år 2003, se tabell 11.1.

Förbättringen av de offentliga finanserna under prognosperioden sker under det att både inkomster och utgifter minskar som andel av BNP. Från och med innevarande år reduceras den offentliga sektorns omslutning med 0,5 % av BNP till följd av att kyrkan skiljs från staten. Ränteutgifterna minskar nominellt till följd av att statsskulden sjunker. Även inkomsterna av räntor och utdelningar faller eftersom de finansiella

Tabell 11.1 Den offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Inkomster	1187,8	1210,0	1243,8	1292,2	1342,9
<i>procent av BNP</i>	60,2	58,1	56,7	56,6	56,6
Skatter och avgifter	1043,2	1066,4	1106,3	1153,8	1199,4
<i>procent av BNP</i>	52,9	51,2	50,4	50,6	50,6
Kapitalinkomster	70,2	68,1	59,5	58,0	60,6
Övriga inkomster	74,3	75,6	78,0	80,4	82,9
Utgifter	1150,8	1151,1	1172,6	1210,7	1236,6
<i>procent av BNP</i>	58,4	55,3	53,4	53,1	52,2
Transfereringar	463,8	464,8	473,4	485,4	492,3
Konsumtion och investeringar	581,6	599,4	622,1	648,1	672,8
Ränteutgifter	105,4	86,9	77,1	77,2	71,5
Finansiellt sparande före överföring	36,9	58,9	71,2	81,5	106,3
<i>procent av BNP</i>	1,9	2,8	3,2	3,6	4,5
Beräkningsteknisk överföring	–	–	27,3	35,9	58,9
<i>procent av BNP</i>	–	–	1,2	1,6	2,5
Finansiellt sparande efter överföring	36,9	58,9	43,9	45,6	47,4
<i>procent av BNP</i>	1,9	2,8	2,0	2,0	2,0
Finansiell ställning					
Nettoskuld	224,1	72,7	13,5	–39,1	–90,5
<i>procent av BNP</i>	11,4	3,5	0,6	–1,7	–3,8
Konsoliderad bruttoskuld ¹	1292,3	1198,9	1152,9	1130,2	1124,3
<i>procent av BNP</i>	65,5	57,6	52,5	49,5	47,4

Anm: Till följd av att kyrkans skiljs från staten reduceras inkomster och utgifter med 0,5 % av BNP fr.o.m. år 2000.

¹Den konsoliderade skulden är definierad enligt EU:s konvergenskriterier (Maastricht).

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

tillgångarna minskar, främst genom AP-fondens överföringar till staten, men även till följd av försäljningar av aktier i statliga bolag. Intäkterna från dessa försäljningar inkluderas inte i det finansiella sparandet. Däremot reduceras den offentliga bruttoskulden och ränteutgifterna när försäljningsinkomsterna används till amorteringar av statsskulden.

Det finansiella sparandet överträffar budgetmålet om ett överskott på 2 % av BNP under hela prognosperioden. Det överskjutande överskottet antas i kalkylen för perioden 2001–2003 beräkningstekniskt överföras till hushållssektorn. Med hänsyn till osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen avser regeringen att i höstens budgetproposition återkomma om hur överskottet ska disponeras. Statens ränteutgifter, statsskulden och den offentliga sektorns finansiella ställning är beräknade på ett finansiellt sparande som överensstämmer med budgetmålet.

Den finansiella ställningen

Det finansiella sparandet är resultatet av alla transaktioner som påverkar den finansiella nettoförmögenheten. Finansiella transaktioner, som köp och försäljning av aktier och andra finansiella tillgångar, påverkar således inte det finansiella sparandet. Detsamma gäller värdeförändringar på tillgångar och skulder. Den offentliga bruttoskulden påverkas däremot av anskaffning och försäljning av finansiella tillgångar samt värdeförändringar.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, definierad enligt de s.k. Maastrichtkriterierna, motsvarade 65,5 % av BNP vid utgången av 1999. Genom de finansiella överskotten och försäljningar av statens aktieinnehav sjunker skulden och beräknas understiga 60 % av BNP redan i år. Den konsoliderade bruttoskulden reduceras även av att det som ett led i ålderspensionsreformen sker en betydande engångsöverföring under år 2001 av tillgångar från AP-fonden till staten för amortering av statsskulden.

Den offentliga sektorns finansiella nettoskuld, dvs. skulder minus samtliga finansiella tillgångar, är väsentligt lägre än den konsoliderade bruttoskulden. Detta beror huvudsakligen på att AP-fonden har betydande finansiella tillgångar vid sidan av statsobligationer. Även staten och den kommunala sektorn har finansiella tillgångar i form av t.ex. aktier och utlåning. Nettoskulden sjunker genom överskotten i det finansiella sparandet och påverkas också av de värdeförändringar som sker på den offentliga sektorns inne-

hav av aktier och obligationer. Planerade försäljningar av statliga icke börsnoterade aktier reducerar nettoskulden på grund av att det bokförda värdet av dessa aktier är lägre än det marknadsvärde som framkommer vid försäljning. Skillnaden mellan det bokförda värdet och försäljningsinkomsterna redovisas i national- och finansräkenskaper som värdeförändring, vilket inte påverkar det finansiella sparandet. Nettoskulden, som uppskattas till 11,4 % av BNP vid utgången av 1999, vänds till en positiv finansiell ställning 2002. Det innebär att den offentliga sektorns finansiella tillgångar överskrider skulderna.

Jämförelse med budgetpropositionen för 2000

Den offentliga sektorns finansiella sparande 1999 blev ca 3 miljarder kronor bättre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2000. Både inkomster och utgifter blev högre än väntat. BNP har justerats upp för prognosperioden, vilket medför högre skatteinkomster jämfört med budgetpropositionen. Även utgifterna väntas bli högre. Sammantaget har det finansiella sparandet reviderats upp med 17 miljarder kronor 2000, med 28 miljarder kronor 2001 och med 17 miljarder kronor 2002 jämfört med prognosen i budgetpropositionen. Det innebär en motsvarande höjning av den beräkningstekniska överföringen, som i budgetpropositionen beräknades till nära noll för 2001.

Den konsoliderade bruttoskulden har justerats upp med 25,6 miljarder kronor 1998 till följd av att redovisningen bättre anpassats till EU:s regler. Denna nivåhöjning av skulden balanserades tillfälligt 1999 av att AP-fonden ökade sitt innehav av statsskuldsväxlar, som avräknas mot statsskulden vid redovisningen av den konsoliderade skulden. Därigenom har skulden justerats upp med endast 3 miljarder kronor 1999 jämfört med budgetpropositionen. För 2000 och åren därefter slår den ändrade redovisningen igenom så att den konsoliderade skulden nu beräknas ligga på samma nivå som i budgetpropositionen, trots uppjusteringen av det finansiella sparandet 2000. För åren därefter är skulden nu, liksom i budgetpropositionen, beräknad med ett finansiellt sparande på 2 % av BNP.

Skatter och avgifter

I nationalräkenskaper redovisas skatterna i huvudsak när skattskyldigheten uppstår och inte som i statsbudgeten när skatten betalas. Periodiseringen av inkomstskatterna är dock ofullstän-

dig i det att redovisningen avviker från de slutligt fastställda skatterna. Därtill kommer att den del av mervärdesskatten och tullinkomsterna, som ingår som en del av EU-avgiften, inte redovisas i den offentliga sektorn utan bokförs som en skatt till utlandet. De totala skatterna är således större än den offentliga sektorns skatteinkomster.

De totala skatteinkomsterna har stigit kraftigt de senaste åren och uppgick 1999 till 53,5 % av BNP (skattekvoten), se tabell 11.2. I år har inkomstskatten för hushåll sänkts med ca 12 miljarder kronor genom en skattereduktion för en fjärdedel av den allmänna pensionsavgiften och genom en höjning av skiktgränsen för den statliga skatten med 3 600 kronor. Inkomsterna av bolagsskatten reduceras under prognosperioden genom en höjning av avsättningen till periodiseringsfonder och genom att tiden för återföring till beskattning förlängts från 5 till 6 år. Fastighetskatten på hyreshus är tillfälligt sänkt till 1,2 % av taxeringsvärdet. Energibeskattningen har höjts för att finansiera kompetensutveckling i företagen. Skatten har också förändrats i vissa kommuner och landsting så att den genomsnittliga kommunalskatten inklusive kyrkoskatten ökat från 31,48 % till 31,60 %. Därtill kommer att kyrkoskatten fr.o.m. år 2000, då kyrkan skiljs från staten, ej längre räknas som en skatt utan som en medlemsavgift, vilket sänker den redovisade skattekvoten med 0,5 procentenheter. Sammantaget sjunker skattekvoten till 51,8 % av BNP i år.

Tabell 11.2 Skatter och avgifter

Procent av BNP

	1999	2000	2001
Hushållens direkta skatter och avgifter	22,4	21,2	20,9
Företagens direkta skatter	3,1	2,9	2,6
Arbetsgivaravgifter	14,9	14,6	14,4
Mervärdesskatt	7,2	7,5	7,4
Övriga indirekta skatter	5,8	5,6	5,7
Totala skatter och avgifter	53,5	51,8	51,0
varav till EU	0,6	0,6	0,6

Anm: Till följd av att kyrkan skiljs från staten reduceras skatterna med 0,5 % av BNP fr.o.m. 2000.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Årets skattesänkningar slår inte igenom omedelbart i minskade skatteinkomster, utan successivt under prognosperioden. Skattekvoten fortsätter därför att minska år 2001, trots att frysningen av taxeringsvärdena för fastigheter i prognosen – i enlighet med gällande regler – antas upphöra och

skatten på hyreshus återställas till 1,5 % av taxeringsvärdet. Detta ger tillsammans med effekten på förmögenhetsskatten en skattehöjning på ca 8 miljarder kronor. Större delen av detta belopp bokförs dock inte i nationalräkenskaperna förrän år 2002. Regeringen avser att återkomma i höstens budgetproposition med förslag som begränsar ökningen av skatteuttaget på fastigheter.

Utgifter

Utgifterna som andel av BNP (utgiftskvoten) uppgick till 58,5 % år 1999. Som framgår av tabell 11.1 sjunker utgiftskvoten kraftigt i år och nästa år, delvis till följd av den starka BNP-tillväxten. I år sjunker också utgifterna i reala termer genom att ränteutgifterna minskar till följd av den relativt låga räntenivån och den minskade statsskulden. Den mycket kraftiga nedgången i ränteutgifterna mellan 1999 och 2000 beror delvis på en förändring av redovisningsprincipen. Även exklusive räntor sjunker utgifterna reallt i år. Nästa år fortsätter nedgången i ränteutgifterna, medan utgifter exkl. räntor ökar något i reala termer.

Till följd av att kyrkan skiljs från staten reduceras utgiftskvoten med 0,5 procentenheter och den reala utvecklingen av utgifterna med 0,8 procentenheter 2000.

Transfereringarna till hushållen, som svarar för ca 35 % av de offentliga utgifterna, stiger något i år och nästa år, men i betydligt lägre takt än 1999. Pensionsutbetalningarna svarar för ca 20 % av de offentliga utgifterna och stiger relativt svagt i reala termer under prognosperioden, trots de nu föreslagna höjningarna av pensionstillskott och bostadstillägg. Den svaga ökningen beror på att pensionerna, genom prisbasbeloppet, är indexerade med inflationen året innan det aktuella beräkningsåret. Eftersom inflationen förutses stiga reduceras det reala värdet av pensionerna för det aktuella beräkningsåret. Det motsatta förhållandet gäller när inflationen går ned.

Det förbättrade läget på arbetsmarknaden medför lägre kostnader för ersättningarna till arbetslösa. Även social- och bostadsbidragen väntas minska till följd av den positiva ekonomiska utvecklingen. Utbetalningarna från sjukförsäkringen har ökat kraftigt till följd av ökad sjukfrånvaro och högre medelersättning per sjukdag. Ökningstakten väntas avta i år för att sedan stabiliseras. Även assistansersättningen har ökat kraftigt och fortsätter att öka i snabb takt. Barnbidragen har höjts i år och en ytterligare höjning sker nästa år. Utbetalda studiebidrag och ersätt-

ning till personer i kunskapslyftet minskade kraftigt förra året och fortsätter att minska i år. Det är en följd av att antalet studiestödstagare sjunker. Nästa år stiger utbetalningarna realt med 3 % till följd av att de nuvarande studiestödsskatterna ersätts av ett nytt studiestödssystem fr.o.m. 1 juli 2001. Reformen innebär bl.a. att den generella bidragsnivån höjs, vilket ökar de redovisade utbetalningarna i nationalräkenskaperna.

Tabell 11.3 Den offentliga sektorns utgifter

	Andel av utgifter i procent 1999	Procentuell förändring i fasta priser		
		1999	2000	2001
Summa utgifter	100,0	0,5	-2,5	-0,7
exklusive räntor	90,7	1,6	-0,9	0,3
Hushållstransfereringar	34,8	1,9	0,3	0,4
Pensioner	19,8	2,6	0,4	0,4
Sjukförsäkring m.m.	4,1	17,9	14,0	2,7
Arbetsmarknadsstöd	4,0	-8,6	-13,5	-8,0
Barnbidrag	1,5	-0,7	11,2	8,8
Studiebidrag m.m.	1,3	-9,3	-9,5	3,0
Bostadsbidrag och underhållsbidrag	0,7	-4,6	-8,9	-4,3
Assistansersättning	0,5	16,0	13,9	14,7
Socialbidrag	1,1	-3,9	-5,7	-4,3
Övrigt	1,7	2,6	-0,3	0,0
Övriga transfereringar	6,0	-1,5	-8,8	-4,8
Räntebidrag till bostäder	0,6	-32,0	-48,2	-48,9
BNI-avgiften till EU	0,8	4,9	23,7	-0,8
Total EU-avgift	-	-2,1	9,5	1,7
Bistånd m.m.	1,1	5,6	12,2	3,8
Ränteutgifter	9,3	-9,9	-18,6	-13,2
Konsumtion	45,3	1,8	-0,7	0,6
Investeringar	4,7	2,9	-1,3	2,9

Anm: Exkl. överföring av kyrkan beräknas totala utgifter till -1,7 %, totala utgifter exkl. räntor till 0,1 % och konsumtionsutgifter till 1,2 % år 2000.
Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Övriga transfereringar svarar för 6 % av de offentliga utgifterna och består av subventioner och andra bidrag till näringslivet och till utlandet. Transfereringarna till näringslivet innefattar utgifter för områden som arbetsmarknads-, regional- och miljöpolitik samt statligt och kommunalt stöd till t.ex. bostäder och transportsektorn. Bidragen till näringslivet minskar relativt kraftigt under prognosperioden. Det gäller t.ex. räntebidragen till bostäder, som har minskat från över 35 miljarder kronor 1993 till drygt 7 miljarder

kronor 1999. År 2001 beräknas bidragen uppgå till endast 2 miljarder kronor. Den fortsatta minskningen beror huvudsakligen på att bidrag lämnas till en stegvis minskande andel av räntekostnaderna.

Den BNI-baserade EU-avgiften uppgår till 11,4 miljarder kronor i år och den totala EU-avgiften till 23,2 miljarder kronor. Skillnaden består i att en del av avgiften finansieras genom tullmedel och av mervärdesskatt. Som nämnts ovan så bokförs denna del i nationalräkenskaperna som en skatt till EU och det är endast BNI-avgiften som redovisas i den offentliga sektorn. Den kraftiga ökningen i år av BNI-avgiften med nära 24 % realt är till ca hälften en följd av att en större del av den totala avgiften till EU framöver utgörs av BNI-avgift. Även den totala avgiften ökar starkt i år, realt med 9,5 %, delvis som följd av att valutakurseffekter gav en tillfälligt låg avgift 1999. Utgifterna för bistånd ökar också starkt i år efter den utgiftsbegränsning som gällde förra året.

Den offentliga konsumtionen svarar för ca 45 % av de offentliga utgifterna och motsvarar ca 27 % av BNP. Den offentliga konsumtionen drogs ned i samband med konsolideringen av de offentliga finanserna, men efter ökning 1998 och 1999 ligger den offentliga konsumtionen i fasta priser nu drygt 2 % över 1993 års nivå. I år sjunker konsumtionen genom att kyrkan omklassificeras från den offentliga sektorn till hushållssektorn (se fördjupningsruta i kapitel 1). Exklusive denna omföring beräknas konsumtionen inom stat och kommun öka med sammantaget 1,2 % i år. För nästa år väntas en ökning med 0,6 %. Den kommunala konsumtionen stiger något mer än den statliga under prognosperioden.

Finanspolitiken

De prognoser som redovisats i tidigare avsnitt innebär att den offentliga sektorns finanser vid hittills beslutade och föreslagna regler fortsätter att förbättras under kalkylperioden. Förändringen av det finansiella sparandet påverkas av flera faktorer. I tabell 11.4 förklaras förändringen av det finansiella sparandet av några viktiga faktorer, som konjunkturutveckling, periodiseringar av skatteinkomster, köp och försäljningar av fastigheter samt förändringar av kapitalinkomster och ränteutgifter. Efter beaktande av bidragen från dessa faktorer till förändringen av det finansiella sparandet återstår en restpost, justerat primärt sparande, som kan tolkas som en grov indikator på finanspolitikens inriktning. Posten

omfattar inte bara effekten av de åtgärder som föreslås i denna proposition, utan även av beslut som fattats tidigare, men inte träder i kraft förrän under de redovisade åren. Därutöver inräknas effekterna av volymfaktorer i transfereringssystemen, vilka inte direkt beror av aktiva beslut.

Tabell 11.4 Beräkning av finanspolitikens inriktning

Procent av BNP

	1999	2000	2001	2002	2003
Förändring av finansiellt sparande före överföring	0,0	1,0	0,4	0,3	0,9
<i>Förklarande faktorer</i>					
Konjunkturläge inkl. förändring av skattebaser	1,6	1,1	0,3	-0,1	-0,1
Periodisering av skatteinkomster	-0,8	0,4	-0,2	0,2	0,1
Köp och försäljning av fastigheter, netto	-0,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Kapitalinkomster och ränteutgifter, netto	0,0	0,9	0,1	0,0	0,4
Justerat primärt sparande före överföring¹	0,1	-1,3	0,3	0,3	0,5
Beräkningsteknisk överföring	-	-	-1,2	-0,3	-0,9
Justerat primärt sparande efter överföring¹	0,1	-1,3	-1,0	0,0	-0,4

¹Det justerade primära sparandet visar finanspolitikens inriktning. Ett negativt tal innebär att inriktningen är expansiv och ett positivt tal att inriktningen är kontraktiv.

Källa: Finansdepartementet

Den komponent som hänförs till konjunkturen beaktar såväl BNP-utvecklingen som de viktigaste skattebasernas utveckling i förhållande till BNP. Den del som beror på BNP-utvecklingen mäts som 75 % av avvikelserna i BNP-tillväxt från en antagen trendmässig utveckling på 2 %. Denna uppskattning av konjunktorkänsligheten i de offentliga finanserna är baserad på simuleringar i modeller av den offentliga sektorns inkomster och utgifter.

Hur det offentliga sparandet påverkas av konjunkturen beror inte bara på BNP-tillväxten utan också på tillväxtens sammansättning. En exportledd tillväxt ger lägre skatteinkomster än om tillväxten drivs av privat konsumtion. Förskjutningar mellan vinster och löner påverkar också skatteinkomsterna eftersom vinster på kort sikt är lägre beskattade än löner. Den kraftiga ökningen av sysselsättningen förra året betyder att lönesumman steg mer än BNP. Detta ökade effekten av konjunkturen på de offentliga finanserna utöver vad som följde av att BNP-tillväxten var högre än 2 %. I år och nästa år sti-

ger de viktigaste skattebaserna något långsammare än BNP, vilket dämpar effekten av tillväxten på de offentliga finanserna.

Den ofullständiga periodiseringen av skatteinkomsterna i nationalräkenskaperna innebär att de redovisade skatterna avviker från den slutligt fastställda skatten för bolag och hushåll. För enskilda år kan periodiseringseffekterna vara betydande, men på några års sikt bör de jämnas ut. Förra året beräknas de slutliga skatterna ha ökat betydligt mer än de skatter som redovisas i nationalräkenskaperna, vilket gör att förbättringen av det "underliggande" sparandet underskattades. I år får periodiseringen av skatterna motsatt effekt på sparandet.

Det som i nationalräkenskaperna registreras som köp och försäljningar av fastigheter är ofta ett resultat av tillfälliga transaktioner, s.k. sale-lease-backavtal och bolagiseringar. År 1998 drogs det offentliga sparandet upp av den ovan nämnda bolagiseringen av AP-fondens fastigheter. Det påverkar förändringen av sparandet mellan 1998 och 1999.

Överskotten medför att den offentliga sektorns skuldsättning stadigt avtar. Därmed minskar räntebördan, vilket ger ett positivt bidrag till förbättringen av de offentliga finanserna. Med ett oförändrat överskottsmål uppstår därmed ett reformutrymme. Utnyttjandet av ett sådant utrymme registreras i tabell 11.4 som en minskning av det justerade primära sparandet och således som en expansiv inriktning av finanspolitikens. För 2000 kan en stor del av skattesänkningarna finansieras genom minskade ränteutgifter på statskulden. Ränteutgifterna fortsätter att minska även nästa år, men så gör även inkomsterna av räntor och utdelningar och nettot ger ett marginellt bidrag till förbättringen av sparandet 2001.

Som framgår av tabell 11.4 var det justerade primära sparandet 1999 så gott som oförändrat. Finanspolitiken var således neutral förra året. I år sjunker det justerade primära sparandet med 1,3 % av BNP. Skattesänkningarna och andra åtgärder ger en stimulans till ekonomin i år. Samtidigt som de minskade ränteutgifterna (netto) kan få en viss åtstramande effekt.

För år 2001 innebär ett finansiellt sparande enligt budgetmålet på 2 % av BNP att finanspolitiken blir expansiv med motsvarande 1 % av BNP, om den beräkningstekniska överföringen utnyttjas fullt ut. Exklusive den beräkningstekniska överföringen ökar i stället det justerade primära sparandet något. Kalkylerna för åren 2002 och 2003 medför att ett finansiellt sparande

enligt budgetmålet på 2 % av BNP innebär en neutral finanspolitik 2002 och expansiv 2003. Osäkerheten är emellertid stor om den ekonomiska utvecklingen och därmed om den lämpliga inriktningen av finanspolitiken. Hur överskottet 2001 utöver målet skall disponeras preciseras därför först i höstens budgetproposition. I kapitel 12 illustreras en alternativ utveckling där överskottsmålet måste höjas, vilket kraftigt begränsar reformutrymmet.

11.2 Den statliga sektorn

Statens finansiella sparande uppgick till 76,5 miljarder kronor förra året och budgetsaldot visade ett överskott på 82 miljarder kronor. Statsskulden minskade med 75 miljarder kronor, efter en stadig ökning mellan 1990 och 1998 med sammanlagt ca 900 miljarder kronor.

Statens finansiella sparande kommer att variera kraftigt under prognosperioden till följd av den finansiella infasningen av det reformerade ålderspensionssystemet. När infasningen är över medför reformen en påtaglig belastning på sta-

tens finanser. De statliga ålderspensionsavgifterna, överföringen av medel till premiepensionssystemet, reglering av avgiftsuttaget m.m. medför en årlig nettoförsvagning av statsfinanserna med 60 miljarder kronor. Som kompensation för denna försvagning överförs under åren 1999 och 2000 medel till staten från AP-fonden motsvarande 45 miljarder kronor vardera åren för amortering av statsskulden. År 2001 sker ytterligare en överföring på 155 miljarder kronor. Denna slutliga överföring utgör kompensation även för tiden därefter. Överföringen antas till ca 100 miljarder kronor bestå av statsobligationer, som inte påverkar det redovisade budgetsaldot utan skrivs av direkt mot statsskulden. En del av överföringen 2001 antas bestå av bostadsobligationer, som ska förvaltas av Riksgäldskontoret till dess obligationerna förfaller till betalning. Den del av dessa obligationer som förfaller efter 2001 påverkar därför inte statens budgetsaldo och statsskulden detta år. I prognosen har antagits att ca 20 miljarder kronor förfaller år 2002, vilket förbättrar budgetsaldot detta år.

År 2002, när infasningen av pensionsreformen är över, beräknas statens sparande visa ett

Tabell 11.5 Statens finanser (exkl. statliga affärsverk och aktiebolag)

Miljarder kronor, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Inkomster	738,5	707,2	839,7	718,9	745,5
Skatter och avgifter	631,7	600,1	624,7	659,3	685,3
Överföring från AP-fonden	48,5	45,0	155,0	–	–
Övriga inkomster	58,2	62,1	60,0	59,7	60,2
Utgifter	662,0	708,6	681,3	698,1	702,8
Transfereringar till privat sektor och utlandet	290,9	288,3	291,9	296,7	296,0
Bidrag till kommuner	83,1	83,6	87,1	90,0	92,2
Ålderspensionsavgifter till pensionssystemet	15,6	19,9	21,0	22,8	23,8
Premiepensionsmedel	–	53,4	21,0	21,5	22,3
Konsumtion och investeringar	175,2	184,5	191,1	197,7	204,5
Ränteutgifter	97,3	78,9	69,2	69,3	63,9
Finansiellt sparande före överföring	76,5	–1,5	158,4	20,9	42,7
<i>procent av BNP</i>	<i>3,9</i>	<i>–0,1</i>	<i>7,2</i>	<i>0,9</i>	<i>1,8</i>
Beräkningsteknisk överföring	–	–	27,3	35,9	58,9
Finansiellt sparande efter överföring	76,5	–1,5	131,1	–15,0	–16,2
<i>procent av BNP</i>	<i>3,9</i>	<i>–0,1</i>	<i>6,0</i>	<i>–0,7</i>	<i>–0,7</i>
Budgetsaldo	82,0	95,5	–10,4	3,7	–7,1
<i>procent av BNP</i>	<i>4,2</i>	<i>4,6</i>	<i>–0,5</i>	<i>0,2</i>	<i>–0,3</i>
Statsskuld	1374,2	1256,3	1153,3	1142,6	1145,7
<i>procent av BNP</i>	<i>69,7</i>	<i>60,3</i>	<i>52,5</i>	<i>50,1</i>	<i>48,3</i>

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

underskott på ca 15 miljarder kronor, motsvarande 0,7 % av BNP, efter den beräkningstekniska överföringen. Överskottet i den offentliga sektorns finansiella sparande uppkommer i stället i ålderspensionssystemet och i någon mån i den kommunala sektorn. Det är en följd av att pensionsreformen innebär en mycket stor omfördelning av det offentliga finansiella sparandet från staten till ålderspensionssystemet.

Genom försäljningar av statens aktier blir amorteringen av statsskulden sammantaget under perioden 1999–2003 större än de finansiella överskotten. Statsskulden beräknas minska med ca 228 miljarder kronor mellan 1999 och 2003 till motsvarande 48,3 % av BNP.

Normalt är budgetsaldot något lägre än det finansiella sparandet genom att staten har viss utlåning, t.ex. studielån. Justerat för tillfälliga effekter av överföringar från AP-fonden och försäljningar av statliga aktier visar budgetsaldot under prognosperioden ett underskott på 25–45 miljarder kronor, efter den beräkningstekniska överföringen. Staten har således ett underliggande lånebehov och statsskulden kommer att öka när de tillfälliga faktorerna bortfaller. Överskotten i den offentliga sektorn kommer i stället att användas till att bygga upp pensionsfonderna inför de stora pensionsavgångar som kommer nästa decennium.

Den statliga konsumtionen svarar för 1/4 av statens utgifter och ca 8 % av BNP. Den statliga konsumtionen varierar relativt kraftigt mellan åren och har visat sig vara svår att förutsäga. Genom systemet med anslagssparande kan statliga myndigheter delvis förskjuta förbrukningen av de budgeterade medlen över tiden. Dessutom är nationalräkenskapernas preliminära utfall osäkra och genomgår ofta stora revideringar. De statliga konsumtionsutgifterna i fasta priser steg med 1,1 % år 1999. I år beräknas en fortsatt ökning med 1 % och de följande åren med 0,5 % per år.

11.3 Ålderspensionssystemet

År 1999 understeg avgiftsintäkterna till den allmänna tilläggspensionen (ATP) utbetalda pensioner med 24 miljarder kronor. Detta underskott finansierades med AP-fondens direktavkastning i form av utdelningar och ränteinkomster, som sammantagna uppgick till 37 miljarder kronor. Överföringen till staten på 45 miljarder kronor (se avsnitt 11.2) medförde att

det finansiella sparandet visade ett underskott på 36,7 miljarder kronor. Trots detta underskott ökade värdet av AP-fondens tillgångar till följd av värdestegringar på aktier.

Ålderspensionsreformen innebär att AP-fonden fr.o.m. år 1999 har en delvis ny roll. Fonden finansierar numera inkomstbaserade ålderspensioner inom det reformerade systemets s.k. fördelningsdel. Finansieringsansvaret för förtids- och efterlevandepension har förts över till statsbudgeten. Vidare medför reformen att fondens avgiftsinkomster förstärks genom att det införs statliga ålderspensionsavgifter på vissa transferringar m.m., som betalas över statsbudgeten. Nivåerna för allmänna pensionsavgiften och ålderspensionsavgiften höjdes fr.o.m. 2000 till 7 % respektive 10,21 %. Höjningen av ålderspensionsavgiften med 3,81 procentenheter kompenseras av lägre arbetsgivaravgifter till staten så att det samlade avgiftsuttaget i stort sett är oförändrat. Därigenom sker en avgiftsväxling mellan staten och ålderspensionssystemet med motsvarande ca 30 miljarder kronor.

Tabell 11.6 Ålderspensionssystemet

Miljarder kronor, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Inkomster	148,2	234,6	202,9	210,2	220,3
Avgifter	111,0	149,0	155,1	161,6	167,6
Premiepensionsmedel		53,4	21,0	21,5	22,3
Räntor, utdelningar m.m.	37,1	32,2	26,7	27,0	30,3
Utgifter	184,9	185,2	300,1	151,7	158,8
Pensioner	135,0	139,0	143,8	150,4	157,4
Överföring till staten	45,0	45,0	155,0	–	–
Övriga utgifter	4,9	1,3	1,3	1,3	1,4
Finansiellt sparande	-36,7	49,4	-97,2	58,5	61,5
<i>procent av BNP</i>	<i>-1,9</i>	<i>2,4</i>	<i>-4,4</i>	<i>2,6</i>	<i>2,6</i>
AP-fonden	-36,7	-3,8	-120,7	33,3	34,3
Premiepensionsmyndigheten	–	53,2	23,5	25,1	27,2

Källor: Konjunkturinstitutet, Riksgäldskontoret, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Vid sidan av AP-fonden sker en förmögenhetsuppbyggnad inom premiepensionssystemet. De medel som avsätts motsvarar intjänad premiepensionsrätt och placeras först i Riksgäldskontoret och därefter hos den fondförvaltare som den enskilde själv väljer. Genom att den statliga Premiepensionsmyndigheten (PPM) formellt är

ägare av fondandelarna kommer sparandet i premiepensionssystemet att i nationalräkenskaperna inräknas i den offentliga sektorn. Under år 2000 överförs retroaktiva premiepensionsmedel avseende inkomståren 1995–1998 från den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret till PPM, sammanlagt ca 53 miljarder kronor. Det sparande som sker inom premiepensionssystemet motsvaras således av ett reducerat sparande inom staten. Medel motsvarande premiepensionsrätten överförs till PPM först andra året efter inkomståret. Fr.o.m. inkomståret 1999 har den intjänade premiepensionsrätten höjts från 2 % till 2,5 % av pensionsgrundande inkomster och belopp.

På grund av infasningen av pensionsreformen reduceras AP-fondens finansiella sparande åren 1999–2001. När infasningen är över år 2002 beräknas sparandet i pensionssystemet, dvs. AP-fonden och premiepensionssystemet, uppgå till 2,6 % av BNP. Det innebär att mer än hela överskottsålet på 2 % av BNP för den offentliga sektorn ligger i pensionssystemet och används för att bygga upp pensionsfonderna. Överskottet i ålderspensionssystemet fördelas med ca hälften till AP-fonden och hälften till PPM.

11.4 Kommunsektorn

Den gynnsamma utvecklingen av skatteinkomster och statsbidrag skapar ett utrymme för fortsatt tillväxt av kommunal konsumtion i år och nästa år. Kommunsektorn som helhet beräknas klara balanskravet från och med år 2000.

Enligt kommunallagen är kommuner och landsting skyldiga att uppnå ekonomisk balans från och med år 2000. Om utfallet visar att kostnaderna överstiger intäkterna skall underskottet täckas inom två år. Bedömningen av hur kommunsektorns konsumtionsutgifter utvecklas har gjorts med beaktande av balanskravet.

Enligt nationalräkenskaperna uppgick underskottet i kommunsektorn till 3 miljarder kronor förra året. Jämfört med prognosen i budgetpropositionen blev det finansiella sparandet 7 miljarder kronor sämre. Konsumtionsutgifterna ökade i volym med 2,0 % mellan 1998 och 1999, vilket är en något högre ökningstakt än i budgetpropositionen. Dessutom har konsumtionsutgifterna för 1998 reviderats upp, varför utfallet för 1999 blev nära 8 miljarder kronor högre än prognosen i budgetpropositionen.

Inkomsterna i kommunsektorn fortsätter att utvecklas starkt i år och nästa år. Den kraftiga sysselsättningsuppgången i ekonomin som helhet, leder till ökade skatteintäkter för kommunsektorn 2000–2001. Den genomsnittliga skatten för kommuner och landsting år 2000 är 30,38 kr och den beräknas ligga kvar på en oförändrad nivå under hela perioden fram till och med 2003. Kommunerna har, sedan sanktionerna mot kommunalskattehöjningar upphörde att gälla vid utgången av 1999, höjt skattesatsen med i genomsnitt 1 öre, medan landstingen höjt med 8 öre i genomsnitt.

Tabell 11.7 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Inkomster	451	472	487	500	518
Skatter	316	337	348	356	370
Statsbidrag ¹	83	84	87	90	92
<i>Skatter och statsbidrag, % av BNP</i>	<i>20,2</i>	<i>20,2²</i>	<i>19,8</i>	<i>19,5</i>	<i>19,5</i>
Övrigt	52	51	53	54	55
Utgifter	454	461	477	497	516
Konsumtion	378	384	399	417	433
<i>Volymförändring³</i>	<i>2,0</i>	<i>-1,3⁴</i>	<i>0,7</i>	<i>0,4</i>	<i>0,6</i>
Övrigt	75	77	79	81	83
Finansiellt sparande	-3	11	10	2	2
Justerat sparande	-3	6	8	5	6

Anm: Kommunsektorn redovisas exklusive kyrkan fr.o.m. år 2000.

¹ Statsbidrag redovisas netto efter avdrag för kommunernas och landstingens avgifter till det kommunala moms-systemet.

² Efter överföringen av kyrkan till hushållssektorn. Inklusive kyrkan uppgår andelen till 20,8 %.

³ Årlig procentuell förändring i fasta priser.

⁴ Effekten av överföringen av kyrkan från kommunsektorn till hushållens ideella organisationer uppgår till 2,7 % av konsumtionsutgifterna. Exklusive överföringen blir utvecklingstakten 1,3 %.

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

Mellan 1999 och 2001 förväntas skatteinkomsterna stiga med ca 42 miljarder kronor. Kommunsektorns skatteinkomster och statsbidrag som andel av BNP, den kommunala skattekvoten, ökar från 20,2 % år 1999 till 20,8 % år 2000 exklusive effekten av överföringen av Svenska kyrkan från kommunsektorn till hushållens ideella organisationer⁸. Skatteinkomsterna förväntas

⁸ Från och med i år skiljs svenska kyrkan från staten. I nationalräkenskaperna har kyrkan tidigare förts till kommunsektorn. I fortsättningen kommer kyrkan att föras till hushållens ideella organisationer (se fördjupningsrutan i kapitel 1). I tabell 11.7 redovisas därför kommunsektorn exkl. kyrkan fr.o.m. år 2000.

utvecklas svagare 2002–2003, eftersom tillväxten i hela ekonomin dämpas.

I år är statsbidragen till kommuner och landsting 20 miljarder kronor högre än 1996. Regleringen till följd av förändringarna i inkomstbeskattningen om 4,8 miljarder kronor har då inte beaktats. För 2001 har regeringen aviserat att ytterligare 4 miljarder kronor kommer att tillföras kommunsektorn. Av dessa medel avser 1 miljard kronor den satsning på vården och omsorgen som regeringen redovisade redan i budgetpropositionen för 2000. I kalkylen har hänsyn tagits till de reformer inom familjepolitiken som regeringen aviserar.

I år och nästa år förstärks kommunernas och landstingens inkomster genom en tillfällig överföring av statlig inkomstskatt motsvarande ca 1,3 miljarder kronor per år. De specialdestinerade statsbidragen som bl.a. finansierar läkemedelssubventionerna och kunskapslyftet, är beräknade till ca 31 miljarder kronor 2000 och ökar till 32 miljarder kronor 2001.

Den gynnsamma utvecklingen på arbetsmarknaden gör att utgifterna för socialbidrag fortsätter att minska. I år och nästa år beräknas konsumtionsutgifterna växa reallt med 1,4 % respektive 0,7 %. Om hänsyn tas till överföringen av Svenska kyrkan från kommunsektorn till hushållens ideella organisationer minskar konsumtionsvolymen i år med 1,3 %.

Tabell 11.8 Konsumtionsutgifter i kommuner och landsting

Procentuell volymutveckling

	2000	2001	2002	2003
Kommuner				
Konsumtionsutgifter	1,5	0,7	0,3	0,3
Produktion	1,5	0,9	0,6	0,6
Arbetade timmar	2,0	0,9	0,6	0,6
Landsting				
Konsumtionsutgifter	1,0	0,6	0,4	1,0
Produktion	0,4	0,5	0,2	0,7
Arbetade timmar	0,2	0,3	0,0	0,6

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

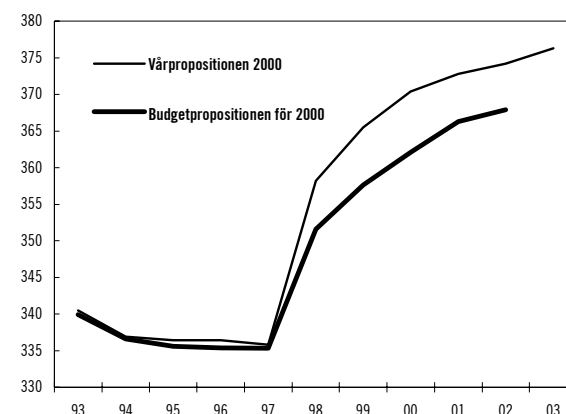
Mellan 2000 och 2003 bedöms *kommunernas* utrymme för konsumtionstillväxt tillåta en genomsnittlig konsumtionsökning i volym med 0,7 % per år. Rensas konsumtionsutgifterna för effekten av avtrappningen av kunskapslyftet erhålls en utvecklingstakt på i genomsnitt 0,7 % per år 2002–2003. *Landstingen* förväntas dämpa konsumtionstillväxten perioden 2001–2002 för att klara balanskravet. Trots detta beräknas kon-

sumtionsvolymen öka med 0,8 % i genomsnitt per år till och med år 2003.

Tillväxttakten i kommunsektorns konsumtionsutgifter har justerats ned 2001–2002, jämfört med budgetpropositionen. Trots det bedöms nu konsumtionsutgifternas *nivå* vara högre till följd av den kraftiga uppjusteringen av utgifterna 1998 och 1999 enligt nationalräkenskaperna.

Diagram 11.1 Kommunsektorns konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, fasta priser referensår 1998

Anm: Inklusive kyrkans konsumtionsutgifter.

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

Det finansiella sparandet i kommunsektorn beräknas i år uppgå till 11 miljarder kronor och nästa år till 10 miljarder kronor. Därav beror ca 10 respektive 3 miljarder kronor på tillfälligt höga skatteinkomster till följd av slutavräkningen av skatter avseende åren 1999 och 2000⁹. Kommuner och landsting förväntas inte öka sina utgifter till följd av de tillfälligt högre inkomsterna, utan i stället anpassa utgifterna till den varaktiga inkomstnivån.

Överföringen av Svenska kyrkan till hushållens ideella organisationer minskar kommunsektorns inkomster och utgifter med ca 13 miljarder kronor från och med 2000.

Bedömningen av huruvida kommuner och landsting uppnår balans i budgeten sker inte utifrån finansiellt sparande, utan från årets resultat. Beräkningarna som redovisas här bygger dock på nationalräkenskapernas definitioner. Någon direkt motsvarighet till den kommunala redovis-

⁹ I nationalräkenskaperna sker reglering av de kommunala skattemedlen året efter det aktuella inkomståret. En avstämning görs av preliminära kommunalskattemedel mot definitiva kommunalskattemedel. Kommuner och landsting blir då antingen återbetalningsskyldiga eller erhåller ytterligare skattemedel. Betalningarna sker i januari året därpå.

ningens resultatmått finns inte i nationalräkenskaper. En något förenklad översättning kan göras genom att det finansiella sparandet justeras för vissa skillnader jämfört med den kommunala redovisningen. Det gäller exempelvis periodisering av skatterna och olika mått på avskrivningar i verksamheten. Resultatet belastas dessutom med årets nyintjänade pensionsrätter, som inte beaktas i det finansiella sparandet. Investeringarna är en utgiftspost i finansiellt sparande, men inkluderas inte i resultaträkningen.

Genom att justera det finansiella sparandet för dessa skillnader, torde man få en rättvisande bedömning av resultatets förändring mellan åren, även om nivån är behäftad med en viss osäkerhet. I tabellen ovan redovisas det finansiella sparandet med de angivna justeringarna.

Det justerade sparandet förbättras kraftigt fram till år 2001. Kommunerna bedöms enligt detta mått klara balanskravet från år 2000, medan landstingen beräknas uppfylla kravet på ekonomisk balans först år 2001.

Tabell 11.9 Kommuners och landstings finanser

Miljarder kronor, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
<i>Kommuner</i>					
Finansiellt sparande	2	7	7	0	0
Justerat sparande	3	6	7	5	5
Utdebitering ¹	20,55	20,57	20,57	20,57	20,57
<i>Landsting</i>					
Finansiellt sparande	-6	4	3	2	2
Justerat sparande	-6	0	1	1	1
Utdebitering ¹	9,74	9,82	9,82	9,82	9,82

¹ Den sammantagna genomsnittliga skattesatsen för kommuner och landsting fr.o.m. år 2000 är 30,38 %.

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

12 Alternativa scenarier

Osäkerheten i kortsiktsprognoser är stor. Att göra konjunkturprognoser på medellång sikt är behäftat med ännu större osäkerhet. På medellång sikt görs därför inga konjunkturbedömningar. I stället antas att det sista kalkylåret är ett år där normalt resursutnyttjande råder. En grundläggande fråga vid konstruerandet av medelfristiga kalkyler är i vilken mån det finns lediga resurser som kan tas i anspråk utan att det uppstår löneökningar som är oförenliga med inflationsmålet. I bedömningen av omfattningen av lediga resurser är det framför allt arbetskraften som avses.

Det långsiktiga målet för finanspolitiken är att upprätthålla ett överskott i de offentliga finanserna på 2 % av BNP i genomsnitt under en konjunkturcykel. Därigenom minskar den offentliga skuldsättningen och framtida räntebördan. En god grund läggs för att möta de påfrestringar på de offentliga finanserna som den långsiktiga demografiska utveckling medför.

På kort sikt måste finanspolitiken också sättas in i ett stabiliseringspolitiskt perspektiv. Bedömningen av ekonomins uthålliga produktionsförmåga är därvid av avgörande betydelse för hur stor del av de prognostiserade överskotten i de offentliga finanserna som är av permanent natur och hur stor del som är betingad av mer konjunkturmässiga faktorer. Om överskotten i det senare fallet används till reformer, skulle det krävas motsvarande besparingar i nästa konjunktursvacka för att målet om ett överskott på 2 % i genomsnitt under en konjunkturcykel skall uppnås. En sådan finanspolitik riskerar att förstärka konjunkturvariationerna i stället för att dämpa dem. Endast den del av överskottet, utöver 2 % av BNP, som beror av den uthålliga produktionsförmågan, utgör ett utrymme för bestående reformer.

Den svenska ekonomin är inne i en kraftig expansionsfas. De senaste årens positiva utveckling av tillväxt och sysselsättning har varit förenliga med ett lågt inflationstryck, vilket är ett tecken på att det har funnits en hög grad av lediga resurser. Bedömningen i baskalkylen är att risken för en överhettning och kraftigt tilltagande inflation är begränsad trots en fortsatt god tillväxt i år och nästa år. Osäkerheten i denna bedömning är emellertid betydande. För att understryka osäkerheten i bedömningarna och illustrera konsekvenserna för finanspolitiken har två alternativa scenarier utarbetats. Förutom baskalkylen pre-

senteras ett överhettningsscenario och ett scenario med hög tillväxt. Kalkylerna skiljer sig åt från och med år 2001.

12.1 Baskalkyl

Baskalkylen är mest genomarbetad av de tre alternativen. Budgetberäkningarna baseras på detta scenario. I baskalkylen antas att ett milt överhettningssläge råder år 2001. Det sista året uppnås ett normalt resursutnyttjande och BNP-gapet sluts. Penningpolitiken antas skifta från att ha varit expansiv till att bli mer neutral.

De offentliga finanserna förbättras successivt. År 2003 beräknas överskottet uppgå till drygt 4 % av BNP vid den långsiktigt hållbara nivån på BNP. Regeringen föreslår att de tidigare fastställda saldomålen på 2 % av BNP åren 2001 och 2002 ligger fast och att saldomålet sätts till 2 % av BNP år 2003. I baskalkylen uppkommer därmed ett saldoutrymme i de offentliga finanserna utöver det målsatta överskottet. Saldoutrymmet har i baskalkylen antagits överföras till hushållen. Det skall dock understrykas att detta antagande endast har en beräkningsteknisk karaktär. Något ställningstagande finns inte till hur det överskjutande överskottet skall användas. Regeringen avser att i budgetpropositionen återkomma till frågan om hur överskottet skall disponeras.

Tabell 12.1 Nyckeltal, baskalkyl

Procentuell utveckling om annat ej anges

	2000	2001	2002	2003
BNP	3,8	2,9	2,0	2,0
Sysselsättning, personer	1,7	0,9	0,4	0,4
Sysselsättningsgrad, nivå	76,7	77,3	77,3	77,3
Öppen arbetslöshet, nivå	4,6	3,9	3,9	4,0
Total arbetslöshet, nivå	7,7	7,0	7,0	7,1
Timlöner	3,5	3,5	3,5	3,5
KPI, dec-dec	1,4	2,3	2,0	2,0
Reporänta, december	4,50	4,75	4,50	4,50
Överskott, procent av BNP	2,8	3,2	3,6	4,5
Överskottsmål, procent av BNP	–	2,0	2,0	2,0
Saldoutrymme, mdkr	–	27	36	59

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen, Sveriges riksbank och Finansdepartementet

12.2 Överhettningsscenario

I överhettningssalternativet antas ekonomin fungera sämre än i baskalkylen. Arbetskraftsreserven är mindre och inflationsdrivande flaskhalsar visar sig tidigare. Löneavtalen som förhandlas fram år 2001 antas resultera i betydligt högre löner än i basalternativet. De kraftiga löneökningarna resulterar i tilltagande inflation. Riksbanken genomför en relativt kraftig penningpolitisk åtstramning, vilket medför att tillväxten bromsas upp. Även finanspolitiken ges en mer restriktiv inriktning. Sammantaget leder detta till att sysselsättningen minskar och arbetslösheten stiger. På sikt får åtstramningen effekt och löneutveckling och inflation stabiliseras på en önskvärd nivå. Växelkursen som tidigare har försvagats återhämtar sig något i takt med att förtroendet för svensk ekonomi förstärks när inflationen går ner och utvecklas i linje med målet. Både BNP och sysselsättning ligger på en lägre nivå år 2003 än i baskalkylen. Arbetslösheten är högre.

De offentliga finanserna förstärks inledningsvis jämfört med baskalkylen. Högre löner och priser medför att de offentliga skatteinkomsterna växer snabbare. Sysselsättningsutvecklingen är fortfarande god. Högre priser slår igenom i högre basbelopp och därmed högre offentliga utgifter först med ett års fördröjning.

I kalkylen antas att finanspolitiken avvägs så att aktivt åstramande åtgärder vidtas. Därtill kommer att de automatiska stabilisatorerna i de offentliga budgetarna bidrar till åtstramningen. Det innebär att överskottsmålet för år 2001 måste sättas väsentligt högre än i baskalkylen. Något utrymme för ytterligare reformer nästa år finns inte i detta alternativ. I det fall överhettningensriskerna blir tydliga vid en så sen tidpunkt att en anpassning av finanspolitiken inte hinner ske år 2001, kommer det att krävas en stramare finans- och penningpolitik år 2002 än vad som ligger i kalkylen.

Förbättringen av de offentliga finanserna jämfört med basalternativet är endast tillfällig. Överskottet blir mindre än i basalternativet mot slutet av perioden, vilket avspeglar anpassningen till en lägre långsiktig produktionsförmåga. Den aktiva finanspolitiska åtstramningen måste sannolikt bibehållas under hela perioden, men i takt med att ekonomin anpassas till den långsiktiga hållbara produktionsförmågan kan också de årsvisa överskottsmålen successivt anpassas till den långsiktiga nivån på 2 % av BNP. Reformut-

rymmet i slutet av perioden blir ca 20 miljarder kronor lägre än i basalternativet.

Tabell 12.2 Nyckeltal, överhettningsscenario

Procentuell utveckling om annat ej anges

	2001	2002	2003
BNP	3,1	1,6	1,2
Sysselsättning, personer	1,1	-0,1	-0,5
Sysselsättningsgrad, nivå	77,5	77,0	76,1
Öppen arbetslöshet, nivå	3,8	4,2	4,8
Total arbetslöshet, nivå	6,9	7,3	7,9
Timplöner	5,0	4,5	3,5
KPI, dec-dec	3,6	2,7	2,0
Reporänta, december	6,50	5,50	4,50
Överskott, procent av BNP	3,3	3,5	4,0
Överskottsmål, procent av BNP	3,3	3,0	2,4
Saldoutrymme, mdkr	0	12	39

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen, Sveriges riksbank och Finansdepartementet

12.3 Högtillväxtscenario

I detta alternativ är ekonomins funktionssätt bättre än vad som antas i baskalkylen. Sysselsättningspotentialen bland arbetslösa och personer som står utanför arbetskraften är högre. BNP och sysselsättning kan öka mer utan att det uppstår inflationsdrivande flaskhalsar. Till följd av den gynnsamma utvecklingen på arbetsmarknaden sjunker volymerna i arbetsmarknadspolitiska program och kunskapslyftet. Den välfungerande ekonomin gör att penningpolitiken inte behöver stramas åt mer än i basscenariot trots att sysselsättning och BNP ökar mer. År 2003 ligger BNP och sysselsättning på en högre nivå än i baskalkylen. Sysselsättningsmålet år 2004 ligger inom räckhåll. Den öppna arbetslösheten är något lägre och den totala arbetslösheten är betydligt lägre än i basscenariot.

En högre tillväxt påverkar de offentliga finanserna positivt. Skatteinkomsterna ökar i takt med BNP, medan utgifterna för bl.a. arbetslöshetsersättningar minskar. Merparten av övriga offentliga utgifter, pensioner, barnbidrag etc. påverkas inte direkt av tillväxten. År 2003 blir överskottet i förhållande till BNP nästan 1 procentenhet högre än i basalternativet. Den högre tillväxten grundar sig på en mer positiv bedömning av ekonomins potentiella produktionsförmåga och skapar därför inga inflations-tendenser. Överskottsmålen kan bibehållas på

2 % av BNP och det förbättrade offentliga sparandet kan successivt tas i anspråk för permanenta reformer. Reformutrymmet år 2003 är 30 miljarder kronor större än i baskalkylen.

Tabell 12.3 Nyckeltal, högtillväxtscenario

Procentuell utveckling om annat ej anges

	2001	2002	2003
BNP	3,4	2,6	2,4
Sysselsättning, personer	1,5	1,1	0,9
Sysselsättningsgrad, nivå	77,9	78,7	79,3
Öppen arbetslöshet, nivå	3,9	3,8	3,7
Total arbetslöshet, nivå	6,6	6,3	5,9
Timplöner	3,5	3,5	3,5
KPI, dec-dec	2,3	2,0	2,0
Reporänta, december	4,75	4,50	4,50
Överskott, procent av BNP	3,6	4,2	5,7
Överskottsmål, procent av BNP	2,0	2,0	2,0
Saldoutrymme, mdkr	34	52	89

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen, Sveriges riksbank och Finansdepartementet